

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki"

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2009-2015

Dla obszaru gmin: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Rawa
Mazowiecka, Regnów, Sadkowice

Rawa Mazowiecka, 2008

<i>Wstęp</i>	4
I. Charakterystyka LGD jako jednostki odpowiedzialnej za realizację LSR.	6
1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i numer w tym rejestrze	6
2. Opis procesu budowania partnerstwa.	6
3. Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów oraz sposób rozszerzania partnerstwa lub zmiany składu LGD.	8
4. Struktura Rady lub innego organu LGD, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji, zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, tzw. „organ decyzyjny”.	10
5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz Rady.	11
6. Rekrutacja pracowników	15
7. Warunki techniczne i lokalowe biura LGD	19
8. Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji.	19
II. Definicja obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności.	27
1. Uwarunkowania przestrzenne (mapa)	27
2. Położenie geograficzne	28
3. Ukształtowanie terenu	29
4. Klimat	29
5. Gleby	30
6. Bogactwa naturalne	32
7. Lesistość	32
8. Obszary chronione	33
9. Zasoby wodne	36
10. Zanieczyszczenie środowiska	37
11. Uwarunkowania kulturowe	39
12. Uwarunkowania historyczne	50
13. Produkty charakterystyczne dla regionu	53
14. Społeczność lokalna na obszarze LGD	53
15. Organizacje pozarządowe działające na obszarze objętym LSR	64
16. Gospodarka obszaru objętego LSR	65
17. Specyfika obszaru objętego LSR.	71
18. Uzasadnienie spójności obszaru	73

<i>III. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR, wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.</i>	<i>75</i>
<i>IV. Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych przedsięwzięć służących osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których będą realizowane operacje, zwanych dalej „przedsięwzięciami”</i>	<i>80</i>
<i>V. Określenie misji LGD.</i>	<i>99</i>
<i>VI. Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR</i>	<i>99</i>
<i>VII. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego i innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.</i>	<i>100</i>
<i>VIII. Określenie procedury zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD „Kraina Rawki”.</i>	<i>103</i>
<i>IX. Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji.</i>	<i>108</i>
<i>X. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR.</i>	<i>110</i>
<i>XI. Opis procesu wdrażania, monitorowania, oceny i aktualizacji LSR.</i>	<i>112</i>
<i>XII. Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR.</i>	<i>115</i>
<i>XIII. Wskazanie planowanych działań przedsięwzięć lub operacji realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR.</i>	<i>120</i>
<i>XIV. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich.</i>	<i>121</i>
<i>XV. Informowanie o LSR.</i>	<i>123</i>
<i>XVI. Informacja o dołączanych do LSR załącznikach.</i>	<i>123</i>

Wstęp

Od kilku lat w Polsce można zaobserwować zwiększone zainteresowanie władz państwowych rozwojem obszarów wiejskich. Pomimo to, że w znacznej części uwarunkowane jest to polityką wspólnotową przynosi coraz większe korzyści dla polskiej wsi.

Jednakże rozwój obszarów wiejskich nie zależy jedynie od decyzji politycznych a od środowisk, do których te decyzje są kierowane. Pomimo, że władza w naszym kraju jest zdecentralizowana, mieszkańcy wsi tak naprawdę nie mieli wpływu na kierunki rozwoju ich „małej ojczyzny”. Program Leader dał im szansę, aby sami dokonali zmian w swoim codziennym życiu. Dał im narzędzia do odgrywania aktywnej roli w kształtowaniu własnej przyszłości. Podejście to zachęca obszary wiejskie do poszukiwania nowych sposobów na osiągnięcie lub utrzymanie konkurencyjności, jak najefektywniejsze wykorzystanie swoich atutów oraz pokonywanie potencjalnych wyzwań, takich jak: starzejące się społeczeństwo, niski poziom zaopatrzenia w usługi czy brak szans na zatrudnienie. W ramach Lokalnej Grupy Działania mieszkańcy wyznaczyli takie kierunki działań, które mają przyczynić się do poprawy jakości życia w „Krainie Rawki”. To właśnie oni wiedzą najlepiej jakie zmiany są potrzebne w ich najbliższym otoczeniu. Takie podejście do rozwoju obszarów wiejskich sprawiło, że społeczność lokalna przekonała się, że faktycznie może mieć realny wpływ na to, co się dzieje w ich gminie czy miejscowości. Świadomie wskazali atuty regionu, które należy właściwie wykorzystać, aby obszar dalej się rozwijał oraz słabe strony i działania, które należy podjąć aby je przewyciężyć.

Pilotażowy Program Leader+ był jedynie sprawdzianem dla mieszkańców „Krainy Rawki” czy są gotowi na samodzielne kreowanie kierunków rozwoju swojego regionu. Sukces realizacji projektu pokazał, że tak. Okazało się, że mieszkańcy wsi, jeżeli tylko dostaną taką szansę potrafią się zaktywizować i zrobić coś wspólnie, bezinteresownie dla dobra większej społeczności.

Lokalna Strategia Rozwoju jest rozwinięciem głównych założeń II Schematu. Potencjał, jaki tkwi w „Krainie Rawki” musi zostać w pełni wydobyty i wykorzystany, zaś słabe strony – pokonywane. Cele wskazane do realizacji zostały opracowane na podstawie konsultacji z mieszkańcami, na podstawie wypełnianych przez nich ankiet oraz na podstawie opracowanej analizy SWOT.

Znalazły się tam cele dotyczące zachowania lokalnego dziedzictwa kulturowego i tożsamości społeczności lokalnej, wykorzystania lokalnych zasobów (piękne krajobrazy,

lasy, zbiorniki wodne) dla poniesienia atrakcyjności turystycznej regionu, ponadto cele dotyczące rozwoju przedsiębiorczości w „Krainie Rawki”.

Realizacja tych celów pozwoli nie tylko na zwiększenie atrakcyjności regionu, ale również pozwoli na stworzenie nowych miejsc pracy, ograniczenie tzw. ukrytego bezrobocia, zahamowanie odpływu młodych, zdolnych i wykształconych ludzi do miast i zagranicę oraz sprawi, że młodzi mieszkańcy będą chcieli wykorzystywać swoją wiedzę, energię i pomysły dla poprawy jakości życia na wsi.

I. Charakterystyka LGD jako jednostki odpowiedzialnej za realizację LSR.

1. Nazwa i status prawny LGD oraz data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego

i numer w tym rejestrze

Nazwa - Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki"

Nazwa skrócona – LGD „Kraina Rawki”

Status prawny – stowarzyszenie

Data wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego – 14.04.2006 rok, wpis dotyczący zmiany danych 10.09.2008 rok

Numer w KRS- 0000255294

2. Opis procesu budowania partnerstwa.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" w składzie pięciu gmin (Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Rawa Mazowiecka i Regnów) zostało ustanowione w dniu 10 marca 2006 roku uchwałą Zebrania Założycielskiego. Proces budowania partnerstwa rozpoczęto od spotkań informacyjnych z mieszkańcami. Aby dotrzeć do największej ich liczby, do udziału w projekcie zaproszono dziennikarzy z lokalnych gazet. Uczestnicząc w spotkaniach mieli oni okazję zapoznać się z ideą Pilotażowego Programu Leader+ oraz z opiniami mieszkańców na temat projektu. Artykuły w prasie stały się nie tylko doskonałym elementem informacyjnym, ale również promocyjnym. Ponadto, w trakcie realizacji I Schematu Programu, została uruchomiona strona internetowa, na której na bieżąco zamieszczano najważniejsze informacje dotyczące budowania Lokalnej Grupy Działania. Lokalni liderzy, aktywnie działający na rzecz zawiązania partnerstwa, zadbali o to, aby w spotkaniach brali udział przedstawiciele wszystkich sektorów, tj. publicznego, społecznego oraz gospodarczego. Dzięki temu w każdym ze spotkań uczestniczyli nauczyciele, pracownicy urzędów gmin, doradcy rolniczy, leśnicy – reprezentanci sektora publicznego a także rolnicy, właściciele sklepów, warsztatów, firm - reprezentanci sektora gospodarczego oraz strażacy, członkowie klubów sportowych, Kół Gospodyń Wiejskich, przedstawiciele izb rolniczych, czyli reprezentanci sektora społecznego. Na spotkania zostali zaproszeni również prelegenci z Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA,

tj. Instytucji Wdrażającej Pilotażowy Program Leader+ w Polsce, którzy wyjaśniali uczestnikom podstawowe założenia inicjatywy Leader, jak również przedstawili szanse dla obszaru pięciu gmin wynikające z programu Leader+. Zbierano informacje na temat potrzeb mieszkańców, barier w rozwoju gmin jak również dyskutowano o zasobach, jakie można wykorzystać do rozwoju społeczno-gospodarczego. Wyniki tych konsultacji zostały wykorzystane w kolejnych warsztatowych już spotkaniach z przedstawicielami gmin. Podczas warsztatów ustalono szczegółowy harmonogram działań, zdecydowano o wyborze formy prawnej, ustaleniu tematów wiodących oraz nadrzędnego celu działania, przeprowadzeniu analizy SWOT i, na jej podstawie, wyboru zadań szczegółowych dla każdej z gmin. Wszystko powyższe zostało zapisane w Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich, tj. strategicznym dokumencie LGD obowiązującym w II Schemacie Pilotażowego Programu Leader+, który Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" zamknęło w dniu 14 maja 2008 r.

W latach 2007-2013 Pilotażowy Program Leader zyskał nową rangę - stał się integralną częścią najważniejszego dla rozwoju rolnictwa dokumentu, jakim jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. W związku z powyższym zmieniła się również rola Lokalnych Grup Działania, które będą teraz pełnić funkcje podmiotów oceniających wnioski składane w ramach działań Osi 3 PROW tj. „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”, „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” oraz „Odnowa i Rozwój wsi”. LGD będą również mogły realizować tzw. „małe projekty”, które nie kwalifikują się do wsparcia w ramach działań osi 3, ale jednocześnie przyczyniają się do osiągnięcia celów tej osi.

W konsekwencji pojawiły się nowe wytyczne dotyczące funkcjonowania Lokalnych Grup Działania w tym okresie. Aby w pełni dostosować się do nowych regulacji prawnych, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" musiało dokonać pewnych zmian w wypracowanym modelu partnerstwa. Najważniejsza zmiana związana była z rozszerzeniem składu LGD o gminę Sadkowice, która stała się członkiem Stowarzyszenia na mocy uchwały Zarządu Stowarzyszenia z dnia 18 czerwca 2008r. Proces dotyczący poszerzenia partnerstwa rozpoczęto, podobnie jak w I Schemacie, od spotkań informacyjnych z mieszkańcami gmin, a przede wszystkim z mieszkańcami gminy Sadkowice. W spotkaniach tych uczestniczyli przedstawiciele wszystkich sektorów, tj. publicznego, społecznego i gospodarczego. Prelegenci – członkowie zarządu Stowarzyszenia – przedstawili uczestnikom ideę programu Leader, szanse dla rozwoju obszarów wiejskich, jakie wynikają

z jego wdrażania, jak również omówili dotychczasowe działania zrealizowane w ramach II Schematu Pilotażowego Programu Leader+. Realizacja II Schematu PPL+ stanowiła duże ułatwienie przy określaniu misji Stowarzyszenia na okres kolejnych pięciu lat, identyfikacji posiadanych zasobów, skonstruowaniu analizy SWOT, wyborze zadań do realizacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju oraz sformułowaniu celów strategicznych i szczegółowych LGD. Uczestnicy spotkań bardzo chętnie wypełniali ankiety, które stanowią odzwierciedlenie oczekiwań mieszkańców na temat wizji rozwoju obszaru działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki", w tym poszczególnych gmin, jak również barier stanowiących zagrożenie dla rozwoju wspomnianego obszaru. Zakończona sukcesem realizacja II Schematu PPL+ przyczyniła się do wzrostu aktywności mieszkańców na rzecz rozwoju „Krainy Rawki”. Uświadomili sobie oni bowiem, że Program Leader, który z powodzeniem jest wdrażany od kilkunastu lat w krajach UE, może w znaczący sposób przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców na obszarach wiejskich, również w Polsce, a konkretnie na obszarze gmin Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Rawa Mazowiecka, Regnów oraz Sadkowie. Mieszkańcy zauważyli, iż dzięki właściwemu wykorzystaniu funduszy europejskich, nasza „mała ojczyzna” może stać się atrakcyjnym miejscem do życia, bez konieczności emigracji.

3. Charakterystyka członków LGD albo jej partnerów oraz sposób rozszerzania partnerstwa lub zmiany składu LGD.

Członkami Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" są osoby fizyczne oraz osoby prawne – w tym przypadku gminy (na podst. art. 15 ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Dz.U. z 2007 r. Nr. 64, poz. 427 z późn. zm.).

LGD "Kraina Rawki" liczy 63 członków będących osobami fizycznymi. Reprezentacja poszczególnych sektorów przedstawia się następująco:

Przedstawiciele sektora gospodarczego stanowią 11% ogólnej liczby członków, sektora społecznego 58%, natomiast przedstawiciele sektora publicznego: 28%.

Lista członków Stowarzyszenia obejmuje ponadto sześć osób prawnych. Są to gminy: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Rawa Mazowiecka, Regnów i Sadkowie.

Nazwa Gminy	Typ gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności
Biała Rawska	Miejsko-wiejska	208	11 560
Cielądz	Wiejska	93	4066
Kowiesy	Wiejska	86	3026
Rawa Mazowiecka	Wiejska	164	8607
Regnów	Wiejska	46	1861
Sadkowice	Wiejska	121	5712

Źródło: Dane GUS, 2006

Sposób rozszerzenia składu Lokalnej Grupy Działania „Kraina Rawki” został określony w § 11 i § 12 Statutu Stowarzyszenia, które mówią:

„§ 11

1. *Członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia mogą być osoby fizyczne i osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 7 marca 2007 roku o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.*
2. *Osoba fizyczna może być członkiem zwyczajnym, jeżeli:*
  - 1) *spełnia warunki określone w ustawie Prawo o stowarzyszeniach,*
  - 2) *akceptuje cele Stowarzyszenia i zasady jego działania,*
  - 3) *działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i przedstawi rekomendację 5 członków Stowarzyszenia,*
  - 4) *złoży deklarację członkowską.*
3. *Osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, działają poprzez swojego pełnomocnika, który w ich imieniu realizuje prawa i obowiązki członka, wynikające z przynależności do Stowarzyszenia. Nabycie członkostwa następuje na skutek pisemnego zgłoszenia przez osobę prawną. Osoby prawne obowiązane są złożyć do Stowarzyszenia wraz z oświadczeniem woli o przystąpieniu do stowarzyszenia pełnomocnictwo przedstawiciela do reprezentowania osoby prawnej w Stowarzyszeniu. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego zgłoszenie stanowi uchwała organu stanowiącego, potwierdzająca wolę przystąpienia do Stowarzyszenia.*

§ 12

1. *Uchwałę w sprawie przyjęcia lub odmowy przyjęcia w poczet członków podejmuje Zarząd nie później niż w ciągu trzech miesięcy od daty złożenia deklaracji.*

2. *W razie odmowy przyjęcia w poczet członków, zainteresowany ma prawo w terminie jednego miesiąca od daty jej doręczenia, złożyć odwołanie do Walnego Zebrania.*
3. *Walne Zebranie rozpatruje odwołanie w czasie najbliższych obrad. Stanowisko Walnego Zebrania jest ostateczne."*

4. Struktura Rady lub innego organu LGD, do którego wyłącznej właściwości należy wybór operacji, zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia nr 1698/2005, tzw. „organ decyzyjny”.

Decyzją Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia, które odbyło się w dniu 18 czerwca 2008 r. organem decyzyjnym Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" jest Rada. Jej struktura została określona w § 22 Statutu, który mówi:

„§ 22

Rada

1. *Rada wybierana jest przez Walne Zebranie spośród obecnych na zebraniu członków Stowarzyszenia.*
2. *W skład Rady wchodzi 12 osób wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie w sposób zapewniający równą reprezentację przedstawicieli gmin: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Rawa Mazowiecka, Regnów, Sadkowie.*
3. *Rada na pierwszym posiedzeniu wybiera ze swego grona Przewodniczącego, 2 Wiceprzewodniczących i Sekretarza Rady.*
4. *Szczegółowe uprawnienia, organizację pracy oraz tryb obradowania określa regulamin Rady.*
5. *Członkiem Rady nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo popełnione umyślnie.*
6. *Rada w co najmniej 50% składa się z partnerów gospodarczych i społecznych oraz innych odpowiednich podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, przy czym w składzie Rady nie może być mniej niż 40% kobiet i mniej niż 40% mężczyzn.*
7. *Rada składa się z co najmniej 50% członków zwyczajnych, którzy posiadają doświadczenie w zakresie realizacji projektów z zakresu rozwoju obszarów wiejskich współfinansowanych ze środków unijnych.*
8. *Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji zgodnie z art. 62 ust. 4 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie*

wsparcia Rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. Urz. UE l277 z 21.10.2005 r. str.1), które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju.

9. Wybór operacji, o których mowa w ust. 12, dokonywany jest w formie uchwały Rady, podjętej zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków uprawnionych do głosowania.
10. Od uchwały o której mowa ust. 12 wnioskodawcy przysługuje odwołanie do Walnego Zebrania Członków, za pośrednictwem Zarządu.
11. Członkowie Rady powinni posiadać wykształcenie co najmniej średnie.
12. Członkowie Rady nie mogą pozostawać z członkami Zarządu oraz Członkami Komisji Rewizyjnej w związku małżeńskim, ani też w stosunku pokrewieństwa i powinowactwa.
13. Odwołanie z funkcji członka Rady następuje w przypadku:
  - złożenia rezygnacji,
  - naruszenia postanowień niniejszego statutu,
  - skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności,
  - systematycznego uchylania się od pracy w Radzie”

5. Zasady i procedury funkcjonowania LGD oraz Rady.

Zasady i procedury funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" zostały określone w Statucie uchwalonym w dniu 18 czerwca 2008 r.

W dokumencie tym zapisane zostały między innymi zasady jakie stosuje w swej działalności LGD „Kraina Rawki”. Mówi o tym § 8 Rozdziału II Cele Stowarzyszenia.

„§ 8

Stowarzyszenie stosuje w swej działalności następujące zasady:

- 1) *nadrzędności Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Lokalnej Strategii Rozwoju przy określaniu kierunków działania,*
- 2) *podejmowania w pierwszej kolejności działań dla dobra wspólnego mieszkańców,*
- 3) *zaangażowania partnerów na rzecz realizacji wspólnej strategii,*
- 4) *zorientowania na efekty w oparciu o planowanie działań i mierzalne wyniki,*
- 5) *koncentrowania się na podtrzymywaniu partnerskich relacji partnerów publicznych, gospodarczych i społecznych, działających na obszarze realizacji Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Lokalnej Strategii Rozwoju,*

- 6) *rozwijania poczucia wspólnoty i partnerstwa członków Stowarzyszenia,*
- 7) *wykorzystania potencjału, umiejętności i wiedzy fachowej partnerów,*
- 8) *indywidualnego wkładu wszystkich członków Stowarzyszenia oraz pracy zespołowej,*
- 9) *skutecznej komunikacji i koordynacji działań,*
- 10) *elastyczności, szczerości i otwartości.”*

Rozdział IV „Władze Stowarzyszenia” Statutu określa strukturę LGD „Kraina Rawki”. § 17 wskazuje, że władzami Stowarzyszenia są Walne Zebranie, Zarząd Stowarzyszenia, Rada i Komisja Rewizyjna. Kolejne paragrafy wyraźnie określają sposób powołania poszczególnych organów, czas trwania kadencji, zakres kompetencji oraz warunki wygaśnięcia mandatu członka ww. organów.

Wszyscy członkowie LGD „Kraina Rawki” tworzą Walne Zebranie Członków, które jest najwyższą władzą Stowarzyszenia. Kompetencje tego organu określa § 19 Statutu.

„§ 19

1. Do kompetencji Walnego Zebrania należy w szczególności:
  - 1) *uchwalanie długoterminowych kierunków i programu działania Stowarzyszenia*
  - 2) *uchwalanie rocznych planów działania i preliminarza przychodów i kosztów,*
  - 3) *uchwalanie zmian statutu,*
  - 4) *zatwierdzanie regulaminów Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej,*
  - 5) *wybór i odwoływanie członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej,*
  - 6) *powoływanie stałych komisji problemowych, określanie ich zadań, regulaminów i składu osobowego,*
  - 7) *zatwierdzanie sprawozdań finansowych i merytorycznych,*
  - 8) *decydowanie w sprawie udzielenia absolutorium Zarządowi,*
  - 9) *ustalanie wysokości składek członkowskich,*
  - 10) *określanie najwyższej sumy zobowiązań, jaką corocznie Stowarzyszenie może zaciągnąć,*
  - 11) *podjęcie uchwały o rozwiązaniu Stowarzyszenia i przeznaczeniu jego majątku,*
  - 12) *rozpatrywanie odwołań od uchwał Zarządu w przypadkach przewidzianych przez statut,*
  - 13) *nadawanie i odbieranie tytułu członka honorowego Stowarzyszenia,*
  - 14) *ocenie działalności Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej,*
  - 15) *uchwalanie regulaminu obrad Walnego Zebrania,*
  - 16) *wyrażanie zgody na nabycie i zbycie nieruchomości,*

17) podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do innych organizacji

18) wyrażanie zgody na zaciągnięcie przez Zarząd zobowiązania majątkowego o innym charakterze niż określone w pkt.16), w kwocie ustalonej corocznie przez Walne Zebranie”.

Walne Zebranie podejmuje decyzje w formie uchwały, w drodze głosowania. Zgodnie z zasadą demokracji w głosowaniu wszyscy członkowie mają równą ilość głosów. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów z zastrzeżeniem wyborów członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej oraz z zastrzeżeniem uchwał ws. rozszerzenia obszaru objętego LSR.

Kolejnym organem wskazanym w Statucie jest Zarząd Stowarzyszenia. Wyboru członków Zarządu dokonuje Walne Zebranie. Statut określa skład zarządu, jego kadencję i kompetencje.

„§ 21

1. Do zakresu działania Zarządu należy:

- 1) reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu, z zastrzeżeniem ust. 2,
- 2) kierowanie całokształtem działalności Stowarzyszenia zgodnie z celami statutowymi,
- 3) realizacja uchwał Walnego Zebrania,
- 4) opracowywanie planów działalności Stowarzyszenia i preliminarzy budżetowych oraz przedstawianie ich Walnemu Zebraniu do zatwierdzenia,
- 5) sprawowanie zarządu nad majątkiem Stowarzyszenia,
- 6) podejmowanie uchwał w sprawach przyjmowania, skreślenia i wykluczania członków zwyczajnych i wspierających,
- 7) ustalanie zakresu zadań i zasad wynagradzania pracowników Stowarzyszenia,
- 8) ustalanie zasad czynności biurowych Stowarzyszenia, w szczególności wydawanie instrukcji kancelaryjnej, instrukcji obiegu dokumentów księgowych i innych dokumentów wynikających z przepisów prawa, albo niezbędnych dla prawidłowego toku prowadzenia spraw Stowarzyszenia,
- 9) zaciąganie zobowiązań majątkowych, z zastrzeżeniem pkt 10) i ust. 3,
- 10) zbywanie i nabywanie nieruchomości, po uprzednim uzyskaniu zgody Walnego Zebrania,
- 11) zwoływanie Walnego Zebrania,
- 12) powoływanie doraźnych zespołów i grup roboczych oraz określanie ich zadań,

- 13) rozpatrywanie sporów pomiędzy członkami, powstałych na tle działalności Stowarzyszenia,
- 14) składanie sprawozdań ze swej działalności na Walnym Zebraniu,
- 15) opracowywanie regulaminów przewidzianych w statucie,
- 16) dysponowanie środkami finansowymi Stowarzyszenia, na zasadach ustalonych w ust. 3.”

Prezes Zarządu jest upoważniony jednoosobowo do reprezentowania Stowarzyszenia na zewnątrz w sprawach nie wymagających zaciągania zobowiązań majątkowych. W przypadku nieobecności prezesa, Stowarzyszenie może reprezentować inny członek Zarządu, zgodnie z kompetencjami określonymi w Regulaminie Pracy Zarządu

Do zaciągania zobowiązań majątkowych uprawnieni są dwaj członkowie Zarządu lub jeden członek Zarządu i osoba przez Zarząd do tego upoważniona (pełnomocnik). Zaciągnięcie jednorazowego zobowiązania powyżej kwoty stanowiącej dolną granicę wartości środka trwałego, określonej przez odrębne przepisy, wymaga uprzedniej uchwały Zarządu.

Rada Stowarzyszenia pełni funkcję organu decyzyjnego. Do jej wyłącznej kompetencji należy wybór operacji, które mają być finansowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju.

W skład Rady wchodzi 12 osób wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie w sposób zapewniający równą reprezentację przedstawicieli gmin: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Rawa Mazowiecka, Regnów, Sadkowice.

Rada w co najmniej 50% składa się z partnerów gospodarczych i społecznych oraz innych odpowiednich podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, przy czym w składzie Rady nie może być mniej niż 40% kobiet i mniej niż 40% mężczyzn.

Komisja Rewizyjna jest organem Stowarzyszenia powołanym do sprawowania kontroli nad jego działalnością. Kompetencje tego organu określa Statut LGD „Kraina Rawki”

„§ 24

Do zakresu działania Komisji Rewizyjnej należy:

- 1) kontrolowanie zgodności działalności Zarządu ze Statutem, uchwałami Walnego Zebrania oraz preliminarzem budżetowym,
- 2) występowanie do Zarządu z wnioskami wynikającymi z przeprowadzonych kontroli i żądanie wyjaśnień,
- 3) składanie na Walnym Zebraniu wniosków o udzielenie (lub odmowę udzielenia)

absolutorium dla Zarządu,

4) *składanie wniosków o zwołanie Walnego Zebrania,*

5) *składanie sprawozdań ze swej działalności na Walnym Zebraniu.*”

Uchwały Komisji Rewizyjnej podejmowane są w głosowaniu jawnym zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy członków Komisji.

Jak wskazują zacytowane wyżej zapisy Statutu, każdy organ ma ściśle określone kompetencje, które nie pokrywają się z zakresem kompetencji żadnego innego organu statutowego LGD „Kraina Rawki”.

6. Rekrutacja pracowników

Rodzaj i zakres działalności prowadzonej przez LGD wymaga określenia procedury naboru nowych pracowników. Procedura rekrutacji jak również procedura postępowania w sytuacji wystąpienia trudności w zatrudnieniu pracowników o określonych wymaganiach została określona w *Regulaminie naboru na wolne stanowiska w Stowarzyszeniu LGD „Kraina Rawki”*. Poniżej przedstawiono opis stanowisk wraz z określeniem wymagań koniecznych i pożądanых. W obsługę poszczególnych czynności w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju zaangażowane są następujące komórki organizacyjne:

Biuro Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „Kraina Rawki”

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Kraina Rawki”	
Nazwa jednostki	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki"
Komórka organizacyjna	Biuro Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki"
Stanowisko pracy	Dyrektor Biura Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki"
Bezpośredni przełożony	Prezes Zarządu - PZ
Zakres uprawnień i obowiązków	
Wymagane kwalifikacje i doświadczenia zawodowe.	
Konieczne:	
1. Wykształcenie wyższe (pożądane kierunki: ekonomia, zarządzanie i marketing, administracja)	
2. 2-letni staż pracy (w tym prowadzenie własnej działalności gospodarczej o podobnym profilu)	
Pożądane:	
1. Co najmniej roczne doświadczenie w kierowaniu zespołem	
2. Umiejętność samodzielnej i kreatywnej pracy	
3. Zdolności organizacyjne	
4. Znajomość problematyki i doświadczenie zawodowe w zakresie finansowania projektów ze środków UE;	
Do zadań Dyrektora Biura należy:	
1. Bezpośredni nadzór pracowników Biura Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki”	

2. Nadzór nad przygotowaniem i wdrażaniem projektów w ramach LGD „Kraina Rawki”
3. Nadzór nad udzielaniem potencjalnym beneficjentom wszelkich informacji dotyczących sposobu przygotowywania i składania wniosków o dofinansowanie;
4. Nadzór nad obsługą wniosków;
5. Nadzór nad prowadzeniem monitoringu realizowanych projektów;
6. Zatwierdzanie wniosków o płatność pod względem merytorycznym;
7. Nadzór nad organizacją i pracą Rady Stowarzyszenia oceniającej projekty.
8. Nadzór nad sporządzeniem informacji z kontroli dla Zarządu Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki”
9. Nadzór nad prawidłowością sprawdzania końcowych rozliczeń rzeczowych pod względem zgodności z warunkami Umów o pomoc
10. Przyjęcie sprawozdania z wykonania projektów pod względem rzeczowym i finansowym;
11. Przygotowanie informacji o nieprawidłowościach stwierdzonych w trakcie kontroli dla Zarządu Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki”;
12. Przygotowywanie propozycji procedur i instrukcji dotyczących kontroli;
13. Prowadzenie procesu naboru kandydatów do zatrudnienia na wolne stanowiska pracy;
14. Koordynacja procesu planowania zastępstw i rozdziału funkcji;
15. Nadzór nad prowadzeniem działań związanych z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych pracowników, współuczestniczenie w systemie szkoleń;

Zakres uprawnień:

- 1) Organizacja pracy Biura i przydział pracy;
- 2) Opracowanie regulaminu, zasad pracy i zakresów obowiązków dla Biura;
- 3) Opiniowanie dokumentów i przygotowywanie materiałów;
- 4) Przygotowanie planu pracy Biura, w tym planu przygotowania przedsięwzięć, planu realizacji przedsięwzięć, planu płatności i harmonogramu realizacji inwestycji w celu przedłożenia do zatwierdzenia przez Zarząd;
- 5) Planowanie i koordynacja pracy Biura;
- 6) Kontrola realizacji planu pracy Biura;
- 7) Podpisywanie pism w sprawach wchodzących w skład zadań;
- 8) Wnioskowanie drogą służbową do Prezesa Zarządu w sprawach zarządzania podległym biurem.

Zakres odpowiedzialności:

- 1) Zgodna z powierzonym zakresem obowiązków realizacja zadań;

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Kraina Rawki”	
Nazwa jednostki	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki"
Komórka organizacyjna	Biuro Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" – Zespół Koordynowania Projektów
Stanowisko pracy	Pracownik ds. koordynowania Projektów
Bezpośredni przełożony	Dyrektor Biura
Zakres uprawnień i obowiązków	
Pracownik ds. koordynowania Projektów nie nadzoruje żadnego pracownika.	

Kwalifikacje i doświadczenia zawodowe:**Konieczne:**

1. Wykształcenie wyższe (pożądane kierunki: administracja, ekonomia, zarządzanie i/lub finanse oraz kierunki techniczne, rolnicze i ochrona środowiska);
2. Staż pracy: minimum 2 lata na stanowisku związanym z wdrażaniem/ zarządzaniem projektami finansowanymi z funduszy strukturalnych

Pożądane:

1. Ukończone studia podyplomowe z zakresu opracowywania wniosków o dofinansowanie realizacji projektów ze środków Unii Europejskiej
2. Dobra znajomość (w mowie i piśmie) przynajmniej jednego języka roboczego Unii Europejskiej
3. Uczestnictwo w przygotowywaniu i realizacji projektów finansowanych z funduszy strukturalnych

Do bezpośrednich zadań Pracownika ds. koordynowania Projektów należy:

1. Obsługa związana z naborem wniosków zgłaszanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Kraina Rawki”;
2. Organizacja pracy Rady Stowarzyszenia oceniającej projekty;
3. Przygotowanie i składanie wniosków o pomoc na funkcjonowanie LGD i realizację przedsięwzięć;
4. Przygotowanie i składanie wniosków o płatność pośrednią i ostateczną;
5. Przygotowywanie odpowiednich sprawozdań dla IW;
6. Nadzór nad realizacją rzeczową przedsięwzięć oraz kontrola wypłat środków z tytułu realizacji umów;
7. Monitorowanie realizacji umów;
8. Przygotowanie sprawozdań z realizacji LSR dla Zarządu;
9. Koordynowanie projektów współpracy;
10. Sporządzanie opinii dotyczących problemów związanych z realizacją projektów;
11. Przeprowadzenie końcowego rozliczenia rzeczowego pod względem zgodności z warunkami Umów o pomoc.

Zakres uprawnień:

- 1) Wydawanie opinii w zakresie objętym zakresem obowiązków i przedkładanie ich Dyrektorowi;
- 2) Planowanie i organizowanie spotkań z Wnioskodawcami po uzgodnieniu z Dyrektorem Biura;
- 3) Przygotowywanie korespondencji i przedkładanie do akceptacji Dyrektorowi Biura;
- 4) Podejmowanie decyzji dotyczących przebiegu przygotowania projektów, zgodnie z obowiązującymi przepisami i procedurami po uprzedniej akceptacji Dyrektora Biura;
- 5) Akceptacja zgodności merytorycznej faktur wystawianych za realizację projektów LGD.

Zakres odpowiedzialności:

- 1) Zgodna z powierzonym zakresem obowiązków realizacja zadań;

Lokalna Strategia Rozwoju LGD „Kraina Rawki”	
Nazwa jednostki	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki"
Komórka organizacyjna	Biuro Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" – Zespół Organizacyjno-Kadrowy

Stanowisko pracy	Pracownik kadrowo-księgowy
Bezpośredni przełożony	Dyrektor Biura
Zakres uprawnień i obowiązków	
Pracownik kadrowo-księgowy nie nadzoruje bezpośrednio pracownika.	
Kwalifikacje i doświadczenie zawodowe.	
Konieczne:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Minimum wykształcenie średnie ekonomiczne 2. Co najmniej 3-letni staż pracy 3. Bardzo dobra znajomość prawa pracy 	
Pożądane:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykształcenie wyższe (pożądane kierunki: administracja, ekonomia, zarządzanie i marketing, rachunkowość) 2. Doświadczenie w przygotowywaniu kampanii informacyjno promocyjnych, organizowaniu szkoleń, znajomość rynku mediów itp. 3. Doświadczenie w pracy w administracji lub na stanowisku kadrowo-księgowym 	
Do bezpośrednich zadań Pracownika kadrowo-księgowego należy:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie rozliczeń LGD „Kraina Rawki” oraz rozliczeń projektów 2. Prowadzenie spraw kadrowo-księgowych 3. Prowadzenie działań informacyjnych, promocyjnych i kulturalnych związanych z obszarem LGD, realizacją LSR oraz działalnością LGD; 4. Udzielanie informacji o działalności LGD – telefoniczne, ustne, pisemne lub za pośrednictwem Internetu; 5. Przygotowywanie udziału LGD w targach, naradach, szkoleniach i imprezach społeczno-kulturalnych; 6. Współpraca z mediami – w tym odpowiadanie na interwencje i organizowanie konferencji prasowych; 7. Nadzór nad prawidłowym funkcjonowaniem i aktualizacja stron internetowych LGD ; 8. Obsługa fotograficzna imprez wewnętrznych – spotkań, narad, przyjęć delegacji i gości LGD; 9. Przygotowywanie propozycji w zakresie wzorów przedmiotów promocyjnych, organizacja przetargów i udział w pracach Komisji Przetargowych; 10. Wykonanie innych prac wynikających z bieżących działań Biura LGD w tym prowadzenie sekretariatu; 11. Organizowanie szkoleń; 12. Koordynacja działań związanych z aktualizacją LSR; 	
Zakres uprawnień:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodny z udzielonymi pełnomocnictwami i upoważnieniami; 2. Wynikający z przepisów Kodeksu pracy. 	
Zakres odpowiedzialności:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodna z powierzonym zakresem obowiązków realizacja zadań, 2. Merytoryczna, profesjonalna, wysokiej jakości strona prowadzonych spraw, 3. Ochrona przed niepowołanym dostępem, nieuzasadnioną modyfikacją lub zniszczeniem, nielegalnym ujawnieniem lub pozyskaniem danych osobowych, do których dostęp stwarzają powierzone zadania i obowiązki. 	

7. Warunki techniczne i lokalowe biura LGD

Dla prawidłowego funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania „Kraina Rawki” zostały zabezpieczone odpowiednie warunki techniczne i lokalowe.

Siedziba biura LGD „Kraina Rawki” zlokalizowana jest w nowym budynku Urzędu Gminy Rawa Mazowiecka w centrum miasta Rawa Mazowiecka. Takie położenie zapewnia dogodny dojazd, zarówno mieszkańcom całego obszaru LGD, jak również osobom z zewnątrz zainteresowanym działalnością Stowarzyszenia.

Pomieszczenie wyposażone jest w niezbędne media, w tym dostęp do Internetu, meble biurowe, umożliwiające przechowywanie i archiwizowanie dokumentacji, telefon i fax. Zapewnia to dostateczny komfort pracy pracowników biura, daje możliwość przyjmowania interesantów, którymi najczęściej są mieszkańcy obszaru działania LGD zainteresowani pozyskiwaniem funduszy strukturalnych dla rozwoju zarówno swoich gospodarstw jak i na rzecz lokalnej społeczności.

Ponadto, w biurze odbywają się posiedzenia członków Zarządu jak również Komisji Rewizyjnej oraz członków Rady.

W ramach realizacji II Schematu PPL+ został zakupiony sprzęt komputerowy niezbędny dla funkcjonowania LGD, tj. komputer stacjonarny, drukarka laserowa, urządzenie wielofunkcyjne oraz projektor, który jest wykorzystywany podczas szkoleń, seminariów czy konferencji organizowanych przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki". Ponadto na wyposażeniu LGD jest 7 notebooków, które umożliwiają sprawne funkcjonowanie LGD poza biurem.

8. Doświadczenie LGD i członków LGD albo jej partnerów w realizacji operacji.

LGD „Kraina Rawki”, jak również gminy będące członkami (partnerami) LGD, posiadają bogate doświadczenie w realizacji projektów o charakterze podobnym do zakresu pomocy określonym dla osi 3 i 4, jak również w zakresie innych projektów realizowanych na obszarach wiejskich. Szczegółowe informacje przedstawiają poniższe tabele.

Lp.	Imię i nazwisko	Podmiot delegujący	Adres zamieszkania	Zakres odpowiedzialności w LGD	Doświadczenie	Kwalifikacje
1.	Janusz Rosiak	Gospodarstwo rolne Anna Rosiak	Stara Rosocha 7 96-200 Rawa Mazowiecka	Prezes Zarządu	<ul style="list-style-type: none"> - Doświadczenie w pisaniu wniosków o dofinansowanie z funduszy strukturalnych - Doświadczenie w organizacji imprez promocyjnych w gminie jak np. Dożynki - 2006 - 2008 kierowanie projektem pt. "Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem posiadanych zasobów poprzez rozwój przedsiębiorczości (a w tym turystyki) i kapitału ludzkiego" w ramach Schematu II SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Pilotażowy Program Leader+. - 2006 SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Działanie 1.1 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”, pozyskano dla własnego gospodarstwa dofinansowanie w wysokości 300 tys. zł - 2005 SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Działanie 1.2 Ułatwianie startu młodym rolnikom, Pozyskano dla współwłaściciela gospodarstwa wsparcie w wysokości 50 tys. zł - 1995-1998 przygotowywanie Biznes Planów dla klientów firmy „SOKLERO” S.c. – zakup sprzętu i ciągników rolniczych – rolnicze kredyty preferencyjne 	<p>Wykształcenie wyższe Udział w szkoleniach organizowanych przez ośrodek doradztwa rolniczego,</p> <p>Akredytacja i Certyfikat Professional CWPE- Doradcy ds. Funduszy Europejskich w 2007</p>
2.	Dorota Niezabitowska - Pawlikowska	Gmina Biała Rawska	Chodnów Nowy 15, 96-230 Biała Rawska	v-ce Prezes Zarządu	<ul style="list-style-type: none"> - Doświadczenie w przygotowywaniu wniosków na dofinansowanie inwestycji z funduszy strukturalnych - Doświadczenie w przygotowywaniu imprez na terenie gminy oraz targów: - 2006-2008 kierowanie projektem pt. "Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem posiadanych zasobów poprzez rozwój przedsiębiorczości (a w tym turystyki) i kapitału ludzkiego" w ramach Schematu II SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Pilotażowy Program Leader+ - 2007 – uzyskanie dotacji dla Urzędu Miasta Biała Rawska z 	<p>Wykształcenie wyższe, Udział w szkoleniach organizowanych przez Łódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Certyfikat uczestnictwa w szkoleniu „Województwo łódzkie w UE – umiejętne wykorzystanie funduszy europejskich” organizowane w listopadzie 2005 r przez Regionalne Centrum Informacji Europejskiej funkcjonujące przy Instytucie Europejskim w Łodzi, Akredytacja i Certyfikat Professional CWPE-</p>

					<p>Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi z zadania „Ochrona Przyrody, Badania Naukowe i Inne Zadania Ochrony Środowiska” na „Zakup drzew i krzewów dla Gminy Biała Rawska”</p> <p>- 2006 – przygotowanie projektu pt. „Urządzenie placu zabaw na terenie Białej Rawskiej” – SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" działanie „Odnowa wsi i ochrona dziedzictwa kulturowego” – Urząd Marszałkowski Departament Rolnictwa i Ochrony Środowiska</p> <p>- 2006- zadanie pt. „Jeśli nie będziemy dbać o korzenie, liście będą opadać”- Jubileusz 760 lecia istnienia Białej Rawskiej - „Patriotyzm jutra” PO Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego</p> <p>- 2005 –złożony wniosek i uzyskana dopłata dla gospodarstw niskotowarowych dla własnego gospodarstwa</p>	Doradcy ds. Funduszy Europejskich w 2007 r.
3.	Mariusz Cheba	LZS „Sokół”	Regnów	Członek Zarządu	<p>- 2006- 2008 kierowanie projektem pt. "Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem posiadanych zasobów poprzez rozwój przedsiębiorczości (a w tym turystyki) i kapitału ludzkiego" w ramach Schematu II SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Pilotażowy Program Leader+</p> <p>- złożenie wniosku na rozbudowę biblioteki z przeznaczeniem na świetlicę środowiskową w Regnowie w ramach SPO-Rolnictwo Działanie 2.3. Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego.</p> <p>- 2006 zakup drzew owocowych i maszyn sadowniczych w ramach SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Działanie 1.1 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”</p> <p>- 2006 zakup maszyn rolniczych i sadowniczych w ramach SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Działanie 1.1 „Inwestycje w gospodarstwach rolnych”</p> <p>- 2005 zakup maszyn rolniczych i sadowniczych w ramach SPO "Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Działanie 1.1 „Inwestycje</p>	<p>Wykształcenie wyższe, przygotowania i zarządzania projektami</p> <ul style="list-style-type: none"> - opracowania studiów wykonalności - opracowania oceny oddziaływania na środowisko - procedur zamówień publicznych <p>Certyfikat: „Doradca Konsultant Rolny” w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pomiaru działek metoda GPS - wypełnianie wniosków o dopłaty obszarowe <p>Certyfikat: „Doradca rolny”</p> <ul style="list-style-type: none"> - Realizacja zadań w zakresie Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich i Sektorowego Programu Operacyjnego <p>Akredytacja i Certyfikat Professional CWPE-Doradcy ds. Funduszy Europejskich w 2007 r.</p>

					<p>w gospodarstwach rolnych”</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2003 uzyskanie dotacji na budowę drogi osiedlowej gminie Regnów w ramach programu SAPARD - 2003 uzyskanie dotacji na budowę sieci wodociągowej w gminie Regnów w ramach programu SAPARD 	
4.	Teresa Słoma	Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kowiesy	96-100 Skierniewice, ul. Jagiellońska 8/16 m. 15	v-ce Prezes Zarządu	<p>Doświadczenie w organizacji konkursów, imprez, festynu Jabłuszko</p> <p>Doświadczenie w działaniach promocyjnych na rzecz gminy Kowiesy</p> <p>"Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006" Pilotażowy Program Leader+</p>	<p>Wykształcenie wyższe –I stopnia.</p> <p>Obecnie studentka II roku studiów uzupełniających na Uniwersytecie Łódzkim – kierunek administracja publiczna.</p> <p>Ukończenie Specjalistycznego Studium Zawodowego w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie z zakresu <i>Przygotowanie projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej.</i></p> <p>Ukończone szkolenia:</p> <p>Certyfikat nr 248 ukończenia szkolenia <i>Planowanie strategiczne pozyskiwania środków w ramach ZPORR,</i></p> <p>Certyfikat ukończenia cyklu szkoleniowego <i>Jak aplikować o środki z Europejskiego Funduszu Społecznego</i></p> <p>Certyfikat Nr 048/EURO/2004 potwierdzający ukończenie seminarium <i>Fundusze Unii Europejskiej na ochronę środowiska w Polsce, czyli euro na środowisko.</i></p> <p>Zaświadczenie o ukończeniu szkolenia <i>Jak dofinansować placówki oświatowe z Funduszy Strukturalnych UE.</i></p> <p>Certyfikat potwierdzający ukończenie warsztatów szkoleniowych w zakresie <i>Metodologia budowy Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Aspekty prawne ora zagadnienia finansowe działalności Lokalnych Grup Działania.</i></p> <p>Zaświadczenie o ukończeniu cyklu szkoleniowego Szkoły Menadżerów Projektów Europejskich z zakresu <i>Fundusze europejskie</i></p>

						<p><i>jako narzędzie rozwoju społeczno-zawodowego, Planowanie projektów lokalnych, Budowanie partnerów lokalnych, Zarządzanie projektem lokalnym.</i></p> <p>Certyfikat nr 27/10/2007/P o ukończeniu warsztatów z zakresu <i>Samorządowy Doradca PROW 2007-2013.</i></p> <p>Certyfikat potwierdzający ukończenie 16 dniowego szkolenia z zakresu <i>Przygotowania i zarządzania projektami, opracowania studium wykonalności, opracowania oceny oddziaływania na środowisko, procedur zamówień publicznych.</i></p> <p>Akredytacja i Certyfikat Professional CWPE – <i>Doradcy ds. Funduszy Europejskich w 2007 r.</i></p>
5.	Agata Magiera	Urząd Gminy Sadkowice	96-206 Sadkowice 129A	Członek Zarządu	<ul style="list-style-type: none"> - Doświadczenie w zakresie realizacji inwestycji, pozyskiwania środków krajowych i unijnych zarówno przez jednostkę samorządu terytorialnego jak i osoby fizyczne. - Wieloletni staż pracy w Wydziale Inwestycji. Rolnictwa i Gospodarki Komunalnej. - Doświadczenie w działaniach promocyjnych na rzecz gminy Sadkowice - pomoc rolnikom w wypełnianiu wniosków o płatności bezpośrednie oraz dla gospodarstw niskotowarowych 	<p>Wykształcenie średnie.</p> <p>Aktualnie studiuje na Uniwersytecie Łódzkim-kierunek Administracja.</p> <p>Udział w szkoleniach z zakresu zamówień publicznych, gospodarki nieruchomościami, pozyskiwania środków unijnych, podziałów i rozgraniczeń nieruchomości, płatności bezpośrednich.</p>
6.	Piotr Libera	Urząd Gminy Cielądz	96-214 Cielądz 125	Członek Zarządu	<ul style="list-style-type: none"> - 2006- 2008 kierowanie projektem pt. „Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem posiadanych zasobów poprzez rozwój przedsiębiorczości (a w tym turystyki) i kapitału ludzkiego” w ramach Schematu II SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” Pilotażowy Program Leader+ - Od 2005 zapoznanie się z projektami zgłaszanymi przez Urząd Gminy w Cielądzu współfinansowanych ze środków UE - Udział w organizacji działań promocyjnych gminy, w tym dożynek, - Tworzenie strony internetowej dla gminy - Zaangażowany w rozwój sportu w gminie – członek LKS Orleża Cielądz 	<p>Wykształcenie wyższe</p> <p>Ukończone szkolenia z zakresu obsługi projektów finansowanych z funduszy strukturalnych</p> <p>Szkolenie dot. Realizacji programu LEADER+,</p> <p>Akredytacja i Certyfikat Professional CWPE-Doradcy ds. Funduszy Europejskich w 2007 r.</p>

Lp.	Nazwa podmiotu	Siedziba	Doświadczenie
1.	Gmina Biała Rawska	96-230 Biała Rawska ul. Jana Pawła II 57	<ul style="list-style-type: none"> - Doświadczenie w obsłudze projektów finansowanych z funduszy UE - SAPARD – Budowa Wodociągu Ossa i przebudowa drogi gminnej Chraszczew – Ossa - PAOW – Remont Szkoły Podstawowej w Projekt - Budowa Kanalizacji Sanitarnej Wiejska i Plantowa – SAPARD - MENiS – Założenie pracowni Komputerowa w Szkole Podstawowej w Chodnowie i w Babsku - WFOŚiGW – budowa wodociągów (Julianów Lesiewski, Szwejki Małe.-Marchaty), budowa SUW Topolowa w Białej rawskiej, budowa II-go reaktora oczyszczalni ścieków w Żurawi, zakup dwóch samochodów strażackich, zakup drzew i krzewów na potrzeby gminy Biała Rawska Rawska. - Min. Nauki i Informatyzacji – Program „IKONA” - Doświadczenie organizacji imprez, festynów, dożynek - Współorganizator szkoleń z ŁODR : <ul style="list-style-type: none"> - Płyty obornikowe -Zwykła dobra praktyka rolnicza – kodeks2005 - Fundusze strukturalne 2 szkolenia - Kurs chemizacyjny - Szkolenia rolno – środowiskowe
2.	Gmina Cielądz	96-214 Cielądz :	<ul style="list-style-type: none"> - 2004 – SAPARD - budowa wodociągu Niemgłowy – Zuski. SAPARD – budowa drogi asfaltowej we wsi Ossowice. - 2005 Szkolenia organizowane we współpracy z ODR w ciągu ostatnich 3 lat - 2006 – Płyty obornikowe - Zwykła dobra praktyka rolnicza – kodeks - 2005 Fundusz strukturalne 2 szkolenia - Kurs chemizacyjny - Szkolenia rolno – środowiskowe - 2004 Kwotowanie mleka - Wypełnianie wniosków o płatności bezpośrednie 3 szkolenia - Kurs chemizacyjny 3 szkolenia - Układanie serwet - Pokaz okolicznościowy dla kobiet
			-

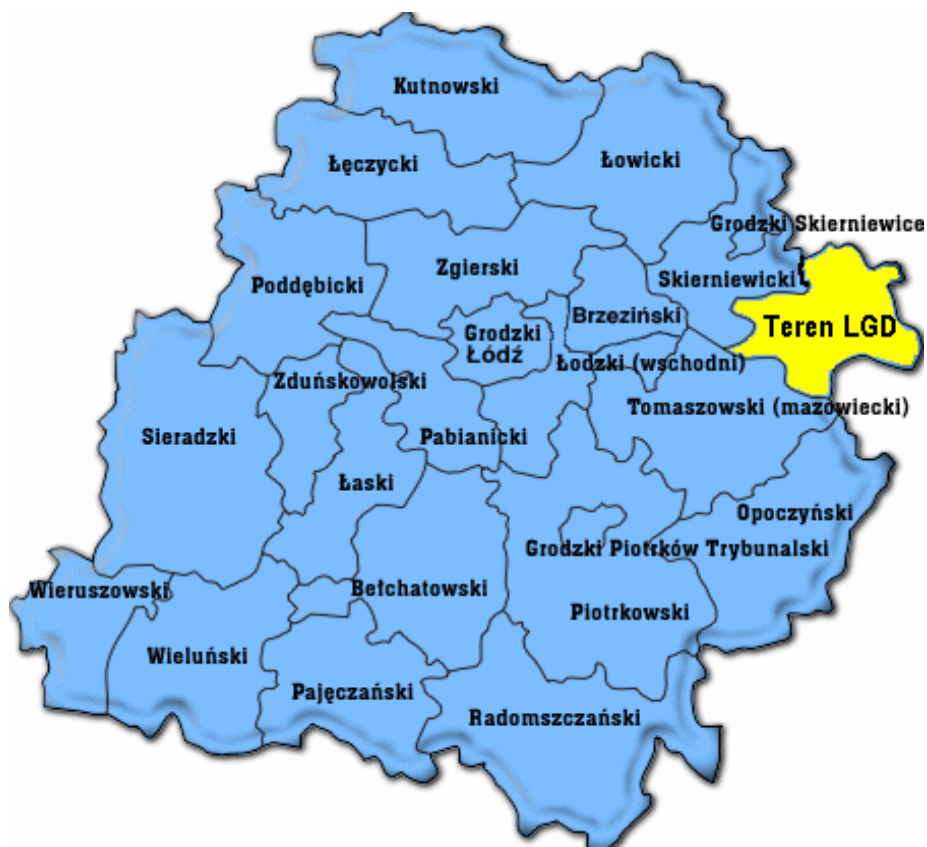
3.	Gmina Kowiesy	96-111 Kowiesy 85	<ul style="list-style-type: none"> - Projekt „Nasza pasja, nasza przyszłość” – EFS - Partner w projekcie „Wioska internetowa – kształcenie na odległość na terenach wiejskich” EFS w ramach SPO RZL 2.1. - „Stymulowanie zaangażowania mieszkańców wsi w rozwój obszarów wiejskich Ziemi Rawskiej”, Pilotażowy Program Leader+ schemat I w partnerstwie gmin: Rawa Mazowiecka Mazowiecka, Cielądz, Regnów, Biała Rawska Rawska i Kowiesy. SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006. - II schemat Leader+. SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006. - Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych w Łodzi – modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych - planowane złożenie wniosku w ramach PROW 2007-2013 na budowę świetlicy środowiskowej w miejscowości Jeruzal. - Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi – m.in. budowa przydomowej oczyszczalni ścieków, termomodernizacje budynków użyteczności publicznej na terenie gminy Kowiesy, „Dzień Ziemi” (trzykrotnie), modernizacja oświetlenia ulicznego.
4.	Gmina Rawa Mazowiecka	96-200 Rawa Mazowiecka Al. Konstytucji 3 Maja 32	<ul style="list-style-type: none"> - PAOW – 2004 r. wymiana podłóg w ZSO w Starej Wojskiej <li style="padding-left: 20px;">Remont dachu w ZSO w Kurzeszynie <li style="padding-left: 20px;">Budowa kanalizacji sanitarnej w Kurzeszynie - PO SAPARD 2003-04 budowa drogi Kaleń – Zagórze <li style="padding-left: 20px;">2004 budowa drogi w Leopoldowie - Leader + 2005 – Gmina prowadząca pilotażowy program - PROW - 2006-07 budowa Ośrodka Kulturalno- rekreacyjnego „Kalinka” w Kaleniu <li style="padding-left: 20px;">2007 – budowa boiska sportowego z zapleczem w Wołuczy - ZPORR - 2008 – informatyzacja urzędu gminy - WFOŚ i GW 2004 r. – wymiana okien w Szk. Podst. W Rossosze <li style="padding-left: 20px;">2004 r. – termomodernizacja ZSO w Kurzeszynie <li style="padding-left: 20px;">2006-07 – termomodernizacja ZSO w Starej Wojskiej <li style="padding-left: 20px;">2006 budowa przydomowych biologicznych oczyszczalni ścieków - 51 sztuk ; w 2008 r. – 25 sztuk <li style="padding-left: 20px;">2007 – budowa kolektorów słonecznych- ZSO w Starej Wojskiej <li style="padding-left: 20px;">2008 – budowa kolektorów słonecznych – ZSO w Boguszycach - RPO Województwa Łódzkiego – złożone 2 wnioski na : <ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowę Publicznego Gimnazjum w Kurzeszynie <li style="padding-left: 20px;">O salę gimnastyczną wraz z zapleczem szatniowo-magazynowym - budowa Sali gimnastycznej z łącznikiem przy ZSO W Starej Wojskiej

			<ul style="list-style-type: none"> - Doświadczenie w obsłudze projektów finansowanych przez Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych – w latach 2004-2008 dotacje w kwocie 380 000,00 - 9,63 km dróg - Ministerstwo Nauki i Informatyzacji - 2005 – program „IKONA” realizowany w dwóch filiach bibliotecznych - MENiS - założenie pracowni komputerowych w 3 szkołach - Kancelaria Prezydenta – pracownia komputerowa w 1 szkole - współorganizator szkoleń z ŁODR dla rolników z terenu gminy - doświadczenie w organizowaniu imprez kulturalnych i festynów
5.	Gmina Regnów	96-232 Regnów 95	<ul style="list-style-type: none"> - PO SAPARD 2004 - Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowościach Ryłsk, Ryłsk Duży, Sławków i Wólka Strońska - SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”, 2007-2008 – Rozbudowa budynku biblioteki z przeznaczeniem na świetlicę środowiskowa - Doświadczenie w organizacji imprez sportowych, doświadczenie w organizacji festynów i dożynek
6.	Gmina Sadkowice	96-206 Sadkowice 129A	<p>Doświadczenie w obsłudze projektów finansowanych przez :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych w Łodzi – modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych - Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi – m.in. budowa zbiornika małej retencji w Sadkowicach, pożyczka an modernizację oświetlenia ulicznego - MEN – wyposażenie Gimnazjum w Sadkowicach - Wojewódzki Zarząd OSP – zakup samochodów strażackich - złożony wniosek w ramach RPO Województwa Łódzkiego na termomodernizację pięciu obiektów użyteczności publicznej oraz na budowę wodociągu wiejskiego - planowane złożenie wniosku w ramach PROW 2007-2013 na budowę świetlicy środowiskowej w miejscowości Bujały

II. Definicja obszaru objętego LSR wraz z uzasadnieniem jego wewnętrznej spójności.

1. Uwarunkowania przestrzenne (mapa)

Obszar sześciu gmin (LGD) na tle województwa łódzkiego

Źródło: www.gminy.pl

Mapa gmin

Źródło: www.prow.lodzkie.pl

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju obejmuje sześć gmin województwa łódzkiego, z czego pięć należy do powiatu rawskiego, tj. Biała Rawska, Cielądz, Rawa Mazowiecka, Regnów i Sadkowice, zaś szosta - Kowiesy należy do powiatu skierniewickiego.

Teren LGD zajmuje powierzchnię 718,56 km² oraz liczy 34.832 mieszkańców.

Nazwa Gminy	Typ gminy	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności
Biała Rawska	Miejsko-wiejska	208	11 560
Cielądz	Wiejska	93	4066
Kowiesy	Wiejska	86	3026
Rawa Mazowiecka	Wiejska	164	8607
Regnów	Wiejska	46	1861
Sadkowice	Wiejska	121	5712

Źródło: GUS, 2006

2. Położenie geograficzne

Obszar LGD usytuowany jest w centralnej Polsce, we wschodniej części województwa łódzkiego, na granicy z województwem mazowieckim. Otaczają go powiaty:

tomaszowski i skierniewicki z województwa łódzkiego oraz żyrardowski i grójecki z województwa mazowieckiego.

Od zachodu teren LGD sąsiaduje z gminami: Rzeczyca, Czerniewice i Żelechlinek, od północy - Głuchów, Skierniewice, Nowy Kawęczyn. Od wschodu z gminami: Puszcza Mariańska, Mszczonów i Błędów, od południa zaś z gminą Nowe Miasto nad Pilicą.

Teren LGD znajduje się na obszarze nizinnym. Położony jest w obrębie Wzniesień Południowomazowieckich na obszarze dwóch mezoregionów: Wzniesień Łódzkich i Wysoczyzny Rawskiej. Natomiast sąsiadujące tereny leżą w obrębie Nizin Środkowopolskich i mezoregionu Równiny Łowicko-Błońskiej, Wzniesień Łódzkich i Wysoczyzny Rawskiej.

3. *Ukształtowanie terenu*

Budowa geologiczna obszaru ukształtowana została w erze mezozoicznej w okresie jury i kredy oraz w erze kenozoicznej w okresie czwartorzędowym przez lądolód i jego osady. Rzeźba terenu jest zróżnicowana, od terenów typowo nizinnych do wzniesień. Tam gdzie nastąpiły wypiętrzenia i zatrzymanie się lodowca występują duże różnice wysokości względnych. Spośród występujących tutaj polodowcowych form rzeźby terenu można wyróżnić: wysoczyzny morenowe, wyżyny moren czołowych, równiny wodnolodowcowe, wydmy oraz formy pochodzenia rzeczno-łódzkiego takie jak suche nieckowate pradoliny, doliny istniejących rzek, terasy akumulacyjne.

4. *Klimat*

Klimat na obszarze „Krainy Rawki” ma charakter przejściowy, co związane jest z położeniem i ukształtowaniem powierzchni.

Średnioroczne temperatury powietrza wahają się od $+7,6^{\circ}\text{C}$ do $-8,5^{\circ}\text{C}$. W ciągu roku największe dawki promieniowania docierają w czerwcu, a najmniejsze zaś w grudniu.

Usłonecznienie względne wynosi w lecie około 40-45 %, a zimą około 15%. Teren ten wyróżnia się jedną z najwyższych rocznych sum całkowitego promieniowania słonecznego.

Zachmurzenie maksymalne występuje zimą, a najmniejsze w końcu lata, tj. w sierpniu i we wrześniu. Zimą występuje duża zmienność temperatur od $-8,1^{\circ}\text{C}$ do $+2,2^{\circ}\text{C}$, czyli znacznie większa niż latem. Na przemian występują zimy ciepłe i zimne.

Opady atmosferyczne występują średnio 156 dni w roku, w tym około 100 dni z sumą dobową wyższą od 1 mm. Średnioroczna suma opadów atmosferycznych wynosi 580 mm.

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, iż istnieją dogodne warunki do rozwoju rolnictwa i turystyki weekendowej na terenie działania LGD. Wpływają na to przede wszystkim takie czynniki jak:

- dość korzystne warunki solarne wyróżniające się sporą liczbą dni pogodnych, szczególnie w okresie sierpnia i września, co z punktu widzenia rozwoju turystyki jest bardzo korzystne (przedłużenie lata), ponadto średnim zachmurzeniem oraz stosunkowo wysokim usłonecznieniem w ciągu roku (suma promieniowania słonecznego wynosi ok. 86 kcal/cm²),
- korzystne warunki termiczne przy okresie bezmroźnym średnio 280 dni w roku, średnia temperatura najcieplejszego miesiąca (lipiec) + 18⁰C, średnia temperatura miesiąca najzimniejszego (luty) – 3,4⁰C.
- duża ilość dni bezwietrznych,
- dość korzystne warunki biometeorologiczne przy wskaźniku biometeorologicznym wahającym się pomiędzy wiosną a jesienią w granicach 1,7 – 2,0.

5. *Gleby*

Teren LGD „Kraina Rawki” charakteryzuje się słabymi glebami. Szczególnie brak jest gleb I i II klasy. Najlepsze gleby (III klasy) zajmują zaledwie 16,2% powierzchni gruntów ornych. Zdecydowanie przeważają gleby IV i V klasy, które stanowią ponad 77% gruntów ornych.

Na rodzaj gleb ma wpływ rodzaj skał macierzystych, a na obszarze działania LGD jest on bardzo zróżnicowany. Duża część gleb utworzona została z glin zwałowych, piasków, żwirów i iłów. W dolinach rzek natomiast występują piaski, mułki rzeczne oraz piaski wodnolodowcowe ze żwirami. Na niższych terenach w kilku miejscach skałę macierzystą gleb tworzą torfowiska niskie

Przeważają gleby brunatnoziemne, wylugowane, wytworzone z pyłów i piasków gliniastych.

Większość gleb należy do kompleksów uprawowych żytnich dobrych i słabych (klasy IV i V), najlepsze z gleb (III i IV klasy) należą do kompleksów pszenno – żytnich, których niestety jest niewiele. Na podłożu piasków pylastych występują najslabsze gleby kompleksu żytniego słabego (VI klasy).

Ponadto w dnach dolin cieków powierzchniowych zbudowanych z utworów akumulacji rzecznej, w tym utworów organicznych i eluwiów próchnicznych, dominują gleby zabagniane. Są to gleby hydromorficzne wytworzone na podglebiu organicznym.

Występują tu gleby mułowo – torfowe, torfowe, murszowo – torfowe i murszowo – mineralne.

Słabe gleby nie sprzyjają rozwojowi rolnictwa, dlatego w kolejnych latach spodziewany jest wzrost zalesień i zmniejszanie się areалу roślin uprawnych.

Poniższa tabela przedstawia strukturę użytków rolnych według klas bonitacyjnych na terenie LGD.

Gmina	Pow. użytków rolnych w ha	Użytki rolne											
		Grunty orne w ha								Łąki i pastwiska w ha			
		II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	III	IV	V	VI
Biała Rawska	17600		442	4751	4417	2910	3248	1098	27	66	275	306	60
Cielądz	7383	1	29	96	588	1188	2628	1791	148	30	311	455	118
Kowiesy	6197		1	361	2099	1775	1474	263	16	14	105	63	26
Rawa Mazowiecka	12760		9	395	1051	1599	5486	2602	247	18	420	706	227
Regnów	4102		24	514	858	806	1228	387			155	105	25
Sadkowice	8481	16	247	2127	2222	1498	1324	343		96	181	294	33
RAZEM Teren LGD	56523	17	752	8244	11235	9776	15388	6484	438	224	1447	1929	489
Udział procentowy	100	0,03	1,3	14,6	19,9	17,3	27,2	11,5	1,1	0,4	2,6	3,4	0,9

Źródło : wg danych z gmin, 2005

6. *Bogactwa naturalne*

Na terenie LGD nie ma zbyt wielu bogactw naturalnych. Większość to zalegające osady trzeciorzędowe i czwartorzędowe, głównie gliny zwałowe, drobne piaski, żwiry i ropy. Miąższość czwartorzędu sięga do 20 metrów i są to utwory piaszczysto - żwirowe i glinowe.

Udokumentowane złoża kruszyw naturalnych występują w miejscowościach:

Gm. Biała Rawska: Teodozjów, Gołyń, Dańków i Wola Chojnata.

Gm. Cielądz: Łaszczyn II

Gm. Kowiesy: Paplin

Gm. Rawa Mazowiecka: Kurzeszyn, Kolonia Wołucza, Konopnica.

Gm. Sadkowice: Broniew, Skarbkowa, Szwejki Nowe, Trębaczew i Turobowice – Rzymie.

Spośród nich eksploatowane są tylko te znajdujące się w okolicach Konopnicy i Wołuczy (gm. Rawa Mazowiecka), Łaszczyna (gm. Cielądz) oraz złoża piasku i żwiru w Paplinie (gm. Kowiesy).

7. *Lesistość*

Obszar działania LGD nie należy do silnie zalesionych. Ogólna powierzchnia lasów wynosi 9 920 ha, w tym lasów prywatnych - 4194 ha. Lasy na terenie LGD stanowią zaledwie 2,6% lasów województwa. Kompleksy leśne znajdują się pod nadzorem Nadleśnictwa Grójec i Skierniewice w obrębie kilku leśnictw.

Szczegółowy udział lasów w poszczególnych gminach obrazuje poniższa tabela.

Gmina	Powierzchnia w ha				
	Grunty leśne	Lasy ogółem	Lasy publiczne	Lasy prywatne	Lesistość w %
Biała Rawska	2054	2025	1219	835	9,7
Cielądz	1757	1738	815	941	18,7
Kowiesy	1989	1952	1538	449	22,8
Rawa Mazowiecka	3052	3002	1631	1421	18,3
Regnów	367	366	102	265	7,9
Sadkowice	699	691	416	283	5,7
Razem teren LGD	9920	9777	5723	4194	13,6

Źródło: GUS, 2006

Warto dodać, iż na terenie LGD prowadzona jest hodowla lasu, której celem jest uzyskanie drzewostanów o najlepszych cechach jakościowych produkujących wysoko-

gatunkowe drewno o jak największej odporności na owady, grzyby i wiatry. Łączna produkcja szkółkarska Nadleśnictwa Skierniewice to 3,5 mln szt. sadzonek w gamie ponad 40 gatunków drzew i krzewów leśnych oraz gatunków ozdobnych.

Ponadto, w celu ochrony bioróżnorodności biologicznej, wyznaczane są użytki ekologiczne. Ochrona na takich obszarach polega na pozostawieniu terenu w stanie naturalnym i zabezpieczeniu go przed zniszczeniem, uszkodzeniem i przekształceniem.

Użytki ekologiczne wyznaczono w 7 miejscowościach na łącznej powierzchni 8,8 ha.

Inną formą ochrony krajobrazu w Polsce, która występuje również na terenie „Krainy Rawki”, są obszary chronionego krajobrazu. Obejmują one pełne jednostki środowiska naturalnego takie jak doliny rzeczne, kompleksy leśne, ciągi wzgórz, pola wydumowe czy torfowiska. Obszary chronionego krajobrazu są przeznaczone głównie na rekreację, a działalność gospodarcza podlega tylko niewielkim ograniczeniom. Na terenie LGD znajdują się następujące obszary chronionego krajobrazu:

Bolimowsko-Radziejowski. Obejmuje on kompleksy leśne Puszczy Bolimowskiej, które znalazły się poza Bolimowskim Parkiem Krajobrazowym wraz z doliną środkowej i dolnej Rawki i jej dopływami. Położony jest na Równinie Łowicko-Błońskiej, ma charakter równiny denudacyjnej pociętej dopływami Bzury. W części wschodniej chroni kompleksy leśne dawnych puszczy: Miedniewskiej, Wiskickiej, Mariańskiej i Jaktorowskiej oraz ciekawe krajobrazowo tereny rolno- leśne doliny Tuczej. Na terenie LGD Bolimowsko-Radziejowski OCHK obejmuje fragmenty gmin: Biała Rawska, Kowiesy i Rawa Mazowiecka.

Obszar Chronionego Krajobrazu Górnej Rawki o powierzchni 8400 ha, znajdujący się na obszarze gminy Rawa Mazowiecka

W kolejnych tabelach przedstawiono charakterystykę obszarów chronionych na terenie LGD „Kraina Rawki” takich jak rezerwaty: „Babsk”, „Rawka” i „Trębaczew” oraz Bolimowski Park Krajobrazowy jak również omówiono najciekawsze pomniki przyrody.

8. *Obszary chronione*

Nazwa Gminy	Nazwa obszaru	Data powstania	Krótką charakterystyka
Biała Rawska	Rezerwat przyrody „Babsk”	1956 rok	Zajmuje powierzchnię 10,97 ha. Rezerwat został utworzony w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu liściastego z domieszką lipy drobnolistnej naturalnego pochodzenia w wieku 80-170 lat, stanowiącego jedyny tego rodzaju drzewostan na terenie byłego

			województwa skierniewickiego. Obwód kilku najstarszych okazów drzew przekracza 2 metry
Rawa Mazowiecka	Rezerwat wodno - krajobrazowy „Rawka”	1983 rok	Został utworzony w celu zachowania w naturalnym stanie typowej rzeki nizinnej, średniej wielkości wraz z krajobrazem jej doliny oraz środowiska życia wielu rzadkich i chronionych roślin i zwierząt. Ochroną objęta jest rzeka Rawka od jej źródła do ujścia (na długości 97 km) wraz z rozgałęzieniami koryta rzeki, starorzeczami, dolnymi odcinkami prawobrzeżnych dopływów oraz przybrzeżnymi pasami terenu o szerokości 10 m. Cała dolina Rawki z ujściowymi fragmentami jej dopływów należy do systemu ECONET. Całkowita powierzchnia Rezerwatu wynosi 487 ha z czego na obszarze LGD jest 120 ha.
Kowiesy	Bolimowski Park Krajobrazowy	1995 rok	Założony został na powierzchni 23130 ha z czego na terenie LGD jest 1443,8 ha. Otulina Parku rozciąga się na powierzchni 2940 ha. Jest jednym z 7 parków krajobrazowych województwa łódzkiego. Na terenie Parku zidentyfikowano ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych. Występuje tu około 217 gatunków roślin chronionych, w tym rzadkich i ginących. Ustalono również obecność ponad 160 gatunków zwierząt chronionych.
Sadkowice	Rezerwat przyrody „Trębaczew”	1958 rok	Zajmuje powierzchnię 164,91 ha. Położony jest w pobliżu wsi Sadkowice w leśnictwie Ryłsk. Stanowi cenne i nie zniszczone zbiorowisko drzew, krzewów i roślin runa, wśród których najważniejszym i najokazalszym jest modrzew polski. Wiek modrzewi określa się na około 100-160 lat.

Pomniki przyrody

Ustawa o ochronie przyrody definiuje pomniki przyrody jako pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

Poniższa tabela przedstawia wybrane, najciekawsze pomniki przyrody znajdujące się na terenie „Krainy Rawki”

Nazwa Gminy	Nazwa	Krótką charakterystyka
Biała Rawska (56 pomników przyrody). Aleje pochodzą z nasadzeń towarzyszących obiektom historycznym	Zabytkowa aleja lipowa. Babsk	Złożona z drzew o pniach w obwodzie 140-350 cm
	30 dębów. Babsk.	Dęby szypułkowe i bezszypułkowe.
	Zabytkowy park miejski i cmentarz. Biała Rawska	W parku miejskim : modrzew europejski, dwa dęby szypułkowe, jesion wyniosły. Na cmentarzu w Białej Rawskiej: lipa drobnolistna.
	Zabytkowa aleja lipowa. Grzymkowice.	Złożona z drzew lipy drobnolistnej, których wiek szacuje się na 120-140 lat.
	Dąb Goworek. Ossa.	500 letni dąb o wymiarach: obwód 500 cm, mierzony na wysokości 1m 30 cm, wysokość 25 metrów
Cielądz (5 pomników przyrody)	Aleja zabytkowa. Stolniki.	Aleja zabytkowa złożona z różnych gatunków drzew (przede wszystkim kasztanowców, lip i jesionów) w wieku ok. 110-120 lat.
Kowiesy	Głaz narzutowy. Zawady.	Pochodzi z epoki lodowcowej (sprzed około 20 tysięcy lat). Zbudowany jest z piaskowca o lepszczu krzemionkowym, jego obwód wynosi około 40 metrów. Jest największym głazem polodowcowym na Mazowszu.
Rawa Mazowiecka (12 pomników przyrody)	Zabytkowa aleja lipowa. Konopnica.	Złożona z drzew, których wiek szacowany jest na ok. 110-120 lat.
	Zabytkowa aleja lipowa. Żydomicze.	Złożona z drzew, których obwód wynosi 250-350 cm.
Sadkowice (48 pomników przyrody)	Zabytkowa aleja lipowa. Bujały.	Złożona z drzew, których wiek szacuje się na 100-120 lat.

9. Zasoby wodne

Wody powierzchniowe

Rzeki płynące na obszarze „Krainy Rawki” należą do zlewni Bzury. Główna i najważniejsza z nich to Rawka, która stała się również elementem spajającym gminy uczestniczące w projekcie. Inne rzeki występujące na tym obszarze to Rylka, Białka, Krzemionka, Chojnatka i Rokitna. W gminie Regnów na uwagę zasługuje kanał „Cielądźki” o długości 14,3 km oraz kanał ciągnący się ze wsi Ossowice do Regnowa o długości 7,8 km.

Na całym obszarze powierzchnia zbiorników wodnych wynosi 200,9 ha.

Powierzchnię zbiorników retencyjnych na obszarze sześciu gmin obrazuje poniższa tabela.

L.p.	Nazwa obiektu	Rzeka	Powierzchnia w ha	Objętość w tys. m ³
1.	Dolna	rz. Rawka	45	1270
2.	Tatar	rz. Rawka	18	220
3.	Biała Rawska	rz. Białka	8,5	102
4.	Podsędkowice	rz. Białka	4,0	46
5.	Babsk	ciek spod Babska	1,2	14
6.	Cielądz	prawy dopływ Rylki	1,4	16
Razem:			78,1	1668

Źródło: Dane z gmin, 2005

Wszystkie rzeki płynące przez teren LGD są bardzo malownicze; przecinają pola i łąki gmin silnie meandrując. Mają liczne zakola i starorzecza. Najwyższe stany wody obserwowane są najczęściej w okresie wiosennym. Stany niskie występują głównie wczesnym latem, jesienią i zimą. Do rzek spływa szereg mniejszych strumieni powiązanych gęstą siecią rowów melioracyjnych.

Wody podziemne i gruntowe

Wody podziemne, ze względu na ich jakość i zasoby, stanowią istotne źródło zaopatrzenia w wodę. Wody z osadów trzeciorzędowych występują głównie jako przewarstwienie ilów. Z uwagi na fakt, iż charakteryzują się małą wydajnością i ciśnieniem, studnie głębinowe ujmują głównie użytkowe wody podziemne związane z czwartorzędowym piętrzem wodonośnym. Występują one w osadach żwirowo – piaszczystych młodszej części zlodowacenia południowopolskiego oraz piaskach i żwirach dolnych zlodowaceń środkowopolskich. Ze względu na zawartość żelaza mają w większości III klasę czystości.

10. Zanieczyszczenie środowiska

Powietrze

Wpływ na zanieczyszczenie powietrza na terenie całego województwa łódzkiego, a w tym obszaru „Krainy Rawki”, mają takie czynniki jak: wielkość emisji zanieczyszczeń, ilość i rozmieszczenie ośrodków pyłowych, położenie geograficzne województwa, czynniki topograficzne i krajobrazowe oraz uwarunkowania klimatyczne i meteorologiczne.

Na terenie województwa łódzkiego sporządzono inwentaryzację emisji w trzech obszarach: emisji punktowej, powierzchniowej i liniowej.

Emisja punktowa, to zanieczyszczenia powodowane głównie przez zakłady przemysłowe. W powiecie rawskim i w gminie Kowiesy nie ma większych zakładów, które emitowałyby znaczące ilości gazów i pyłów.

Wielkość emisji ze źródeł liniowych (komunikacyjnych) szacowanych na podstawie informacji o natężeniu ruchu drogowego, jest różna w zależności od kategorii dróg i ilości pojazdów na tych drogach. Na ilość emitowanych zanieczyszczeń ma wpływ duży ruch komunikacyjny na trasie szybkiego ruchu Warszawa – Katowice oraz wzdłuż pasa dróg wojewódzkich.

Ponadto na stan powietrza ma jeszcze wpływ emisja powierzchniowa niska. Jej wielkość zależy od ilości i jakości lokalnych kotłowni węglowych i palenisk domowych. Na terenie LGD we wszystkich jednostkach organizacyjnych, które eksploatują kotły z rusztami mechanicznymi zainstalowane są urządzenia ochrony powietrza – urządzenia odpylające. Oszacowanie zanieczyszczeń wynikających z emisji powierzchniowo niskiej ze względu na ich rozproszenie i ilość źródeł jest bardzo trudne. Niemniej jednak teren działania LGD należy do jednego z regionów o najniższym poziomie zanieczyszczeń w województwie, około 1100 Mg/rok.

Na przykład podstawowymi źródłami zanieczyszczenia powietrza na terenie Gminy Biała Rawska są emisje z ciepłowni osiedlowej, zakładowych i lokalnych kotłowni, palenisk domowych, procesów technologicznych i transportu samochodowego (Raport o stanie środowiska w Powiecie Rawskim, Strategia Rozwoju Powiatu Rawskiego na lata 2001-2006).

Woda

Jak wcześniej wspomniano, wszystkie rzeki na terenie LGD należą do zlewni Bzury. W związku z czym o ich klasie czystości decydują w dużej mierze ilości zrzucanych ścieków komunalnych oraz zanieczyszczenia bagienne.

W 2004 roku z punktowych źródeł zanieczyszczenia wód powierzchniowych odprowadzano do rzek w zlewni Bzury 73182 m³ ścieków na dobę.

Na terenie działania LGD znajdują się dwie oczyszczalnie odprowadzające powyżej 100 m³ ścieków na dobę. Są to: Zakład Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Rawie Mazowieckiej oraz Zakład Gospodarki Komunalnej w Białej Rawskiej, który posiada nowoczesną oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną o wydajności 800 m³/ dobę .

Większość budynków na terenie LGD posiada szamba przydomowe. Jednakże stan wielu zbiorników na nieczystości bytowe jest niezadowalający, ponieważ powodują one zanieczyszczenia gruntu i wód podziemnych. Stąd dobrym rozwiązaniem staje się zakładanie przydomowych oczyszczalni ścieków, które znacznie poprawiłyby stan czystości wód gruntowych. W ramach realizacji Schematu II PPL+, LGD "Kraina Rawki" sfinansowało opracowanie niemalże 200 dokumentacji technicznych, dotyczących budowy przydomowych oczyszczalni ścieków dla mieszkańców regionu, które będą realizowane w najbliższych latach.

Drugim źródłem zanieczyszczenia wód gruntowych jest nieuregulowana gospodarka ściekowa na terenach przyległych do głównych tras komunikacyjnych.

Jak wynika z Raportu o stanie środowiska w 2004 r. opracowanym przez WIOŚ w Łodzi, powiaty skierniewicki i rawski są na 8 i 18 miejscu w województwie pod względem ilości odprowadzanych ścieków do wód powierzchniowych.

Gleba

Z uwagi na brak większych zakładów przemysłowych na zanieczyszczenie gleb wpływa głównie produkcja rolnicza, zwłaszcza sadownictwo, gdzie stężenie środków chemicznych po opryskach jest bardzo wysokie. Ponadto do rowów melioracyjnych i bezpośrednio do rzek spływają nawozy i środki ochrony roślin powodując nadmierne wzbogacenie rzek w substancje biogenne.

Jednakże z roku na rok sytuacja ta poprawia się. Zasady obowiązujące gospodarstwa prowadzące integrowaną produkcję owoców (których jest coraz więcej na terenie LGD) wymuszają stały monitoring i zastępowanie, tam gdzie to możliwe, środków chemicznych-biologicznymi.

Podsumowując, należy stwierdzić, że stopień zanieczyszczania środowiska nie jest duży. Wskaźniki dotyczące zanieczyszczenia gleby, wody i powietrza są znacznie niższe od dopuszczalnych norm. Istnieją więc warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego, produkcji integrowanej, a także turystyki weekendowej i rekreacji na tym terenie.

W najbliższych latach należy zadbać o podniesienie czystości gleb i lasów, jak również o większą świadomość mieszkańców na temat zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia środowiska, tak aby ograniczyć ilość otwartych szamb i dzikich wysypisk śmieci.

11. Uwarunkowania kulturowe

W województwie łódzkim etnografowie wyróżniają pięć subregionów: łęczycki, łowicki, rawski, opoczyński i sieradzki. Każdy z nich wypracował własny styl i wzorzec kulturowy świadczący o jego odrębności.

Styl rawski charakteryzuje odrębna kultura wyróżniająca się zdobnictwem, strojami, kolorystyką i budownictwem (już w zaniku). W niektórych wsiach spotkać można stare pojedyncze drewniane domy i zabudowania gospodarcze z okresu międzywojennego.

Jednym z podstawowych wyznaczników charakteryzujących styl rawski jest strój ludowy, który można obecnie zobaczyć w czasie świąt religijnych, dożynek lub występów zespołów ludowych oraz u tych, którzy świadomie dążą do podtrzymania wielopokoleniowej tradycji. Ponieważ strój ludowy wyszedł już z użytku na szerszą skalę, spotkać go można jedynie u najstarszych mieszkańców. Seniorzy rodzin przechowują jeszcze elementy dawnego stroju, czasami w starych oryginalnych drewnianych skrzyniach.

Strój kobiecy składał się z białej, bogato haftowanej bluzki, chustki w kwiaty na głowę i spódnicy w pasy. Początkowo używano tylko dwóch kolorów, ale z biegiem lat, gdy odkrywano nowe możliwości barwienia tkanin ilość kolorów rosła. Właśnie „pasiaki” są wyróżnikiem dla subregionu i pozwalają odróżnić strój rawski od łowickiego czy sieradzkiego. Na spódnicę zakładana była zapaska, również w pasy. Sznurowane buty z cholewami zakładano tylko na wielkie uroczystości oraz do kościoła. Mieszkańcy wsi byli biedni, a drogie buty robione na zamówienie musiały nieraz starczać więcej niż jednej osobie w rodzinie.

Tradycyjnymi elementami stroju męskiego były: biała koszula z zawiązaną pod kołnierzykiem wstążką, wełniane spodnie wpuszczanych w buty z cholewami, lejebik i specerek z czarnego sukna oraz czarny kapelusz.

Na terenie LGD, w gm. Rawa Mazowiecka, charakterystyczny jest również styl łowicki, jako że część obszaru gminy należała do dawnego Księstwa Łowickiego. Tradycje ludowe związane z obrzędami łowickimi kultywuje już od 15 lat Ludowy Zespół Obrzędowy „Wilkowianie”.

Do czasów dzisiejszych zachowało się niewiele elementów kultury ludowej. Tradycyjne obrzędy i zwyczaje, chociaż stanowią wciąż część składową kultury lokalnej, odchodzą powoli w niepamięć i przyjmują postać zanikających relikwów dawnych obyczajów.

W zachowanych do dnia dzisiejszego obrzędach daje się wyraźnie zaobserwować przewagę treści agrarnych wśród wierzeniowo- magicznych składników obrzędowości oraz wysoki stopień ich schrystianizowania. Wyraża się to przewagą ilości zwyczajów posiadających akceptację Kościoła. Tradycyjne ceremonie, zabawy i spotkania towarzyskie powiązane były ze świętami dorocznymi, rodzinnymi oraz niektórymi pracami gospodarczymi, które odgrywały dużą rolę na omawianych terenach.

Nadal szczególnie uroczyście obchodzone są święta kościelne. Wiele dorocznych obrzędów zimowych powiązanych było ze świętami Bożego Narodzenia wraz z bogatym zespołem wierzeń i zwyczajów mających sprowadzić pomyślność w rozpoczynającym się Nowym Roku. Na Boże Narodzenie mieszkańcy ustawiają choinkę w domach, odświętnie przybierają ozdobami ściany i pomieszczenia, ustawiają stroiki. W czasie Wigilii przestrzegany jest zwyczaj przygotowywania trzynastu postnych dań i ustawiania dodatkowego nakrycia dla niespodziewanego gościa. Tradycja przygotowywania wigilijnej kolacji jest przekazywana z pokolenia na pokolenie i w każdym domu ma swoją niepowtarzalną specyfikę.

Równie podniosłe obchodzone są Święta Wielkanocne. Mieszkańcy dekorują stoły, przygotowują koszyki ze święconką oraz bardzo licznie uczestniczą w Rezurekcji – pierwszej mszy z okazji Zmartwychwstania Pańskiego połączonej z procesją. Zachował się jeszcze zwyczaj polewania wodą w Poniedziałek Wielkanocny.

W maju dekoruje się przydrożne kapliczki, przy których spotykają się mieszkańcy aby wspólnie się modlić i śpiewać pieśni ku czci Matki Bożej. Niestety zwyczaj ten powoli już zanika.

Kolejnym świętem kościelnym, które na wsiach ma szczególną rangę jest Boże Ciało. W kościołach odprawiane są msze, w których uczestniczy większość mieszkańców. Ludność przygotowuje i dekoruje ołtarze wzdłuż trasy, którą będzie przechodziła procesja. W dniu święta Bożego Ciała mieszkańcy w odświętnych ubraniach, w strojach ludowych, część dziewczynek w białych sukienkach, biorą udział w procesji przy dźwiękach dzwonów i śpiewach pieśni kościelnych. Dzieci sypią płatki kwiatów wzdłuż drogi. Dekorowane są domy i obejścia. Tradycja układania dywanów z żywych kwiatów tej pory zachowała się w parafii Szczuki (gm. Biała Rawska) gdzie każdego roku dekorują one posadzkę kościelną i dojście do kościoła.

Spośród zwyczajów wiosennych warto wyróżnić powszechnie praktykowany zwyczaj majenia domów na Zielone Świąta czy zatykanie święconych palm i cierni w polach uprawnych. Natomiast w wigilię św. Jana zbierano zioła lecznicze i palono ogień, co według wierzeń ludowych miało chronić przed chorobami i wszelkim złem. Zwyczaj ten już zanika.

Do dnia dzisiejszego zachowały się również zwyczaje związane z dożynkami, które są wyrazem podziękowania Bogu i Matce Bożej za plony. W każdej z gmin obchodzi się je bardzo uroczyście. Świąci się wieńce wykonane ze zbóż by zapewnić pomyślność zbiorów w przyszłym roku. Mieszkańcy bawią się na festynach i zabawach ludowych.

Zachował się też zwyczaj związany z tradycyjną oprawą zawierania małżeństw. Mimo, że wiele elementów z tradycyjnego wesela ludowego uległo już zanikowi, to nadal obowiązkowym zwyczajem jest błogosławieństwo rodziców, powitanie młodych chlebem i solą oraz, w trakcie zabawy weselnej, oczepiny, które często kończy taniec panny młodej z kobietami zamężnymi, z których grona usiłuje ją wyprowadzić pan młody. Rzuca się też bukiet panny młodej, a szczęśliwa panna, która go złapie, wierzy się, że będzie kolejną panną młodą.

Sztuka ludowa

Na uwagę zasługuje zwyczaj zdobienia wnętrza. Zachowały się jeszcze tradycje zdobienia mieszkań kwiatami z bibuły, haftowanymi i wyszywanymi serwetami, dekorowanie łóżek haftowanymi poduszkami. Mieszkańcy regionu rawskiego wprowadzili do swojej kultury koronki, firaneczki i bukiety sztucznych kwiatów.

Charakterystyczne dla tego terenu były wielkanocne kraszanki czy ludowe tkaniny dekoracyjne, a wśród nich popularne szmaciaki. Wśród mieszkańców są jeszcze twórcy ludowi, których wyroby można oglądać na wystawach i w czasie festynów w gminach.

W Muzeum Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej zgromadzone są meble, przedmioty codziennego użytku oraz narzędzia używane przez mieszkańców okolicznych wsi. Można tu również obejrzeć zbiory numizmatyczne, ubrania z haftem i kolorami charakterystycznymi dla regionu oraz dokumenty, które zachowały się do naszych czasów.

Legandy, których sława przekroczyła granice Polski

Historia ta, według legendy, wydarzyła się w XIV wieku. Władający księstwem rawskim Siemowit III Mazowiecki po śmierci pierwszej żony Eufemii ożenił się powtórnie. Początkowo małżeństwo układało się szczęśliwie, jednakże później książę zaczął podejrzewać żonę o zdradę. Mimo, że była w ciąży kazał zamknąć ją w zamkowej wieży,

domniemanego kochanka księżnej powlec końmi, a żonę po porodzie zgładzić. Nowo narodzonego chłopca oddał zaś na wychowanie ubogiej kobiecie w okolicach Rawy. Kiedy dowiedziała się o tym córka księcia z pierwszego małżeństwa Małgorzata, żona Kazimierza IV słupskiego księcia pomorskiego, zabrała potajemnie dziecko na swój dwór na Pomorze. Kiedy chłopiec dorósł, był tak podobny do Siemowita III, że nikt nie mógł wątpić, iż jest jego synem. Dopiero wówczas zrozpaczony władca zrozumiał jak strasznie się pomylił. Do dnia dzisiejszego duch księżnej Ludmiły powraca na rawski zamek.

Tragiczna historia z księstwa rawskiego odbiła się szerokim echem nie tylko na Mazowszu, w Koronie, ale również w Anglii. Istnieje hipoteza, że Shakespeare'owska *Zimowa opowieść* oparta jest na motywach zaczerpniętych z tych właśnie wydarzeń.

Poeta, pisząc swój dramat prawdopodobnie opierał się na opowieści Roberta Greene'a, w całości poświęconej mazowieckiej legendzie. W utworze Shakespeare'a dostrzec można pewne zmiany w stosunku do wersji oryginalnej. Dramat rozwija się nie na Mazowszu, ale na Sycylii, a porwane dziecko zmieniło płeć. Przebieg zdarzeń pozostał jednak nienaruszony.

Inne legendy – O powstaniu kościoła w Regnowie, O mamucie w kościele w Sierzchowach

Omawiając dziedzictwo kulturowe „Krainy Rawki” nie można zapomnieć o zabytkach kultury sakralnej i materialnej. Są to głównie kościoły, pałace i dwory oraz cmentarze. W niektórych wsiach spotkać też można obiekty o tradycyjnej zabudowie drewnianej (domy, zagrody, obory).

Tabele zamieszczone na kolejnych stronach niniejszej Strategii szczegółowo przedstawiają zabytki znajdujące się na obszarze LGD.

Dwory i pałace

Nazwa Gminy	Zabytek	Data powstania	Krótką charakterystyka
Biała Rawska	Pałac neogotycki w Białej Rawskiej	połowa XIX wieku	Swoim wyglądem przypomina średniowieczną warownię. Został wzniesiony według projektu architekta Franciszka Marii Linciego dla majora wojsk polskich Aleksandra Leszczyńskiego. Po pierwszej wojnie światowej obiekt ten przeszedł na własność Gustawa Sułkowskiego. Natomiast po drugiej wojnie światowej został znacjonalizowany i przeznaczony na izbę porodową oraz aptekę. Pełnił również funkcje mieszkalne. Obecnie jest własnością prywatną, w części piwnic pałacu znajduje się restauracja, reszta obiektu jest w fazie remontu.
	Dwór empirowy w Babsku wraz parkiem i z zabudowaniami gospodarczymi	XIX wiek	Jego twórcą był architekt Adam Idźkowski. W pobliżu dworu znajduje się zespół zabudowań gospodarczych, na który składają się murowany spichlerz z kolumnowym portykiem, wozownia, stajnia i karczma. W parku krajobrazowym przy zespole dworskim rośnie m.in. należący do dziesiątki największych dębów w Polsce - Dąb Napoleona – pod którym odpoczywał Bonaparte wracając z wojny z Rosją.
	Dwór w miejscowości Białogórne	Lata 1920-1930	Został wzniesiony dla Stefana Okęckiego. Swym kształtem nawiązuje on do tradycji "dworu polskiego" i stanowi przykład przestylizowania architektury klasycystycznej. Wokół dworu roztacza się ogród założony w końcu XVIII w. będący jednocześnie przykładem barokowej sztuki ogrodowej.
	Dwór oraz park zabytkowy w Rzeczkowie	2 połowa XIX wieku	
	pałac neorenesansowy w Woli Chojnatej	1873 rok	Na terenie posiadłości znajduje się park oraz dawny spichlerz pochodzące z drugiej połowy XIX wieku. Dziedzic Wierzbicki przekazał posiadłość paryskiej aktorce w dowód miłości. W tej chwili obiekt znajduje się w rękach prywatnych, pięknie odrestaurowane budowle otoczono nowym murem. Został tu otwarty ośrodek konferencyjno-hotelowy z pokojami mieszkalnymi
	Dwór zabytkowy w Podsędkowicach	koniec XIX wieku	
	Dwór oraz park zabytkowy w Gołyniu	II połowa XIX wieku	
	Dwór w Błażejewicach		

	Dwór w Przyłuskach		
Rawa Mazowiecka	Zespół pałacowo – parkowy w Rossosze	Lata 1918- 1920	W 1977 r. został wpisany do rejestru zabytków. W jego skład wchodzi m.in. murowany, neobarokowy pałac wzniesiony w latach 1918-28 według projektu architekta Juliusza Nagórskiego, murowana oficyna z ok. 1900r., murowana kapliczka z 1912r. oraz park krajobrazowy. Obecnie użytkownikiem obiektu jest Instytut Zootechniki mający swą siedzibę w Krakowie. Na terenie zespołu pałacowo - parkowego powstały zdjęcia do znanego serialu TVP "Rodzina Połanieckich", zrealizowanego według powieści Henryka Sienkiewicza.
	Zespół dworsko-parkowy w Wilkowicach	Połowa XIX wieku	W jego skład wchodzi murowany dwór z połowy XIX w. oraz murowany spichlerz wzniesiony w ok. 18880 r. Zespół otoczony jest parkiem krajobrazowym z połowy XIX w. przekomponowany w 1910 r. według projektu Stefana Celichowskiego.
	zespół dworsko – parkowy w Starych Bylinach	XIX wiek	Na zespół dworsko-pałacowy składały się: nieistniejący już drewniany dwór z 1. poł. XIX stulecia, drewniany spichlerz (ok. 1880 r.) oraz pozostałości parku krajobrazowego
Kowiesy	Zespół dworski w Woli Pękoszewskiej	XVIII wiek	Na zespół pałacowy składają się ponadto, XIX-wieczne czworaki, zabudowania gospodarcze i budynek gorzelni z 1911 r. Dwór, którego pierwotne założenie wzniesione zostało przez Ossolińskich, przeszedł wraz z majątkiem w początku XIX wieku do Krasińskich z Radziejowic następnie kupiony 19 stycznia 1826 r. od Józefa Wawrzyńca hr.Krasińskiego przez generała Franciszka Borgiasza Górskiego. Górcy herbu Bożawola władali następnie tym majątkiem obejmującym również folwarki: Pękoszew, Zawady i Nowiny, przebudowując i rozbudowując dwór i majątek, aż do 17 stycznia 1945 roku, kiedy zostali z niego wyrzuceni i wywłaszczeni na mocy dekretu o reformie rolnej Dwór od stycznia 1945 w rękach Skarbu Państwa i Gminy Kowiesy, kiedy służył jako budynek szkoły podstawowej i zbiorczej, został w sierpniu 2006 r. odkupiony przez córkę ostatniego właściciela, wraz z mężem. Pod kartuszami wykuty w piaskowcu napis z wiersza Kochanowskiego"Ja Panie niechaj mieszkam w tem gnieździe ojczystem, a Ty mnie zdrowiem obdarz i sumieniem czystem", który w 1923 r. umieścił Antoni Górski wraz z żoną Anną z hr. Szembeków, dziadkowie obecnej właścicielki.
	Dwór w Turowej Woli	XIX wiek	Otoczony jest pozostałościami parku krajobrazowego. W dworze w Turowej Woli nagrywane były takie filmy jak” Nad Niemnem”, „Pan Tadeusz”, „Panna z mokrą głową”, „Widziadło” oraz „Panny i wdowy”.
	Dwór w Chojnacie	XIX wiek	Murowany, parterowy dwór pochodzący z 1. połowy XIX w. Obiekt zbudowany na rzucie prostokąta, posiada dwuspadowy dach, a w nim pięterko, a także drewnianą przybudówkę i czterokolumnowy ganek. Wokół dworu rozciąga się park, posadzony około 1812 r.Do dworu prowadzi aleja wysadzana modrzewiami.
Regnów	Dwór w Rylsku Dużym	Koniec XIX wieku	Został wzniesiony przez Michalinę i Ludwika –Antoniego Okęckich. W latach powojennych pełnił rolę szkoły podstawowej. W latach 60-tych przeprowadzono kapitalny remont. Szkoła przestała funkcjonować w 1995 roku, a zespół dworsko-parkowy nabył prywatny właściciel.

Sadkowice	Zespół pałacowo-parkowy w Kaleniu	Ok. 1859 rok	Wokół pałacu znajduje się zabytkowy park krajobrazowy ze stawami i aleją wjazdową. Obecnie stanowi on własność prywatną.
	Dwór wraz z parkiem i aleją zabytkową w Bujalach	Ok. 1890 rok	
	Dwór wraz z parkiem i aleją zabytkową w Zabłociu	1890 rok	
	Dwór wraz z parkiem i aleją zabytkową w Paprotni	Ok. 1820 rok	
	Dwór „Emilin” w Jajkowicach	Ok. 1820 rok	

Kościół

Nazwa Gminy	Kościół	Data powstania	Krótką charakterystyka
Biała Rawska	pw. Św. Wojciecha		Sanktuarium Matki Bożej Miłosiernej. W kościele znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej Miłosiernej słynącej z łask ufundowany, jak podaje tradycja, przez Królową Bonę. Obraz jest namalowany na drewnianej tablicy przez nieznanego artystę. Został ukoronowany koronami papieskimi przez Jana Pawła II. Uwagę zwraca również dekoracyjna barokowa ambona w kształcie łodzi z rozpiętym żaglem, XVII-wieczna chrzcielnica ze srebrną misą z XV wieku, organy z II połowy XIX w. z neobarokowym prospektem sekcyjnym. Dzwonnica i kamienne ogrodzenie pochodzą z XVI wieku i nawiązują do wzorów budownictwa średniowiecznego.
	pw. Św. Antoniego Padewskiego w Babsku.	1846 rok	Kościół wybudowano na miejscu XVI-to wiecznego drewnianego kościółka, który runął ze starości. Fundatorem kościoła był biskup Antoni Okęcki. Znajdują się tu trzy ołtarze z początku XIX w., XVIII wieczne organy, cenny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XVIII w w sukience srebrnej złoconej.
Cieladz	pw. Wniebowzięcia NMP w Sierzchowach	XVI wiek	Wzniesiony w stylu gotyckim w latach 1520 - 44, zniszczony w 1915 r. w czasie I wojny światowej, restaurowany w latach 1917 - 30. Obok świątyni stoi drewniana dzwonnica z XVIII stulecia oraz murowana plebania, wzniesiona ok. 1900 r. W przedsiönku kościoła można podziwiać, wkopaną podczas budowy, kość mamuta. Legenda głosi, iż gdy kość się rozpadnie, wówczas nastąpi koniec świata.
	pw. św. Trójcy	1856 rok	

Kowiesy	pw. św. Marcina w Chojnacie	XVII wiek	Pobenedyktynski kościół składa się z drewnianej, obmurowanej nawy wzniesionej przed 1673r. oraz dużo starszego murowanego prezbiterium, wzniesionego prawdopodobnie w 1303r. Wyposażenie świątyni pochodzi z XVIII i XIX stulecia. Obok świątyni stoi drewniana dzwonnica konstrukcji słupowej oraz plebania z 1850 r. Obok kościoła jest stary cmentarz przykościelny
	pw. Podwyższenia Krzyża w Jeruzalu	1798 rok	Z fundacji <u>Józefa i Franciszka Niemiryczów</u> . Pierwsza wzmianka o kościele we wsi pochodzi z 1290. W 1630 wzniesiono kościół drewniany. Współczesny został zbudowany na terenie dawnego cmentarza, na którym pochowani są m.in. byli właściciele wsi.
Rawa Mazowiecka	p.w. św. Stanisława bpa – modrzewiowy w Boguszycach	1558 rok	Zespół sakralny wpisany do rejestru zabytków na mocy decyzji nr 258/195 z 27 grudnia 1967 r. należy do najcenniejszych zabytków na terenie LGD. W jego skład oprócz kościoła wchodzi dzwonnica oraz cmentarz przykościelny. W obiekcie tym, wpisanym na listę UNESCO, znajduje się bardzo cenna polichromia ścian i stropów.

	p.w. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski w Kurzeszynie	Lata 1923-1924	Pierwszym kościołem w Kurzeszynie był drewniany kościół ufundowany i wyposażony przez jednego z władców Mazowsza. Kolejną, także drewnianą świątynię p.w. św. Katarzyny wzniesiono w 1607 r. Kościół ów przetrwał do pierwszej wojny światowej, kiedy to spłonął w wyniku działań wojennych w 1914 r., będących częścią bitwy nad Rawką. Po wojnie, w latach 1923-24, z ofiar miejscowych parafian wzniesiono świątynię p.w. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski, która istnieje do dziś. Kościół oraz stojąca w jego pobliżu stara plebania, jak również część cmentarza zostały wpisane do rejestru zabytków w 1978 r.
Regnów	p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Regnowie	2 poł. XVIII wieku	Powstał na miejscu pierwszej świątyni drewnianej, która spaliła się w 1762 roku. W 1764 roku wybudowano obecny, murowany kościół. Fundatorem był syn Wojciecha Franciszek Lanckoroński, starosta rawski. Konsekracja nowego kościoła odbyła się w 1772 r. Do najcenniejszych zabytków we wnętrzu kościoła zalicza się: obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem (XVIII w), rzeźbę gotycką 'Pieta' (XV w.), ołtarz główny (styl rokokowy XVIII w.), krzyż procesyjny, figurka Zmartwychwstałego Chrystusa, chrzcielnica oraz ambona (styl rokokowy, XVIII w.), tablica erekcyjna w ścianie południowej - XVIII w.
Sadkowice	pw. Dziesięciu Tysięcy Rycerzy Męczenników	lata 1884-1886	Zbudowany na miejscu drewnianej świątyni z XV w. Z wyposażenia kościoła na uwagę zasługują: ambona w kształcie łodzi oraz rzeźby wielkiego ołtarza

	pw. Przemienienia Pańskiego w Lubani	1887 rok	Wybudowany według projektu Konstantego Wojciechowskiego na miejscu świątyni drewnianej, wystrój neogotycki,
	pw. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Lewinie	XVII wiek	Zbudowany z drzewa modrzewiowego. Zabytkowe wnętrze: ołtarz główny Matki Boskiej Łaskawnej Lewińskiej z XVII w., dwa obrazy z XVIII wieku przedstawiające biskupa Męczennika i Św. Antoniego, ambona z 1830 r., 2 dzwony: „Stanisław” z 1892 r. ważący ponad 120 kg, drugi „Michał” ważący 80 kg. Wnętrze kościoła odrestaurowano pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku.

Cmentarze i kapliczki

Nazwa Gminy	Kapliczka	Cmentarz
Biała Rawska	Figura Chrystusa, postawiona w 1916r. Usytuowana przy rozwidleniu dróg Grójec i Mszczonów w Białej Rawskiej. Dopełnia ona galerię figur kamiennych z bramy kościelnej i jej otoczenia tworząc jednorodny program ikonograficzny	cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki założony w II poł. XVIII wieku z cennymi pod względem artystycznym i historycznym elementami przestrzennymi. W jego obrębie murowane kaplice grobowe: klasycystyczna rodziny Leszczyńskich (pocz. XX w.) położona w głównej alei i leżące przy tejże alei naprzeciw siebie groby Okęckich z 1887r, z ozdobnymi frontonami wysokości 5,5m i kutymi furtkami żelaznymi. Liczne zabytkowe pomniki nagrobne, symboliczna mogiła poświęcona ofiarom II wojny światowej oraz XIX w. ozdobna brama wjazdowa z furtkami w kształcie portali. Architekturę cmentarza wzbogaca cenny starodrzew w przeważającej części lipowy
		Cmentarz przykościelny z IX w
		Cmentarz żydowski z XVIII w. Obecnie kirkut jest w złym stanie, zdewastowany. Pozostały dwie macewy z napisami w języku hebrajskim i kilka szczątków innych płyt nagrobnych i mogił
		Babsk. Cmentarz napoleoński z pocz. XIX w.
		Babsk. Cmentarz przykościelny przy kościele św. Antoniego Padewskiego pochodzący z 1846 r.
		Babsk. Cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki z I poł XIX w. Na cmentarzu znajduje się grób Konstancji Gładkowskiej (1810- 1889), śpiewaczki opery warszawskiej oraz muzy i wielkiej miłości F. Chopina, a na nagrobku inskrypcja "młodzieńcze natchnienie Fryderyka Chopina". Sam cmentarz poza wartościami emocjonalnymi i użytkowymi prezentuje również wartości artystyczne (XIX i XX w. nagrobki wolnostojące i płyty nagrobne) , przestrzenno -kompozycyjne (układ alejek regularny harmonijnie powiązany ze swobodnie rosnącym drzewostanem). Starodrzew cmentarza (wiek drzew 50-100 lat).
		Babsk-Trzciniec. Rosyjski cmentarz wojenny z I wojny światowej ok. 1915 r
		Wólka Babska. Cmentarz napoleoński z początku XIX w
		Marianów. Cmentarz ewangelicki z poł XIX w
		Franopol. Dwa rosyjsko, niemieckie kopce mogilne z 1915 r z I wojny światowej
Franklin. Cmentarz ewangelicki z XIX w		
Kowiesy		Ulaski. Mogiła zbiorowa z okresu II wojny światowej z 1944 r Chojnata. Cmentarz. Jeruzal. Cmentarz Mariawitów.
Rawa Mazowiecka	Podlas. Kapliczka przydrożna wpisana do rejestru zabytków 1981r	Boguszyce. Cmentarz zabytkowy.
		Kurzyszyn. Cmentarz rzymsko-katolicki (część) wpisany do rejestru zabytków na mocy decyzji nr 880 z 10 kwietnia 1992 r
Sadkowice		Sadkowice, Lubania, Lewin. Cmentarze kościelne.

Inne zabytki

Nazwa Gminy	Zabytek	Data powstania	Krótką charakterystyka
Biała Rawska	Zabudowa centrum miasta	XVI wiek	Nadaje miastu specyficznego charakteru. Zachował się historyczny urbanistyczny układ miasta (place i ulice) wraz z zabudową przyuliczną. Zachowało się też kilka pożydowskich kamieniczek drewnianych i murowanych z XIX i pierwszej poł. XX wieku oraz gruntownie przebudowany budynek dawnej bożnicy zbudowanej w latach 1845-47 w miejsce spalonej synagogi drewnianej. Synagoga murowana także została spalona przez Niemców w 1939 r. Obecnie w budynku stacjonuje jednostka straży pożarnej. Przy ulicy Brukowej znajdowała się mykwa - czyli rytualna łaźnia.
	Wieś i majątek. Babsk.	XV wiek	Wieś i majątek pochodzą z XV wieku, a jego intensywny rozwój przypada na I połowę XIX wieku. Właścicielami w XIX wieku była rodzina Węgrzeckich, a następnie Okęckich. W połowie lat 20-tych z inicjatywy fundacji Feliksa Okęckiego powstał istniejący do dziś dwór.
	Zabytkowy park krajobrazowy. Ossa.	XIX wiek	Zajmuje powierzchnię ok.15 ha w tym stawów 5,5 ha. Park dworski pochodzący z XIX wieku rozciąga się na sztucznie usypanym wzniesieniu. W parku projektant umiejętnie dołączył zasoby leśne do parku uzupełniając je roślinnością typowo ogrodniczą
	Kolejka wąskotorowa Rogów-Biała Rawska		wpisana do rejestru zabytków na mocy decyzji nr 1000 z 31 grudnia 1996 r.
Kowiesy	Parki dworskie. Paplin i Wędrogów.		
	Młyny i budynki mieszkalne	XIX wiek	
Rawa Mazowiecka	Grodzisko pierścieniowe. Kurzeszyn.		Jeden z najstarszych zachowanych zabytków n terenie LGD. Zostało wpisane do rejestru zabytków na mocy decyzji nr 759 z 30 lipca 1984 roku.
	Zespół zieleni kształowanej. Konopnica.		wpisany do rejestru zabytków na mocy decyzji nr 514 z 8 listopada 1978 r.
Sadkowice	Znaleziska archeologiczne. Jajkowice, Paprotnia, Sadkowice, Szwejki Wielkie, Turobowice, Gacp Zespół zieleni kształowanej. Konopnica ary, Lutobory, Trębaczew, Kłopczyń, Lipna, Olszowa Wola i Żelazna .		

12. *Uwarunkowania historyczne*

Teren działania LGD ma długoletnią historię sięgającą czasów epoki kamienia. Pierwsze ślady osadnictwa, jak oceniają archeolodzy prowadzący badania na tym na terenie, pochodzą z okresu mezolitu (od około 10000 do około 4500 lat p.n.e.). Pierwsi mieszkańcy tych terenów osiedlali się na wydmach wzdłuż rzek. Były to obszary porośnięte gęstymi lasami, dlatego mieszkańcy zajmowali się głównie łowiectwem i zbieractwem. Kolejne ślady, tj. drobne przedmioty jakie znaleziono na terenie Rawy Mazowieckiej, pochodzą z epoki brązu (1700-650r. p.n.e.).

Pierwsze wzmianki o tych terenach pochodzą z XII wieku. Wtedy to została utworzona kasztelania i został wybudowany gród kasztelański w Białej. Kolejna kasztelania została utworzona w 1313 roku w Rawie. Dało to początek rozwojowi ziemi rawskiej. Miasta ogniskowały wokół siebie życie gospodarcze, religijne i polityczne mieszkańców tego terenu. Przebiegający przez te ziemie szlak toruńsko – lwowski, biegnący od Czerska i Łęczycy przez Sandomierz do Lwowa, przyczynił się do rozwoju handlu, zwłaszcza w XIV i XV wieku, kiedy grupy kupców i handlarzy przemierzały te tereny.

To dzięki nim do Rawy i Białej trafiały różnorodne towary z północy i z południa Europy. Zamek w Rawie wybudowano prawdopodobnie w XIV wieku za panowania Kazimierza Wielkiego, w latach 1355–1370. W 1353 roku książę osadził w Rawie klasztor Augustianów, zaś w 1374 roku bogaty mieszczanin rawski Mikołaj Paczotko – założył Fundację Świętego Ducha (kościół i szpital).

O dużym znaczeniu Rawy za panowania Siemowita II może świadczyć istnienie w 1321 roku kościoła parafialnego, a od 1334 również szkoły. Jedno z ciekawszych wydarzeń miało miejsce 3 września 1321 roku, kiedy to w Rawie spotkali się biskup gnieźnieński Janisław z biskupem poznańskim Domaratem w celu ustalenia spornych granic między diecezjami. Są to przykłady świadczące o rozwoju tego terenu i wpływie, jaki miało miasto Rawa na życie okolicznych mieszkańców. Dzięki rozwojowi handlu i wzrostowi liczby ludności w Rawie i Białej, rosło zapotrzebowanie na produkty wytwarzane na wsi, a dostarczane na targi i jarmarki. Na wsi, oprócz żywności tkano również materiały, produkowano narzędzia, przedmioty przydatne w gospodarstwie domowym, a także sprzęty i meble.

Od 1462 roku do 1793 roku Rawa pełniła funkcję miasta wojewódzkiego. Na uwagę zasługuje fakt, że zamek rawski, który w XVI w. i pierwszej połowie XVII w. był użytkowany jako więzienie, od początku lat sześćdziesiątych XVI stulecia pełnił ważną rolę w życiu publicznym Rzeczypospolitej. Mieścił się w nim tzw. rawski skarb kwarciany

(Zygmunt August przeznaczał czwartą część dochodów z dóbr królewskich na utrzymanie stałego wojska).

Duże znaczenie dla rozwoju Rawy i terenów wokół miała istnienie siedziby województwa w Rawie. Odbywały się tu sejmiki i stale przebywała grupa urzędników szlacheckiego pochodzenia, co wpływało na wytworzenie się pewnego ośrodka życia kulturalnego. Istnienie kościoła i klasztoru Augustianów sprawiało, że było też ono poważnym centrum życia religijnego.

W tym okresie miasto liczyło około 3000 mieszkańców, szczyliło się wspaniałym zrekonstruowanym zamkiem. Przebywało tu sporo duchowieństwa świeckiego i zakonnego, na terenie województwa bardzo często przebywał prymas i liczni jego współpracownicy, a także królowie polscy. W Rawie krzyżowały się różne szlaki komunikacyjne, co ułatwiało rozwój handlu.

Warto również nadmienić, że Rawa i Biała były ważnym ośrodkiem produkcji rzemieślniczej i handlu. Tu skupiało się życie gospodarcze regionu. Dziewięć razy w roku odbywały się jarmarki, na które przybywali kupcy z dalekich okolic. W dni jarmarczne odbywały się, na osobnym placu, targi koni i bydła. Rawa, obok Łowicza, była najważniejszym targowiskiem wołów stepowych na terenie środkowej Polski. Jarmarki w Rawie i Białej słynęły też z handlu końmi.

Do znacznego wyniszczenia terenów przyczynił się najazd Szwedów, w następnej kolejności zarazy, które przeszły przez ten teren w latach: 1625–1627, 1679, 1708–1709 i 1738.

W 1766 roku duży pożar miasta Rawa oraz poważne zniszczenie Białej znacznie osłabiło znaczenie gospodarcze omawianych ziem. W 1870 r. Biała utraciła prawa miejskie na 55 lat.

W 1793 roku obecny teren LGD znalazł się po okupacją Prusaków, a Rawa przestała być stolicą województwa. Panowanie pruskie trwało do 1806 roku, kiedy to wojska napoleońskie weszły na te tereny i zajęły Rawę. Od 1807 roku ziemia rawska wchodzi w skład Księstwa Warszawskiego a po jego upadku staje się częścią Królestwa Polskiego.

Powstanie styczniowe z 1863 roku przyniosło dla Rawy i okolic prawdziwą katastrofę. Mimo bohaterskich walk powstańców i wielu zwycięskich bitew i potyczek skończyło się klęską. Zginęło wielu mieszkańców terenu LGD, o czym świadczą mogiły powstańców i żołnierzy rosyjskich. Po zakończeniu walk wielu Polaków zostało skazanych, nastąpiła kasata zakonu augustianów, a rozwijające się do tej pory zakłady w Rawie i Białej podupadały.

Kolejnymi wydarzeniami historycznymi, które miały negatywny wpływ na rozwój ziemi rawskiej były dwie wojny światowe.

Okres I wojny światowej bardzo osłabił zarówno ośrodki miejskie jak i okoliczne wsie. Przez teren rawski przechodził front i przyczynił się do znaczących zniszczeń. W czasie I wojny światowej miasto Rawa było prawie całkowicie zniszczone.

W 1931 roku przez teren LGD przeszedł tzw. "Marsz Głodnych", a w roku 1935 z udziałem kardynała Kakowskiego odbył się w Rawie kongres eucharystyczny, na który przybyło około 50 tys. osób

W okresie II wojny światowej istniały w Rawie obozy jenieckie, a także dwa getta dla ludności żydowskiej, w których w maju 1941 roku przebywało 3360 Żydów. W dniu 16 stycznia 1945 roku wojska radzieckie zbombardowały miasto. W wyniku działań wojennych zginęło około 60% mieszkańców (około 2 tysięcy w wyniku bombardowań wojsk radzieckich) a miasto uległo zniszczeniu w 80%.

Również Biała poniosła poważne straty w wyniku prowadzonych działań wojennych. W 1941 roku hitlerowcy utworzyli tutaj getto żydowskie, w którym zgromadzili ok. 6 tys. osób. W 1942 roku getto zostało zlikwidowane, a Żydów przewieziono do obozów koncentracyjnych.

Przejawem oporu mieszkańców ziemi rawskiej wobec okupanta są przede wszystkim działania partyzanckie. Na szczególną uwagę zasługują dwie grupy Oddziału Leśnego „DZIK” Armii Krajowej. Miały one na swoim koncie szereg udanych akcji, jak np. rozbicie oddziału Wehrmachtu we wsi Rosławowice 16 lipca 1944r., atak na niemiecki transport w sierpniu 1944r., rozbicie niemieckiego oddziału w Sadkowicach w październiku tegoż roku. Jedna grupa dowodzona była przez por. Henryka Sieczkowskiego ps. "Władysław", a druga przez Stanisława Sawickiego ps. „Lerman".

Tajne nauczanie było kolejną formą oporu stosowaną wobec okupanta. Kursy tajnego nauczania w zakresie szkoły powszechnej były prowadzone m.in. w Białej Rawskiej, Babsku, Chodnowie i Woli Chojnatej. Wyzwolenie miasta nastąpiło 17 stycznia 1945 roku.

Dopiero okres powojenny przyniósł powolną odbudowę obydwu miast i coroczny wzrost liczby mieszkańców. Dziś Rawa Mazowiecka i Biała Rawska są głównymi ośrodkami życia gospodarczego na terenie sześciu gmin. To w nich ogniskuje się handel, przemysł oraz rzemiosło.

13. Produkty charakterystyczne dla regionu

W przypadku regionu „Krainy Rawki” nie można mówić o produkcie lokalnym w rozumieniu przepisów Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Niemniej można wskazać kilka produktów, które członkowie LGD mogą wypromować jako swój *produkt lokalny*.

Jednym z nich jest *jablko*. Gminy znane są z intensywnej produkcji owoców, zaś produkcja jabłek ma tutaj kluczowe znaczenie. Oprócz nowoczesnych odmian zachowały się jeszcze tradycyjne polskie odmiany odznaczające się specyfiką smaku i aromatu. W przyszłości mogą stać się ważnym elementem reklamy i być wyróżnikiem tego terenu.

Obszar LGD znany jest również z produkcji warzyw (kapusty, ogórków i pomidorów), które trafiają na rynki w Łodzi i Warszawie. Praca nad marką i logo warzyw ziemi rawskiej może podnieść wartość tych produktów i pozwoli w przyszłości na ich identyfikację zarówno na rynkach hurtowych jak i w sprzedaży detalicznej.

Wśród innych, lokalnych produktów w gminach można wyróżnić m.in.: produkty pszczelarskie, chleb pieczony na zakwasie, masło robione w kierzynce, sery odciskane w domowych prasach czy swojskie wyroby masarnicze i przetwory mięsne takie jak kiełbasy, salceson, kaszanka, czarne i inne.

14. Społeczność lokalna na obszarze LGD

Społeczność lokalna zamieszkująca teren „Krainy Rawki” została scharakteryzowana przez pryzmat wskaźników takich jak liczba ludności, struktura wieku, poziom zatrudnienia i bezrobocia jak również dostęp do edukacji i kultury, ochrony zdrowia i opieki społecznej oraz stan bezpieczeństwa publicznego.

Liczba ludności

Według danych GUS na koniec 2006 roku na terenie sześciu gmin mieszkały 34.832 osoby. Liczba ludności wiejskiej na terenie działania LGD na koniec 2006 roku wynosiła 31.643 osoby, co stanowiło 91% ogółu mieszkańców sześciu gmin. W mieście mieszkało 3189 osób. Gęstość zaludnienia kształtowała się na poziomie 49 osób/km².

Szczegółowy obraz zaludnienia obszaru LGD przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Powierzchnia w km ²	Ludność ogółem	Zagęszczenie w os/ km ²
Miasto Biała Rawska	10	3189	319
Wieś Biała Rawska	198	8371	42
Gmina Cielądz	93	4066	44
Gmina Kowiesy	86	3026	35
Gmina Rawa Mazowiecka	164	8607	52
Regnów	46	1861	40
Sadkowice	121	5712	47
Teren LGD	718	34832	49

Źródło: GUS, 2006

Na podstawie powyższego zestawienia widać, że poziom zaludnienia na terenie LGD kształtuje się znacznie poniżej średniej wojewódzkiej, która dla danego okresu wynosiła 141 os/km²

Struktura wieku

Na terenie LGD „Kraina Rawki” zdecydowanie przeważa ludność w przedziale wiekowym 30-59 lat co stanowi 39% ogółu ludności. Kolejną liczną grupą są mieszkańcy w wieku do 30 lat. Z kolei mieszkańcy w wieku emerytalnym stanowią 30 % ogólnej liczby ludności.

Poniższa tabela przedstawia liczbę ludności w podziale na grupy wiekowe i płeć.

Wiek (lata)	Gminy						Teren LGD
	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Mazowiecka	Regnów	Sadkowice	
Ogółem	11560	4066	3026	8607	1861	5712	34832
mężczyźni	5768	2032	1481	4256	943	2943	17423
kobiety	5792	2034	1545	4351	918	2769	17409
do 9 lat	1215	402	277	941	217	627	3679
mężczyźni	596	192	134	451	112	311	1796
kobiety	619	210	143	490	105	316	1883
10-19 lat	1748	630	404	1293	306	732	5113
mężczyźni	892	333	199	659	163	385	2631
kobiety	856	297	205	634	143	347	2482
20-29 lat	1705	607	469	1315	224	848	5168
mężczyźni	930	318	258	676	110	475	2767
kobiety	775	289	211	639	114	373	2401
30-39 lat	1425	461	345	1141	248	724	4344
mężczyźni	743	243	176	589	140	386	2277
kobiety	682	218	169	552	108	338	2067
40-59 lat	3229	1115	826	2259	453	1466	9348
mężczyźni	1710	618	441	1220	246	804	5039
kobiety	1519	497	385	1039	207	662	4309
pow. 65 lat	691	255	206	506	131	469	2258
pow. 60 lat	1341	523	432	997	241	733	4267
kobiety							

Źródło: GUS, 2006

Analiza struktury wiekowej w rozbiciu na ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym pokazuje, że najliczniejszą grupę stanowią mieszkańcy w wieku produkcyjnym (59,1%).

Wyszczególnienie	Gminy						Ludność na obszarze LGD	%
	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz.	Regnów	Sadkowice		
Ogółem	11560	4066	3026	8607	1861	5712	34832	100
W tym w wieku: Przedprodukcyjnym	2587	881	608	1973	462	1208	7719	22,1
Produkcyjnym	6941	2407	1780	5131	1027	3302	20588	59,1
Poprodukcyjnym	2032	778	638	1503	372	1202	6525	18,7

Źródło: GUS, 2006

Pod względem struktury wiekowej, najlepsze proporcje są w gminie Kowiesy, ponieważ na sto osób w wieku produkcyjnym przypadają 34 osoby w wieku nieprodukcyjnym. Nieco gorzej sytuacja przedstawia się w Regnowie, gdzie aż 45 osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Poziom zatrudnienia

Według danych GUS w 2006 roku na terenie LGD było 2037 zatrudnionych, co stanowiło 2,1% ogółu zatrudnionych na terenach wiejskich w województwie.

Szczegółowe zestawienie zatrudnienia na terenie LGD zawiera poniższa tabela.

Pracujący	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz.	Regnów	Sadkowice	Teren LGD
Ogółem	798	112	88	798	74	167	2037
Mężczyźni	351	30	23	534	80	46	1064
Kobiety	447	82	65	264	54	121	1033

Źródło: GUS, 2006

Na podstawie poniższej tabeli widać, że najwięcej (aż 37%) mieszkańców obszaru działania LGD utrzymuje się z pracy własnej. Największy odsetek z tej grupy przypada na mieszkańców utrzymujących się z pracy w rolnictwie. Natomiast renta/emerytura stanowi główne źródło utrzymania dla 27 % mieszkańców. W bardzo dużym stopniu jest to spowodowane korzystaniem przez rolników z formy pomocy UE, jaką jest renta strukturalna.

Ludność na terenie LGD wg źródła utrzymania

Źródło utrzymania	gminy						Obszar LGD
	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz.	Regnów	Sadkowiec	
Liczba mieszkańców	11848	4166	3153	8492	1868	5829	35356
Utrzymujący się z pracy poza rolnictwem (najemna lub na rachunek własny)	3104	1092	854	3220	316	639	9225
Utrzymujący się z pracy w rolnictwie	4829	1627	1139	2224	936	3286	14041
Utrzymujący się z innych niezarobkowych źródeł	334	147	59	371	34	116	1061
Utrzymujący się z niezarobkowych źródeł (emerytura, renta)	3489	1293	1095	2657	577	1772	10883

Źródło: GUS, Spis powszechny 2002

Należy zauważyć, iż w związku z polityką rolną państwa zmierzającą do wspierania powiększania areалу gospodarstw oraz starzeniem się społeczeństwa i odchodzeniem rolników na emeryturę, należy spodziewać się w kolejnych latach zmniejszania liczby użytkowników gospodarstw rolnych.

Bezrobocie

Według danych za czerwiec 2008 r. na terenie działania Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki” były 792 osoby pozostające bez pracy. Największą liczbę bezrobotnych zanotowano w gminie Biała Rawska, najmniej w gminie Regnów.

Na uwagę zasługuje duży udział osób długotrwale pozostających bez pracy. Stanowią oni aż 63,7% wszystkich bezrobotnych. Jest to zjawisko bardzo niekorzystne, ponieważ takie osoby najtrudniej przywrócić do pracy.

Poniższa tabela przedstawia strukturę bezrobocia na terenie LGD „Kraina Rawki” według stanu na czerwiec 2008r

	Obszar LGD ogółem	Gminy					
		Miasto i gmina Biała Rawska	Gmina Cielądz	Gmina Kowiesy	Gmina Rawa Maz.	Gmina Regnów	Gmina Sadkowiec
Liczba bezrobotnych	792	301	120	51	181	23	116
kobiety	360	142	44	28	80	13	53
zamieszkali na wsi	642	174	120	28	181	23	116
z prawem do zasiłku	79	22	14	3	32	3	5
zwolnieni z przyczyn dot. zakładu pracy	9	2	2	0	3	0	2

osoby w okresie do 12 m-cy od dnia ukończenia szkoły	34	12	5	4	10	1	2
długotrwale bezrobotni	469	198	80	19	80	14	78

Źródło: PUP Rawa Mazowiecka, Skierniewice czerwiec, 2008

Kolejnym problemem jest tzw. ukryte bezrobocie, definiowane jako pewna nieokreślona liczba osób, które w myśl ustawy nie mogą zarejestrować się jako bezrobotne, które albo nie są zatrudnione de facto albo wykonywana przez nich praca nie jest niezbędna z punktu widzenia zatrudniającego. Pewnym rozwiązaniem tego stanu rzeczy może być różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej. Wówczas osoby, które nie znajdują zatrudnienia poza rolnictwem mogłyby zająć się prowadzeniem własnej działalności.

Dostęp do edukacji

Struktura wykształcenia na terenie LGD nie jest najkorzystniejsza. Osób z wyższym wykształceniem jest tylko ok. 3%, podczas gdy średnia wojewódzka wynosi 7,9%. Przeważają mieszkańcy z wykształceniem zawodowym średnim, którzy stanowią połowę mieszkańców omawianego obszaru. Jest to również wskaźnik wyższy od wojewódzkiego, który wynosi dla województwa 32,3%. Najgorzej wygląda sytuacja w gminie Cielądz (2,8% osób w wyższym wykształceniu) i Regnów (2,9% osób z wyższym wykształceniem).

Tabela poniżej szczegółowo obrazuje poziom wykształcenia mieszkańców „Krainy Rawki”.

Wykształcenie	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz.	Regnów	Sadkowice	Teren LGD	Udział %
Wyższe	349	91	110	219	42	111	922	2,6
mężczyźni	125	33	39	70	15	44	326	1,9
kobiety	224	58	71	149	27	67	596	3,4
Policealne	170	65	44	120	22	47	468	1,3
Mężczyźni	42	10	14	23	5	15	109	0,6
Kobiety	128	55	30	97	17	32	359	2
Średnie	1881	536	586	1275	194	804	5276	15,1
Mężczyźni	809	235	253	542	81	359	2279	13
Kobiety	1072	301	333	733	113	445	2997	17,2
Zasadnicze zawodowe	2303	870	616	1872	398	1091	7150	20,5
Mężczyźni	1467	535	396	1126	241	690	4455	25,6
Kobiety	836	335	220	746	157	401	2695	15,4
Podstawowe ukończone	4169	1487	1050	2892	626	2363	12587	36,1
Mężczyźni	2005	758	512	1456	328	1246	6305	36,1

Kobiety	2164	729	538	1436	298	1117	6282	36
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	958	389	240	606	225	454	2872	8,2
Mężczyźni	430	129	83	254	86	190	1172	6,7
Kobiety	528	260	157	352	139	264	1700	9,8

Na terenie LGD działa 8 szkół podstawowych, z czego najwięcej w Białej Rawskiej (7) oraz w Rawie Mazowieckiej (6), 8 gimnazjów (3 w gm. Rawa Mazowiecka) oraz jedna szkoła ponadpodstawowa w Białej Rawskiej – Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych, w budynku którego mieści się również Liceum Ekonomiczne. Szkoły i przedszkola, oprócz roli placówek oświatowych, pełnią także funkcję ośrodków kulturotwórczych i integracyjnych dla mieszkańców.

Dalsze kształcenie możliwe jest w Zespołach Szkół Ponadgimnazjalnych i Liceach Ogólnokształcących w Białej Rawskiej i Rawie Mazowieckiej.

Po ukończeniu gimnazjum dalsza nauka jest możliwa poza terenem sześciu gmin w najbliższych większych miejscowościach takich jak: Mszczonów, Łódź, Skierniewice, Tomaszów Mazowiecki, Żyrardów. Szkoły wyższe najbliżej są w Łowiczu, Skierniewicach, Łodzi i w Warszawie.

We wszystkich szkołach są biblioteki, a liczba woluminów waha się w granicach 3000 – 5000 egz. Najwięcej książek na jednego ucznia przypada w Cielądzu, a najmniej w Rawie Mazowieckiej. Generalnie należy jednak ocenić liczbę woluminów jako skromną i z pewnością nie zaspokajają potrzeb dzieci i młodzieży. Uzupełnieniem mogą być biblioteki gminne działające we wszystkich sześciu gminach.

Do szkoły dzieci dowożone są bądź gimbusami będącymi własnością gmin (Cielądz, Rawa Mazowiecka) lub szkoły korzystają z usług przewoźnika tak jak w Białej Rawskiej, Kowiesach i Regnowie. Część uczniów korzystała także z dojazdów finansowanych z budżetu gmin.

Na uwagę zasługuje również Lokalna Akademia Informatyczna funkcjonująca w gminie Regnów. Program "Lokalnych Akademii Informatycznych (LAI)" jest skierowany do młodzieży szkół średnich, absolwentów oraz do bezrobotnych. Lokalne Akademie Informatyczne umożliwią zdobycie umiejętności informatycznych przez młodzież a także dorosłych. Szkoły uczestniczące w programie przygotowują ich do zdobycia wartościowych i prestiżowych certyfikatów zawodowych, często uznawanych na całym świecie.

Warto w tym miejscu wspomnieć również o projekcie „Wioska Internetowa”, który realizowany jest w gminach Kowiesy i Rawa Mazowiecka. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Głównym założeniem projektu jest wsparcie wiejskich społeczności lokalnych poprzez zwiększanie dostępu do edukacji oraz promowanie na terenach wiejskich idei kształcenia przez całe życie. Z usług uruchomionych Centrów Kształcenia będzie mogła korzystać każda osoba zamieszkująca teren wiejski, zainteresowana uzupełnianiem i poszerzaniem swojej wiedzy, podnoszeniem swoich kompetencji czy zdobywaniem nowych kwalifikacji.

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Mieszkańcy wszystkich gmin mają dostęp do lekarza rodzinnego. W każdej gminie też są apteki, a w gminie Biała Rawska dodatkowe 4 punkty apteczne. Poniższa tabela ilustruje obraz infrastruktury w opiece zdrowotnej terenu objętego Lokalną Strategią Rozwoju.

Gmina	Apteki i punkty apteczne	Przychodnie	Inne
Biała Rawska	2 apteki 4 punkty apteczne	1.NZOZ Eskulap, 2.NZOZ Vita-Med w Dańkowie, 3.NZOZ Centrum Medyczne SALUS, - dwie prywatne praktyki stomatologiczne	Środowiskowy Dom Pomocy Społecznej
Cielądz	1 apteka	NZOZ Sierzchowy NZOZ Cielądz	
Kowiesy	1 apteka	1. Praktyka Lekarza Rodzinnego 2. Prywatny Gabinet Stomatologiczny	
Rawa Mazowiecka	1 apteka		
Regnów	1 apteka	NZOZ w Regnowie	
Sadkowice	1 punkt apteczny	NZOZ „Kalmed”	

Mieszkańcy terenu LGD korzystają z usług lekarzy specjalistów w Rawie Mazowieckiej, Skierniewicach i w Łodzi. W zakresie lecznictwa zamkniętego, specjalistyki ambulatoryjnej, pomocy doraźnej, rehabilitacji i stomatologii opiekę zapewnia SPZOZ w Rawie Mazowieckiej i w Skierniewicach. W zakresie specjalistycznego leczenia szpitalnego mieszkańcy korzystają z placówek lecznictwa poza terenem pięciu gmin w: Łodzi, Koluszkach, Rawie Mazowieckiej, Skierniewicach i Tomaszowie Mazowieckim.

W Cielądzu, Kowiesach, Rawie Mazowieckiej, Regnowie i Sadkowicach opieką społeczną zajmują się Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, zaś w Białej Rawskiej Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Na terenie działania LGD znajduje się również Środowiskowy Dom Pomocy Społecznej w Białej Rawskiej obejmujący opieką ludzi starszych i wymagających stałej opieki.

Co roku rośnie liczba udzielonych świadczeń i liczba rodzin objętych pomocą zarówno ze strony państwa jak i gminy. Najwięcej wypłacanych jest zasiłków stałych

i okresowych. Z pomocy korzystają też dzieci, które otrzymują dofinansowanie posiłków w szkołach.

Ponadto we wszystkich gminach działają Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W tym przypadku pomocą objęte są przede wszystkim dzieci z rodzin alkoholików i ze środowisk zagrożonych. Dla nich organizowane są wyjazdy wakacyjne, szkolenia i zajęcia pozaszkolne.

Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie LGD działa 41 Ochotniczych Straży Pożarnych, które dbają o zabezpieczenie przeciwpożarowe w gminach oraz Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Rawie Mazowieckiej i w Skierniewicach. Gminne OSP ściśle współpracują z Komendami Powiatowymi Państwowych Straży Pożarnych. Często w akcjach ratunkowych w wypadkach drogowych na terenie gminy, wykorzystywane jest doświadczenie i sprzęt ratowniczy będący w dyspozycji Komend Powiatowych.

Główne zadania jakie realizują jednostki straży to przede wszystkim walka z pożarami, klęskami żywiołowymi jak również zwalczanie innych miejscowych zagrożeń,

Powiatowe komendy dysponują sprzętem umożliwiającym ratownictwo drogowe oraz w razie zagrożenia pożarami i skażeniem chemicznym. Część jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych włączonych jest do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

OSP w gminach starają się o prawidłowe zabezpieczenie sprzętu i dobre przygotowanie ludzi. Dlatego biorą udział w zawodach organizowanych na terenie gmin i poza gminami, by ćwiczyć pracę w zespole i utrzymywać sprawność strażaków.

Komenda Powiatowa PSP w Rawie Mazowieckiej prowadzi również działania profilaktyczne poprzez organizację szkoleń i pogadanek dla młodzieży z zakresu postępowania w razie wystąpienia zagrożeń pożarowych. Ponadto bierze udział w krajowym konkursie dotyczącym pożarnictwa.

Miejsca mogące stanowić potencjalne zagrożenie dla mieszkańców to przede wszystkim stacje paliw płynnych i auto – gazu, drogi oraz sieć kolejowa po których prowadzony jest transport substancji niebezpiecznych, zagrożenia pożarowe i chemiczno-ekologiczne kumulują się też w obrębie rurociągu produktów naftowych.

Natomiast o bezpieczeństwo mieszkańców „Krainy Rawki” dbają Komenda Powiatowa Policji w Rawie Mazowieckiej i Komenda Powiatowa Policji w Skierniewicach. W powiatach działają Centra Reagowania Kryzysowego powołane do zbierania informacji o zagrożeniach, ich przetwarzania i reagowania na występujące zagrożenia. Pozwala to na

racjonalizację wykorzystania wszystkich podmiotów działających w sferze ładu, porządku i bezpieczeństwa oraz prowadzenia akcji ratunkowych.

Bezpośrednio o bezpieczeństwo w gminie Kowiesy dba Posterunek Policji w Kowiesach. Pozostałe gminy nadzorowane są przez Komendę Powiatową w Rawie Mazowieckiej, która podzieliła cały teren powiatu na sektory w celu zapewnienia bezpieczeństwa i monitoringu zagrożeń. Na terenie LGD największe zagrożenie w ruchu drogowym stwarza trasa szybkiego ruchu Warszawa – Katowice. To tutaj zdarza się najwięcej wypadków drogowych. Przyczyną jest najczęściej nadmierna prędkość pojazdów, jak również jazda pod wpływem alkoholu. Wśród przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu występują głównie bójki i pobicia, rzadziej rozboje.

Z przestępstw przeciwko mieniu występują włamania do mieszkań, samochodów i innych obiektów, kradzieże mieszkań i pojazdów.

Podobnie jak w przypadku straży pożarnej, również Policja prowadzi działania profilaktyczne w szkołach. Najczęściej są to pogadanki na temat zwalczania alkoholizmu wśród nieletnich, narkomanii i palenia papierosów, jak również poruszania się po drogach.

Sport i rekreacja

Na terenie LGD „Kraina Rawki” działa kilkanaście klubów sportowych. Głównie zajmujących się piłką nożną. Są to:

Klub Sportowy LZS w Paplinie

Klub Sportowy LZS Muskador w Woli Pękoszewskiej

Klub Sportowy LZS **Sokół** w Regnowie

4 Kluby Sportowe w gminie w gminie Rawa Mazowiecka

2 Uczniowskie Kluby Sportowe w gminie Rawa Mazowiecka

Klub Sportowy LZS **Orleń** w Cielądzu

Miejsko-Gminny Klub Sportowy **Białka** w Białej Rawskiej

Ludowy Klub Sportowy **Wulkan** w Wólka Lesiewska

Uczniowski Klub Sportowy **Szczypiorniak** przy Gimnazjum w Białej Rawskiej

Klub Sportowy **Viktoria** w Chrzążczewie w Babsku

Ludowy Klub Sportowy **Biała Rawska** w Białej Rawskiej

Ludowy Klub Sportowy **Iskra-Dobropasz** w Babsku

Ludowy Klub Sportowy **Wola** w Woli Chojnatej

Klub Sportowy **Lesiew** w Lesiewie

Klub Sportowy OLIPMPIA Paprotnia

Ludowy Klub Sportowy TORPEDO Celinów

W gminach organizowanych jest szereg rozgrywek w różnych dyscyplinach sportowych. Najbardziej popularna jest piłka nożna, ale odbywają się też turnieje piłki siatkowej, tenisa stołowego i ziemnego oraz zawody lekkoatletyczne. Młodzież ćwiczy w salach gimnastycznych, ale również, przy sprzyjającej pogodzie, na boiskach przyszkolnych.

Bardzo często przy okazji innych wydarzeń, czy świąt w gminie jak np. dożynki, czy święta kościelne są organizowane różnego rodzaju rozgrywki sportowe.

Słabą stroną sportu na terenie „Krainy Rawki” jest brak profesjonalnych boisk sportowych, na których mogliby trenować młodzi amatorzy sportu. W związku z powyższym jednym z zadań, jakie postawiła sobie do realizacji Lokalna Grupa Działania, jest pomoc w realizacji projektów boisk sportowych, które zostały opracowane w ramach realizacji II Schematu PPL+.

Coraz większą popularnością cieszą się rajdy rowerowe. W sierpniu b.r. odbyła się 8. edycja Rodzinnego Rajdu Rowerowego w Rawie Mazowieckiej pod patronatem posłanki na Sejm – Elżbiety Radziszewskiej oraz burmistrza Miasta Rawa Mazowiecka – Eugeniusza Górajca.

Kultura

Niestety na terenach wiejskich dostęp do szeroko rozumianej kultury jest ograniczony. Tak też dzieje się w „Krainie Rawki”. Przejawy kultury obejmują tu mniejszy zasięg i zwykle są mniej spektakularne, niż na terenach miejskich.

W domach kultury i w czasie zajęć pozaszkolnych podtrzymywana jest tradycja ludowa zdobnictwa i rękodzieła. W istniejących zespołach tańczy się ludowe tańce i śpiewa regionalne pieśni.

W Białej Rawskiej działa Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury, który corocznie organizuje szereg imprez, konkursów i pokazów oraz wystawy. Dla młodzieży prowadzone są zajęcia plastyczne, sportowe, teatralne i muzyczne związane z kulturą ludową, a także zajęcia teatralne, wystawy prac dzieci i miejscowych artystów.

W ramach realizacji II Schematu PPL+ LGD „Kraina Rawki” opracowało projekty przebudowy strażnic OSP na wiejskie domy kultury. W najbliższych latach planowana jest realizacja tych projektów, w wyniku czego powstaną idealne miejsca do organizowania tego typu spotkań.

Równie istotną rolę w życiu kulturalnym na obszarach wiejskich odgrywają biblioteki gminne. Służą one bowiem nie tylko jako wypożyczalnie książek, ale również skupiają życie

kulturalne w gminie. To tutaj organizuje się wystawy i spotkania okolicznościowe, imprezy związane z państwowymi świętami, zaprasza ciekawych ludzi.

W Babsku organizowane są od 14 lat „Spotkania z muzyką Chopina”, które ściągają wielu znanych muzyków i miłośników muzyki chopinowskiej z całego kraju.

Realizacja opracowanego w ramach II Schematu PPL+ projektu przebudowy alpinarium (specjalnie na potrzeby koncertów) również w znaczącym stopniu przyczyni się do rozwoju tej inicjatywy.

Na uwagę zasługują imprezy cykliczne, które z każdym rokiem przybierają charakter ponadlokalny, uczestniczą w nich bowiem mieszkańcy różnych gmin i powiatów. Są to m.in. dożynki gminne i powiatowe, Festyn Bialski w Białej Rawskiej, procesja na Boże Ciało w Szczukach, topienie Marzanny w Białce, Jarmark Ludowy w Boguszycach, coroczne Spotkanie Zespołów i Kapel Ludowych na Majówce w Wilkowicach. Nową imprezą, która ma duże szanse wpisać się na stałe do kalendarza imprez jest Wakacyjny Piknik Rodzinny w Cielądzu. Jesienią, w Kowiesach organizowany jest festyn „Jabluszko” oraz w grudniu, konkurs plastyczny p.h. „Polska Wigilia”.

Ponadto na niektórych wsiach nadal organizowane są pierzawki i obchodzone ostatki.

Należy w tym miejscu wspomnieć o zespołach ludowych działających na terenie LGD. Swoimi występami uatrakcyjnijają lokalne uroczystości takie jak Dożynki Powiatowe, Dożynki Gminne i Święta Ludowe, jak również uczestniczą w obchodach świąt kościelnych. Reprezentują również obszar „Krainy Rawki” podczas imprez ponadlokalnych takich jak Jarmark Wojewódzki w Łodzi. Zespoły te biorą udział w licznych festiwalach ludowych, gdzie zajmują wysokie miejsca.

Na uwagę zasługują tutaj w szczególności: Grupa Śpiewacza „Dzieciaki z Boguszyca”, Zespół Ludowy „Wspomnienie”, Ludowy Zespół Obrzędowy „Wilkowianie”, Chór „Nadzieja Gminy Sadkowice”, Kabaret „Baniałuka” z gminy Kowiesy czy też niedawno powstałe KGW z Linkowa oraz Zespół Ludowy „Cymbarka” z Cielądza.

W gminach aktywne jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, oprócz działań związanych z ochroną przeciwpożarową i ratownictwem w razie zagrożeń, ogniskują wokół siebie życie kulturalne wsi. OSP działają często z Kołami Gospodyń Wiejskich. Razem przygotowują spotkania i imprezy, organizują pokazy kulinarne, zajęcia i zawody dla dzieci i młodzieży. Często OSP posiadają własne sale, które wykorzystywane są na imprezy wiejskie, wesela i uroczystości gminne.

15. Organizacje pozarządowe działające na obszarze objętym LSR

Na całym terenie jest duża różnorodność organizacji pozarządowych. Odgrywają one znaczącą rolę w życiu kulturalnym swoich gmin. Są inicjatorem wielu projektów, spotkań i imprez, dbają o zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi, integracji środowiska lokalnego. Pod względem aktywności i powszechności wybijają się Ochotnicze Straże Pożarne. W każdej gminie jest od kilku do kilkunastu jednostek. Ponadto w każdej gminie są obecne wspomniane już wyżej kluby sportowe. Biorą one udział w rozgrywkach organizowanych nie tylko na terenie gmin, ale również w zawodach i turniejach międzygminnych i powiatowych. W każdej z gmin są również koła łowieckie, takie jak „Hubertus” w Babsku czy „Łoś” w Kowiesach. Oprócz organizacji polowań dbają o zwierzynę, jej dokarmianie i planowane odstrzały.

Coraz większą rolę zaczynają odgrywać Stowarzyszenia funkcjonujące na terenie gminy Kowiesy. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Turowa Wola i okolicy od 2006 roku jest organem prowadzącym Niepublicznej Szkoły Podstawowej w Turowej Woli, natomiast Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Kowiesy z powodzeniem realizuje takie projekty jak m.in. „Stare odmiany drzew owocowych to droga do produktów nowych”, którego celem jest zakładanie sadów przydomowych składających się z dawnych, zanikających gatunków drzew owocowych oraz "Cudze chwalicie? Swoje poznajcie!", celem tego projektu, zrealizowanego w 2006 r. było umożliwienie dzieciom i młodzieży, które zostają na czas wakacji w swoich miejscowościach, spędzenia tego czasu w swojej społeczności w sposób pożyteczny dla siebie i innych.

Warto również tutaj wspomnieć o utworzonym na początku br. Stowarzyszeniu Kulturalno – Historycznym „Cymbarka”, które prowadzi działalność na terenie gminy Cielądz. Wśród najważniejszych celów „Cymbarki” należy wymienić m.in. przekazywanie dzieciom, młodzieży oraz dorosłym historii własnego regionu, wspieranie i promowanie lokalnej twórczości ludowej, promowanie lokalnych potraw regionalnych, tworzenie i promowanie grup folklorystycznych, kultywujących lokalne obrzędy i zwyczaje jak również promocja rękodzieła ludowego oraz zapomnianych zawodów na obszarze działania Stowarzyszenia.

Z innych organizacji pozarządowych możemy wymienić: Związek Kombatantów i Byłych Więźniów Politycznych, Związek Żołnierzy AK, Związek Emerytów i Rencistów, Związek Sadowników RP oddział Gminny w Białej Rawskiej, Miejsko Gminne Koło

Pszczelarzy, Koła Wędkarskie PZW, Klub Abstynencki „Przedwiośnie”, Stowarzyszenie POL-EKO-SAD w gminie Kowiesy.

Należy dodać, iż wiele osób uczestniczących w budowaniu Lokalnej Strategii Rozwoju była zaangażowana w działalność społeczną w organizacjach pozarządowych na terenie swoich gmin. Doświadczenia tam nabyte ułatwiły im wzajemne kontakty i pozwoliły na dosyć szybkie budowanie partnerstwa.

16. Gospodarka obszaru objętego LSR

Położenie LGD „Kraina Rawki” w środkowej części Polski między dwoma największymi aglomeracjami: Łodzią i Warszawą oraz doskonałe połączenia komunikacyjne (usytuowanie przy głównych drogach krajowych) to atuty sprzyjające inwestowaniu na naszym obszarze. Większość podmiotów koncentruje się bowiem wzdłuż ważnych szlaków komunikacyjnych.

Dodatkową zachętą dla potencjalnych inwestorów mogą być różnorodne ułatwienia w prowadzeniu działalności gospodarczej stosowane przez samorządy. W zależności od gminy może to być np. wydzielanie specjalnych stref gospodarczych, „uzbrajanie” terenów inwestycyjnych w podstawową infrastrukturę czy ulgi w opłatach administracyjnych.

Liczba podmiotów gospodarczych

Według danych GUS, w 2006 r. na terenie LGD zarejestrowane były 1803 podmioty gospodarcze. Największy udział miały tu firmy handlowe i usługowe, najmniejszy transport i produkcja. Znaczący udział podmiotów zajmujących się handlem zarejestrowany był w Białej Rawskiej bo aż 273, co stanowiło 37% wszystkich firm tej branży. Z kolei najwięcej zakładów produkcyjnych i firm świadczących usługi znajdowało się na terenie gminy Rawa Mazowiecka.

Podmioty gospodarki wg sekcji PKD

Sekcja	Nazwa sekcji	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz.	Regnów	Sadkowie
A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	22	14	14	22	5	9
B	Rybołówstwo i rybactwo	0	0	1	0	0	0
C	Górnictwo i kopalnictwo	0	1	0	2	1	0
D	Działalność produkcyjna	49	19	9	78	9	12
F	Budownictwo	60	23	19	72	12	18

G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego	273	77	59	204	36	90
H	Hotele i restauracje	12	2	6	8	3	4
I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	49	8	13	45	11	16
J	Pośrednictwo finansowe	16	3	3	7	1	8
K	Obsługa nieruchomości, wynajem i działalność związana z prowadzeniem interesów	44	12	7	36	3	6
L	Administracja publiczna i obrona narodowa; gwarantowana prawnie opieka socjalna	15	9	17	10	3	10
M	Edukacja	18	3	3	13	3	9
N	Ochrona zdrowia i opieka socjalna	12	4	5	6	3	5
O	Pozostała działalność usługowa komunalna, socjalna i indywidualna	45	3	13	25	8	18
Suma		615	178	169	528	98	205

Źródło: GUS, 2006

Jednakże dla rozwoju obszaru LGD kluczowe znaczenie mają dwie branże – **rolnictwo i turystyka.**

Produkcja rolnicza, mimo, iż rozwija się na tym terenie od kilkunastu lat, nadal wymaga wsparcia organizacyjnego. Z uwagi na rozdrobnienie gospodarstw na terenie LGD, rolnicy nie są w stanie przygotować większej partii towaru na rynek (najbliższe rynki zbytu są w Łodzi i w Broniszach pod Warszawą). Nie prowadzą wspólnej sprzedaży produkcji, ani wspólnego zakupu środków do produkcji. Nie mają swoich doradców do spraw ekonomicznych i ds. technologii. Korzystają przede wszystkim z doradztwa państwowego ŁODR w Bratoszewicach i pracowników Instytutów Sadownictwa i Kwiaciarnictwa oraz Instytutu Warzywnictwa w Skierniewicach

Na omawianym obszarze funkcjonują tylko dwie Grupy producentów rolnych (w gminie Kowiesy i Sadkowie). W związku z powyższym, jednym z celów jakie postawiła sobie LGD „Kraina Rawki” w ramach realizacji Osi IV LEADER jest wsparcie tworzenia Grup producentów rolnych, których zadaniem jest dostosowanie produkcji prowadzonej w gospodarstwach członków grup producentów rolnych do wymogów rynkowych, poprzez wspólne wprowadzenie towarów do obrotu, w tym przygotowywanie do sprzedaży, jej centralizacji i dostawy do odbiorców oraz ustanowienia wspólnych zasad, dotyczących informacji o produkcji.

Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania

Z uwagi na to, że teren działania LGD Kraina Rawki ma słabe warunki do rozwoju rolnictwa (gleby niższych klas bonitacyjnych, duże rozdrobnienie gospodarstw), a także ze względu na wyludnianie się wsi, prawie cały obszar sześciu gmin znalazł się w specjalnie wydzielonych strefach, które mogą uzyskać wsparcie finansowe w postaci bezzwrotnej pomocy z funduszy strukturalnych UE po to, by utrzymać produkcję rolniczą na terenach o naturalnych ograniczeniach siedliskowych i ograniczyć migrację wewnętrzną.

Wśród gmin, które w całości znajdują się **w I strefie nizinnej** są:

Gmina Cielądz,

Gmina Regnów

oraz Gmina Kowiesy

Natomiast **w II strefie nizinnej** znalazła się gmina Rawa Mazowiecka.

Spośród sześciu gmin najlepsze warunki dla rozwoju rolnictwa ma gmina Biała Rawska i Sadkowice. Na ich terenie wyodrębniono jedynie **obrębby ewidencyjne**. Znalazły się tu następujące miejscowości:

- a) w ramach obrębów ewidencyjnych zaliczonych do I strefy nizinnej na obszarze ONW:
gm. Biała Rawska: Gołyń, Jelitów, Ossa, Rosławowice, Stara Wieś, Żurawia i Żurawka
gm. Sadkowice: Nowa Żelazna, Studzianki i Zabłocie
- b) w ramach obrębów ewidencyjnych zaliczonych do II strefy nizinnej:
gm. Biała Rawska: Julianów Lesiewski, Lesiew, Marchaty, Rokszyce, Teodozjów i Wólka Lesiewska.
gm. Sadkowice: Gacpary, Lewin i Rokitnica Kąty

Przy wyznaczaniu tych stref i obrębów ewidencyjnych ustalono szczegółowe kryteria i sposób wydzielania obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Brano pod uwagę kryteria demograficzne oraz poziom waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Analizowano klasy bonitacyjne gruntów, waloryzację przydatności gleb na podstawie punktacji kompleksów glebowych, obrazowanych na mapach glebowo-rolniczych, numerycznego modelu tego terenu oraz danych meteorologicznych z wielolecia.

Liczba gospodarstw rolnych

Na terenie działania LGD „Kraina Rawki” są 8442 gospodarstwa, z czego najwięcej w gminie Biała Rawska - 2362, zaś najmniej w Regnowie - 488.

Struktura obszarowa gospodarstw na terenie LGD nie jest korzystna. Gospodarstwa małe (do 5 ha) stanowią połowę ogólnej liczby gospodarstw. Natomiast gospodarstwa

większe - powyżej 10 ha, stanowią jedynie 20%. Zbyt duże rozdrobnienie nie pozwala osiągać wystarczających dochodów, dlatego tak ważne staje się poszukiwanie innych, pozarolniczych źródeł dochodu.

Tabela: Liczba gospodarstw rolnych z podziałem na pow. gospodarstw, Spis Rolny 2002

Powierzchnia gospodarstw	Liczba gospodarstw						
	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz.	Regnów	Sadkowice	Obszar LGD
Ogółem	2362	1014	893	2140	488	1545	8442
do 1 ha	253	105	133	388	45	191	1115
1-5 ha	901	364	333	988	155	502	3243
5-10 ha	788	340	237	519	143	531	2558
10 -15 ha	0	139	131	165	86	233	754
powyżej 15ha	116	66	57	79	59	88	465

Wprowadzana wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej polityka restrukturyzacyjna w rolnictwie może przyczynić się do powiększenia części gospodarstw, jednakże dużym hamulcem jest tutaj utrzymujące się bezrobocie, które powoduje, że młodzi ludzie, nie mogąc znaleźć zatrudnienia w innych sektorach, nie opuszczają gospodarstw swoich rodziców.

Poniższa tabela szczegółowo przedstawia użytkowanie gruntów rolnych na terenie „Krainy Rawki”.

Wyszczególnienie	Powierzchnia użytków rolnych w gminach w ha						
	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz.	Regnów	Sadkowice	Obszar LGD
Ogółem	16528	7172	5892	12798	4001	10540	56931
Grunty orne	9367	6047	3545	11037	3208	4580	37784
Sady	6940	148	2072	388	480	5165	15193
Łąki	576	579	161	667	260	589	2832
Pastwiska	413	398	114	706	53	206	1890
Lasy i grunty leśne	2053	1583	1899	2595	304	858	9292
Pozostałe grunty i nieużytki	1492	633	772	1005	253	710	4865

Źródło: GUS, Spis Rolny 2002

Na uwagę zasługuje tutaj znaczący udział sadów w ogólnej powierzchni użytków rolnych. Zajmują one powierzchnię 15193 ha, co stanowi 40 % gruntów ornych na terenie LGD. Największy areal sadów jest w gminie Biała Rawska. Ich udział w strukturze użytków rolnych gminy wynosi 42%. Na drugim miejscu jest gmina Sadkowice, gdzie sady zajmują prawie 1/2 powierzchni terenów uprawnych.

W przypadku upraw zbożowych, na terenie działania LGD „Kraina Rawki” na pierwszym miejscu (z uwagi na słabe gleby) znajduje się żyto, a potem mieszanki zbożowe. Według danych z ostatniego Spisu Rolnego z 2002r. żyto zajmowało 7423 ha, a mieszanki zbożowe 3886 ha. Z pozostałych upraw największy udział mają ziemniaki. Sadzi się ich około 3478 ha. Warzywa natomiast zajmowały w 2002 roku 490,8 ha powierzchni, co stanowiło 1,6% powierzchni użytków rolnych na terenie LGD. Największe uprawy warzyw są w Białej Rawskiej i w Cielądzu.

Szczegółową strukturę zasiewów na terenie działania LGD przedstawia poniższa tabela

GATUNEK	Struktura zasiewów w gminach w ha					
	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz	Regnów	Sadkowiec
Zboża podstawowe z mieszankami	4114,81	3789,67	1656,11	6028,81	2045,53	2520,52
W tym: pszenica	345,69	165,55	166,49	481,61	165,65	220,33
żyto	1791,12	1990,15	694,92	2233,35	713,84	1013,84
jęczmień	190,58	137,45	85,97	555,86	105,91	88,79
owies	583,19	433,11	246,45	569,36	192,83	383,88
pszenżyto	321,62	249,43	118,73	952,94	253,54	253,15
Strączkowe na ziarno	1,36	0,39	0	11,33	0,05	3,33
Ziemniaki	1005,32	809,44	249,62	800,69	614,05	693,33
Przemysłowe	31,20	3,93	11,25	83,19	5,00	28,72
rzepak i rzepik	3,20	3,10	10,60	55,67	2,00	28,72
Pastewne	571,83	72,64	125,27	230,85	87,01	208,48
Pozostałe	445,95	257,28	143,77	157,44	118,39	384,49
w tym: warzywa	162,61	151,88	50,84	56,45	69,02	149,09

Źródło: GUS, Spis Rolny 2002

Z kolei wśród upraw sadowniczych zdecydowanie przeważają sady jabłoniowe, które zajmują prawie 9500 ha oraz wiśniowe o powierzchni ok. 2300 ha. Należy również dodać, iż z każdym rokiem odnotowywany jest coraz większy udział uprawy porzeczek. Według ostatniego Spisu rolnego zajmowała ona powierzchnię ponad 1200 ha.

Szczegółową charakterystykę w rozbiciu na poszczególne gminy obrazuje poniższa tabela.

GATUNEK	Powierzchnia w gminach w ha					
	Biała Rawska	Cielądz	Kowiesy	Rawa Maz	Regnów	Sadkowiec
Drzewa owocowe Ogółem	6142,62	112,85	1690,78	273,97	364,15	4539,32
Jabłonie	4515,22	66,05	1130,99	136,37	257,98	3350,98
grusze	224,15	3,47	45,94	15,09	9,73	193,26

śliwy	328,79	13,69	99,37	12,88	19,88	182,26
wiśnie	986,17	23,14	362,00	91,02	67,78	749,85
czereśnie	78,45	3,21	28,06	10,35	4,83	54,17
pozostałe	9,84	3,29	24,42	8,26	3,95	8,17
Krzewy i plantacje	514,01	44,80	339,54	181,48	79,02	179,91
Agrest	2,93	0,62	2,23	3,71	0,55	2,25
Porzeczk	484,36	38,31	315,64	144,21	68,69	161,08
Maliny	6,36	0,22	3,52	0,93	2,63	2,00
pozostałe	20,36	5,65	18,15	32,63	7,15	14,58

Źródło: GUS, Spis Rolny 2002

Jak wynika z analizy powyższych zestawień, sadownictwo jest bardzo silną gałęzią gospodarki, która ma duże szanse rozwoju na tym obszarze. Dlatego też jednym z celów LGD „Kraina Rawki” jest zapewnienie wsparcia sadownikom, aby przy wykorzystaniu szans jakie daje Unia Europejska, uczynili swe gospodarstwa w pełni nowoczesnymi i konkurencyjnymi.

Kolejną wspomnianą wcześniej branżą o istotnym znaczeniu dla rozwoju obszaru LGD „Kraina Rawki” jest **turystyka**. Obszar LGD posiada wystarczające zasoby przyrodnicze, kulturowe i historyczne by w pełni rozwinąć ten sektor.

Malownicze krajobrazy z łagodnymi wyniesieniami stanowią dużą atrakcję dla turystów odwiedzających nasze strony. Dostatecznie gęsta i mało uczęszczana sieć dróg idealnie nadaje się do poprowadzenia szlaków rowerowych.

Pomimo, że Bolimowski Park Krajobrazowy jest jedynym zwartym kompleksem na całym obszarze LGD, to znajdujące się tutaj nieduże powierzchnie lasów i łąk stanowią doskonałą lokalizację do założenia przystanków na wyżej wspomnianym szlaku.

Ponadto w każdej z gmin są zabytkowe budowle takie jak kościoły, dwory i pałace, które mogą być atrakcją turystyczną na trasie wycieczek pieszych lub rowerowych.

Kolejnym ważnym zasobem „Krainy Rawki” jest kolejka wąskotorowa, której trasa biegnie z gminy Rogów przez Rawę Mazowiecką do Białej Rawskiej.

Doceniając znaczenie tego obiektu, już w ramach realizacji II Schematu Pilotażowego Programu Leader+, Stowarzyszenie LGD "Kraina Rawki" opracowało projekt stworzenia szlaku turystycznego „Rawska Ósemka” łączący największe atrakcje turystyczne Krainy Rawki. Interesujące miejsca, bogate w zasoby historyczne, przyrodnicze i kulturowe zostały połączone za pomocą szlaku turystycznego w kształcie cyfry „8”. Jednym z zadań, jakie Stowarzyszenie będzie realizować w ramach Osi IV LEADER będzie praktyczna realizacja powyższej dokumentacji.

W chwili opracowywania niniejszej Strategii, w poszczególnych gminach dało się zaobserwować brak rozbudowanej infrastruktury turystycznej. Jednakże sytuacja z każdym rokiem zaczyna się poprawiać; powstaje coraz więcej gospodarstw agroturystycznych oferujących gościom nocleg i wyżywienie. W najbliższych latach należy spodziewać się wzrostu liczby tego typu działalności z uwagi na bardzo duże zainteresowanie rolników różnicowaniem działalności rolniczej właśnie w kierunku zakładania gospodarstw agroturystycznych.

Gospodarstwa te mają potencjalne możliwości na stworzenie odpowiednich atrakcyjnych warunków dla turystów (bliskość stawu lub rzeki, lasu, hodowla koni).

Do zwiększenia liczby miejsc noclegowych na tym terenie przyczyniają się kompleksy hotelowe. Jednym z nowo otwartych jest Hotel Ossa**** położony w gm. Biała Rawska, który może przyjąć 300 gości, a od 2012 roku ich liczba wzrośnie do tysiąca.

Równie ważnym zasobem terenu LGD „Kraina Rawki” są gospodarstwa sadownicze i pasieki pszczelarskie. W związku z powyższym istnieją szanse na wypromowanie takich produktów lokalnych jak jabłka czy miody, co może być dodatkowym bodźcem przyciągającym turystów.

Warto również wspomnieć, iż w najbliższych latach planowana jest budowa zbiorników wodnych w Białej Rawskiej i Regnowie z przeznaczeniem na cele rekreacyjne, co również zachęci wiele osób do przyjazdu na ten teren.

17. Specyfika obszaru objętego LSR.

Obszar „Krainy Rawki” posiada wiele cech specyficznych, które, jeżeli zostaną właściwie wykorzystane, mogą stać się dodatkowym atrybutem mającym wpływ na rozwój całego obszaru.

Pierwszym z nich jest z pewnością bogactwo przyrody. Na terenie „Krainy Rawki” znajdują rezerваты przyrody „Rawka”, „Babsk” i „Trębaczew” oraz Bolimowski Park Krajobrazowy gdzie znajdziemy wiele chronionych gatunków roślin, zwierząt i ptaków. Tereny te stanowią idealne miejsce nie tylko dla rekreacji i wypoczynku, ale również dla edukacji dzieci i młodzieży.

Kolejnym wyróżnikiem obszaru są zabytki kultury materialnej i duchowej. Na terenie LGD znajduje się wiele zabytkowych kościołów, w tym modrzewiowy kościół w Boguszycach pw. Św. Stanisława bpa (gm. Rawa Mazowiecka).

W Sierzchowach natomiast, gm. Cielądz, w kościele pw. Wniebowzięcia NMP można podziwiać kość mamuta. Legenda głosi, iż gdy kość się rozpadnie, wówczas nastąpi koniec świata.

Na uwagę zasługuje również Sanktuarium w Białej Rawskiej gdzie można obejrzyć słynący z łask cudowny obraz Matki Bożej Miłosiernej подарowany przez Królową Bonę. Obraz został ukoronowany koronami papieskimi przez Jana Pawła II. Warto w tym miejscu wspomnieć o Sanktuarium Maksymiliana Kolbe z Kalwarią w Szczukach w gminie Biała Rawska.

Elementem wyróżniającym obszar „Krainy Rawki” są również malownicze przydrożne kapliczki, które dodają krajobrazowi uroku i zachęcają do refleksji.

Na naszym terenie znajduje się także wiele zabytkowych cmentarzy, gdzie spoczywają dawni właściciele ziemscy oraz bohaterowie walk wyzwoleniczych. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj cmentarz rzymskokatolicki w Babsku. Znajduje się tutaj grób Konstancji Gładkowskiej, śpiewaczki opery warszawskiej oraz muzy i wielkiej miłości Fryderyka Chopina, a na nagrobku inskrypcja „młodzieńcze natchnienie Fryderyka Chopina”.

Ponadto właśnie w Babsku, jesienią odbywa się od 14 lat jedyna w Polsce cykliczna impreza szkolna „spotkania z muzyką Chopina”.

Wśród zabytków kultury materialnej znaleźć tutaj można przepiękne i dobrze zachowane zabytkowe dwory i pałace, których urok doceniają nie tylko mieszkańcy regionu i turyści ale również reżyserzy. W XIX-wiecznym dworze w Turowej Woli (gm. Kowiesy) nagrywane były takie filmy jak „Nad Niemnem”, „Pan Tadeusz”, „Panna z mokrą głową”, „Widziadło” czy „Panny i wdowy”. Natomiast na terenie zespołu pałacowo-parkowego w Rossosze powstały zdjęcia do znanego serialu TVP „Rodzina Połanieckich”, zrealizowanego według powieści Henryka Sienkiewicza.

Należy również w tym miejscu wspomnieć o Zamku Księżąt Mazowieckich w Rawie Mazowieckiej, który od pocz. lat 60. XVI stulecia pełnił ważną rolę w życiu publicznym Rzeczypospolitej. Mieścił się w nim tzw. rawski skarb kwarciany. Według legendy, na zamek powraca duch księżnej Ludmiły, żony księcia Siemowita III Mazowieckiego, który podejrzewając ją niesłusznie o zdradę, kazał zamknąć w zamkowej wieży. Historia ta została wykorzystana przez Williama Shakespeare’a w „Zimowej opowieści”.

Warto zwrócić uwagę na XVI wieczną zabudowę centrum miasta w Białej Rawskiej, która nadaje mu specyficznego charakteru. Zachował się historyczny urbanistyczny układ miasta (plac i ulice) wraz z zabudową przyuliczną. Zachowało się też kilka pożydowskich kamieniczek drewnianych i murowanych z XIX i pierwszej poł. XX wieku oraz gruntownie przebudowany budynek dawnej bożnicy, wzniesionej w latach 1845-47 w miejsce spalonej synagogi drewnianej. Synagoga murowana także została spalona przez Niemców w 1939 r. Obecnie w budynku stacjonuje jednostka straży pożarnej.

Kolejnym atrybutem regionu „Krainy Rawki” jest szlak zabytkowej kolejki wąskotorowej. Łączy ona ze sobą dwa największe jej ośrodki: Rawę Mazowiecką i Białą Rawską, jednakże miejscowości gmin Kowiesy, Cielądz czy Sadkowice są od niej oddalone nawet o kilkanaście kilometrów. W związku z powyższym kolejka może pełnić rolę swoistej osi „Krainy Rawki”.

W ramach realizacji II Schematu Pilotażowego Programu Leader+ powstała koncepcja wykorzystania kolejki do wzmożenia ruchu turystycznego, która polega przede wszystkim na uruchomieniu stałego kursowania kolejki na odcinku Rawa – Biała Rawska, stworzeniu infrastruktury dla pasażerów oraz zapewnienia im atrakcyjnego pobytu, jak również stworzenia turystycznych szlaków rowerowych powiązanych z koleją wąskotorową. Praktyczna realizacja powyższej koncepcji została wpisana do celów strategicznych LGD „Kraina Rawki” w okresie 2007-2013.

Równie ważnym elementem charakterystycznym regionu jest bardzo mocno rozwinięta tożsamość kulturowa jego mieszkańców. Świadczyć o tym może fakt istnienia kilku zespołów ludowych, których członkowie liczą od kilku do kilkudziesięciu lat. Zespoły kultywują dawne tradycje i zwyczaje, z dumą reprezentują nasz region podczas licznych festiwali ludowych, gdzie zajmują bardzo wysokie miejsca. Od kilku lat można zaobserwować powrót społeczności lokalnej do tradycji swoich ojców i dziadów. Ludzie młodzi już nie wstydzą się mówić o swoim pochodzeniu tylko z dumą opowiadają o swoich korzeniach.

Omawiając specyfikę obszaru LGD „Kraina Rawki” nie można zapomnieć o gospodarce. Od wielu lat jej głównym elementem jest rolnictwo, z coraz większą rolą sadownictwa. Niestety coraz niższa opłacalności produkcji oraz duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych sprawia, że rolnicy muszą szukać dodatkowych źródeł zarobkowania, chociażby poprzez różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej.

Wszystkie powyższe charakterystyczne elementy zostały uwzględnione podczas opracowywania analizy SWOT, przez co posłużyły również w wyznaczeniu celów ogólnych i szczegółowych oraz przedsięwzięć do realizacji w ramach niniejszej Strategii.

18. Uzasadnienie spójności obszaru

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju jest spójny pod względem przyrodniczym, historycznym, kulturowym i ekonomicznym.

Głównym elementem spajającym region „Krainy Rawki” jest – jak wskazuje nazwa - rzeka Rawka. Co prawda nie przepływa ona przez wszystkie gminy uczestniczące w projekcie, jednakże we wszystkich są jej dopływy.

Kolejnym, równie istotnym elementem spajającym nasz region jest rolnictwo, a w szczególności sadownictwo. Gospodarstwa rolnicze przekazywane są z pokolenia na pokolenie. Młodzi rolnicy, dzięki funduszom unijnym, modernizują gospodarstwa swoich rodziców wprowadzając nowe technologie oraz nowoczesne metody produkcji rolnej. Warto przypomnieć, iż region „Krainy Rawki” jest jednym z największych producentów owoców w Polsce. Ponadto brak dużych zakładów przemysłowych na terenie LGD „Kraina Rawki” korzystnie wpływa nie tylko na rozwój rolnictwa, ale również na ochronę środowiska.

Kolejną wspólną cechą naszego regionu są lasy. Pomimo małej powierzchni (2,6% lasów województwa) zachwycają swym pięknem: wodno-krajobrazowy rezerwat przyrody „Rawka”, rezerwat lasu liściastego „Babsk” oraz rezerwat modrzewia „Trębaczew” czy Bolimowski Park Krajobrazowy. Ponadto niewielkie lasy, poprzecinane malowniczymi polami i łąkami, tworzą charakterystyczny dla regionu krajobraz.

„Krajinę Rawki” łączy również wspólna historia. Wprawdzie uwarunkowania historyczne zostały omówione na poprzednich stronach niniejszej strategii, jednakże warto powtórzyć, iż już od XIV wieku Rawa Mazowiecka i Biała Rawska były głównymi ośrodkami handlu. Przebiegający tędy toruńsko-lwowski szlak handlowy przyczynił się, na przełomie XIV i XV wieku, do szybkiego rozwoju gospodarczego tego regionu. Niestety kolejne powstania i wojny nie ominęły „Krainy Rawki”. Ich wynikiem były straty w ludności, zniszczenia infrastruktury i ubożenie mieszkańców regionu. Dopiero okres powojenny przyniósł powolną odbudowę obydwu miast i coroczny wzrost liczby mieszkańców. Dziś znów życie gospodarcze „Krainy Rawki” ogniskuje się w Rawie Mazowieckiej i Białej Rawskiej.

O spójności regionu świadczy również kultura ludowa przekazywana przez mieszkańców z pokolenia na pokolenie. Ukształtowana przez wieki, została przez etnografów nazwana rawską. Charakteryzuje się odrębnością w strojach, dekoracjach i zdobnictwie, muzyce i śpiewie. Niestety strój ludowy można obecnie zobaczyć jedynie podczas świąt religijnych, dożynek czy występów zespołów ludowych. Natomiast w Muzeum Ziemi Rawskiej zgromadzone są eksponaty pokazujące specyfikę życia mieszkańców „Krainy Rawki”.

Elementem kultury są również cykliczne imprezy plenerowe organizowane od kilku a czasem nawet od kilkunastu lat, które stały się częścią życia społecznego regionu. Warto wspomnieć tutaj o Festynie Białskim, Majówce w Wilkowicach, Jarmarku w Boguszycach czy też Festynie „Jabluszek” w Kowiesach. Na uwagę zasługują również „spotkania z muzyką Chopina” w Babsku. Koncerty odbywają się w pięknej scenerii szkolnego ogrodu botanicznego z udziałem profesorów i absolwentów uczelni muzycznych. Dzięki determinacji

dyrekcji i mieszkańców w małej miejscowości, jaką jest Babsk trwa od lat piękna tradycja urządzania koncertów jesiennych - jedynej cyklicznej imprezy szkolnej tego typu w Polsce.

Wszystkie wymienione powyżej elementy są charakterystyczne dla całego regionu „Krainy Rawki”. Co istotne, utożsamiają się z nimi mieszkańcy obszaru, co pokazały wyniki ankiet przeprowadzonych na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju.

W związku z powyższym, LGD „Kraina Rawki” wyznaczyła sobie cele, których realizacja przyczyni się również do pogłębienia spójności i tożsamości naszego regionu.

III. Analiza SWOT dla obszaru objętego LSR, wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.

Oceny potencjału „Krainy Rawki” dokonano metodą Analizy SWOT. Została ona przeprowadzona podczas warsztatów z przedstawicielami wszystkich gmin i pozwoliła na określenie zasobów i możliwości rozwoju. Pomogła również zidentyfikować mocne strony determinujące rozwój i ocenę zagrożeń, które mogą w przyszłości mieć wpływ na realizację założonych celów. Zidentyfikowano czynniki wewnętrzne i zewnętrzne mające wpływ na gminy i jej mieszkańców. Wzięto również pod uwagę uwarunkowania charakterystyczne dla obszaru działania Stowarzyszenia oraz potencjał obszaru odnośnie kapitału finansowego, ludzkiego i informacyjnego.

Na kształt analizy miała też wpływ ankieta przeprowadzona wśród mieszkańców na terenie sześciu gmin. Pozwoliła ona na konsultacje wśród większej grupy społeczeństwa i uzyskanie informacji na temat głównych problemów, barier na jakie napotykają, a także ich oczekiwań dotyczących rozwoju gmin w których mieszkają.

Zarówno komponenty wewnętrzne jak i zewnętrzne zostały przeanalizowane w czterech grupach tematycznych, które uznano za najbardziej reprezentatywne dla ogólnego kierunku, w jakim LGD zamierza kierować swoją działalność i planowanie strategiczne. Są to:

1. Rolnictwo.
2. Środowisko naturalne, ekologia.
3. Zasoby ludzkie i społeczne.
4. Przedsiębiorczość i aktywność.

Rolnictwo

<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>	<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
• Duża liczba wysoko	• Duża liczba małych	• Dostępność funduszy	• Zmniejszająca się

<p>wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bliskość rynków zbytu (Łódź, Warszawa) na produkty rolnicze • Region jest jednym z największych producentów owoców w Polsce • Istnienie warunków naturalnych sprzyjających produkcji zdrowej żywności oraz rozwojowi produkcji sadowniczej • Intensywne, skoncentrowane, wyspecjalizowane techniki produkcji sadowniczej, warzywniczej, zwierzęcej • Prywatne zasoby leśne i możliwe wykorzystanie słabych gruntów ornych pod zalesienie • Gospodarstwa rolne o potencjale umożliwiającym wprowadzenie usług agroturystycznych • Tradycja dziedziczenia rodzinnych gospodarstw rolnych 	<p>gospodarstw rolnych prowadzących nieopłacalną produkcję rolną</p> <ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna na obszarach wiejskich • Bariery mentalne i brak umiejętności osób odchodzących z rolnictwa • Słabe przygotowanie wielu rolników do korzystania z funduszy unijnych • Brak organizacji zrzeszających producentów rolnych • Brak nowych technologii w gospodarstwach zajmujących się tradycyjną uprawą, • brak rozwiniętego przetwórstwa płodów rolnych i leśnych • słaby stopień aktywności pozarolniczej na obszarach wiejskich • Niski poziom upraw ekologicznych 	<p>strukturalnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie spółdzielni sadowniczych, grup producenckich • Pozyskanie inwestorów do przemysłu przetwórczego • Wprowadzenie nowych technologii w rolnictwie i rozwój specjalizacji • Zwiększanie areалу gospodarstw • Duży popyt na produkty rolne, zwłaszcza owoce i warzywa dobrej jakości, produkowane w warunkach ekologicznych- możliwość dotarcia na rynki krajowe i zagraniczne • Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej 	<p>dochodowość pracy w rolnictwie i związany z tym brak kapitału na inwestycje i rozwój</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wysokie ceny środków produkcji • ograniczona chłonność rynków zewnętrznych na wyprodukowane produkty rolne • Opory mentalne rolników przed zrzeszaniem się i tworzeniem większych grup producentów rolnych • Konkurencyjne, często tańsze produkty i usługi z importu, • brak skutecznej realizacji polityki strukturalnej państwa wobec rolnictwa i obszarów wiejskich • Przywiązanie do tradycyjnych form gospodarowania • Klęski suszy i wymarzania
--	--	--	--

Środowisko naturalne, ekologia

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> Rezerwy przyrody: Rawka, Babusk, Trębaczew Bolimowski Park Krajobrazowy i obszary chronionego krajobrazu Liczne pomniki przyrody (aleje, największy na Mazowszu głąz narzutowy) Użytki ekologiczne Brak uciążliwego przemysłu dzięki czemu na obszarze LGD jest niski poziom zanieczyszczenia i degradacji środowiska, Bogactwo flory i fauny, w tym obecność zwierząt chronionych – bobry i ich siedliska Występowanie rzek i małych zbiorników wodnych cenne walory przyrodniczo-krajobrazowe sprzyjające rozwojowi turystyki i wypoczynku Duży udział energii cieplnej pozyskiwanej z biomasy 	<ul style="list-style-type: none"> Degradacja gleb (zakwaszenie i erozja) Brak naturalnych dużych zbiorników wodnych Niski wskaźnik lesistości, dzikie wysypiska śmieci w lasach i rowach, Degradacja środowiska naturalnego przez odprowadzanie nieoczyszczonych ścieków bezpośrednio do rzek lub gruntu, nieszczelność szamb, Słabe wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych - brak zorganizowanej turystyki Słaba promocja ekologii Niska świadomość ekologiczna mieszkańców niska jakość wód, zanieczyszczenie wód powierzchniowych brak bogactw naturalnych 	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych regionu poprzez rozwój zorganizowanej turystyki Rozwój agroturystyki Wzrost liczby turystów przyjeżdżających do Polski Pozyskanie funduszy unijnych Popyt na energię odnawialną pochodząca z zasobów naturalnych, w tym z upraw 	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększające się natężenie na trasie szybkiego ruchu spowoduje większe zanieczyszczenie powietrza Migracja zwierząt w sąsiedztwie dróg szybkiego ruchu ograniczenia dla niektórych rodzajów działalności wynikające z potrzeby zachowania wysokiej jakości walorów przyrodniczych, w tym ograniczenia prawne potencjalne ryzyko degradacji walorów wskutek niewłaściwych decyzji lokalizacyjnych inwestycji oraz niedorozwoju systemów infrastrukturalnych ograniczony dostęp do środków finansowych na ochronę środowiska Intensywna gospodarka sadownicza i hodowlana powodująca zmiany w środowisku

			naturalnym i nieodwracalne zmiany w ekosystemach
--	--	--	--

Zasoby ludzkie i społeczne

<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>	<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Duża aktywność zawodowa kobiet • Zmniejszające się bezrobocie • Dobrze rozbudowana infrastruktura oświatowa • Jednostki policji oraz OSP dbające o bezpieczeństwo mieszkańców • Cykliczne lokalne imprezy kulturalne • Orkiestry Dęte w OSP Cielądz i Lubania • liczne zespoły ludowe kultywujące tradycje regionu • Kola Gospodyń Wiejskich • Pracownie artystyczne • Podtrzymywanie kilku zanikających zawodów (kowalstwo, pszczelarstwo, hafciarstwo, piekarnictwo etc.) • Liczne Kluby Sportowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak infrastruktury rekreacyjno-sportowej dla potrzeb uczniów, dorosłych mieszkańców oraz turystów dla kształtowania zdrowego społeczeństwa • Brak międzynarodowej wymiany społecznej i kulturalnej • Niski poziom wykształcenia mieszkańców, mała liczba osób z wykształceniem wyższym • słabe przystosowanie się do szybko zmieniającej się rzeczywistości • niski poziom aktywności społecznej ludności oraz słabe podstawy do powstania lokalnego społeczeństwa obywatelskiego • dekoncentracja ludności wiejskiej w małych 	<ul style="list-style-type: none"> • Wejście w wiek produkcyjny wyżu demograficznego z lat 80. • Liczne szkolenia przeznaczone dla ludności wiejskiej umożliwiające przekwalifikowanie i podjęcie pracy w innym sektorze • Wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa w kraju, • Rosnące ambicje młodych ludzi do podwyższania kwalifikacji zawodowych, • Rosnące zainteresowanie mieszkańców uczestnictwem w procesie decyzyjnym, świadczące o rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, • świadomość potrzeby wspólnego działania samorządów lokalnych • Wzrost środków finansowych na 	<ul style="list-style-type: none"> • Odpływ ludności za granicę i do większych miast oferujących większe możliwości rozwoju, wyższy poziom życia, lepszą pracę • Małe zainteresowanie ze strony pracodawców tworzeniem nowych miejsc pracy wynikające z wysokich kosztów pracy • Malejące zainteresowanie inwestorów i pracodawców siłą roboczą o niskim poziomie wykształcenia • Brak systemowych rozwiązań dla wspierania rozwoju sztuki ludowej, kultury i sportu • Zanikające tradycje, zwyczaje i kultura lokalna • Postępująca apatia i zniechęcenie oraz

	<p>i rozproszonych terytorialnie miejscowościach</p> <ul style="list-style-type: none"> • uboga oferta kulturalna, sportowa i rekreacyjna • ubóstwo społeczne i wysoki poziom patologii społecznych • Słabość systemu pośrednictwa pracy • Bariery dla niepełnosprawnych • Ograniczony dostęp do szkolnictwa wyższego 	<p>pomoc społeczną</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost instrumentów finansowych wspierających tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich • Stworzenie systemu stypendialnego dla najzdolniejszych uczniów 	<p>upowszechnienie się postawy roszczeniowej,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zjawisko długotrwałego bezroboci • Nie wywiązywanie się państwa z własnych zobowiązań • Starzenie się społeczeństwa
--	--	--	---

Przedsiębiorczość i aktywność

<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>	<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> • baza surowcowa dla rozwoju przemysłu rolno-spożywczego • Silne rynkowo gospodarstwa sadownicze • Coraz lepiej zorganizowany skup owoców • Wzrost liczby zakładów przetwórstwa owocowo-warzywnego • Liczne stawy rybne stanowiące potencjał dla rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak promocji lokalnych produktów i firm • Słaba aktywność gospodarcza mieszkańców • Słabo rozwinięta branża turystyczna, a zwłaszcza usługi gastronomiczne i hotelarskie • Brak zakładów przemysłowych i alternatywnych miejsc pracy • Brak wykwalifikowanej siły roboczej, • Mała liczba 	<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość przyciągnięcia zewnętrznych inwestorów z uwagi na atrakcyjne położenie • Skłonność mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej, • Stworzenie preferencji dla nowo powstałych przedsiębiorstw • Duży potencjał dla rozwoju podmiotów gospodarczych z branży produkcyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • Niestabilność prawa (przepisów z zakresu prawa gospodarczego, podatkowego, częste i niekorzystne zmiany przepisów wprowadzają niepewność i ryzyko dla prowadzonej działalności gospodarczej) • brak stabilizacji i sprecyzowanych kierunków działań rządu w gospodarce i finansach publicznych • ograniczony dostęp do środków finansowych na rozwój gospodarczy, • Brak zainteresowania

<p>przetwórstwa rybnego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dogodne położenie – centrum Polski, przy głównych trasach komunikacyjnych • system podatkowy przyjazny podmiotom gospodarczym oraz podejmowaniu działalności inwestycyjnej i rozwojowej • wzrost liczby małych przedsiębiorstw 	<p>inwestorów,</p> <ul style="list-style-type: none"> • brak rozwiniętego przetwórstwa produktów rolnych i leśnych • niewystarczająca promocja turystyki i przedsiębiorczości • Brak instytucji otoczenia biznesu • Brak dużych i średnich przedsiębiorstw • Brak preferencji dla nowo powstałych działalności • Brak uzbrojenia terenów pod inwestycje • Zły stan dróg 	<ul style="list-style-type: none"> • Duży potencjał dla rozwoju agroturystyki, pensjonatów, ośrodków konferencyjno-szkoleniowych, branży hotelarskiej i gastronomicznej • Wykorzystanie środków z UE przez przedsiębiorstwa • Rozwój województwa łódzkiego 	<p>inwestorów terenami o niskim poziomie uzbrojenia w infrastrukturę techniczną</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wahania koniunktury na określone produkty i usługi • Brak efektywnego systemu pożyczkowo – kredytowego, • Niedoinwestowanie istniejących przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych • Mała wiedza przedsiębiorców i rolników na temat środków z UE
--	--	---	--

IV. Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych przedsięwzięć służących osiągnięciu poszczególnych celów szczegółowych, w ramach których będą realizowane operacje, zwane dalej „przedsięwzięciami”

Wszystkie cele, przedsięwzięcia i przykłady operacji zapisane w niniejszej Strategii zostały opracowane na podstawie dokonanej Analizy SWOT oraz na podstawie zestawienia wyników ankiet, które wypełnili mieszkańcy obszaru działania LGD „Kraina Rawki”.

Cel ogólny 1 Poprawa jakości życia mieszkańców	
Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia
1.1. Zachowanie tożsamości społeczności lokalnej i rozwój życia społeczno-kulturalnego.	I. Usługi społeczno-kulturalne dla lokalnej społeczności. II. Kraina aktywnego wypoczynku
1.2. Wzrost aktywności mieszkańców poprzez rozwój kapitału społecznego i ekonomii społecznej.	
1.3. Promocja regionu.	
Cel ogólny 2 Rozwój małej przedsiębiorczości, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy oraz wsparcie tworzenia grup producenckich.	
2.1. Wsparcie różnicowania w kierunku działalności nierolniczej.	III. Kompleksy leśne i zbiorniki wodne – wykorzystanie lokalnych zasobów. IV. Jak zacząć zarabiać, czyli 101 pomysłów na własną firmę.
2.2. Promowanie lokalnych produktów i usług.	
2.3. Rozwój energii odnawialnej.	
Cel ogólny 3 Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru	
3.1. Budowa infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej.	V. Wsiąść do kolejki wąskotorowej... szlak turystyczny „Rawska Ósemka” VI. Edukacja przyrodniczo –leśna. VII. Ocalić od zapomnienia
3.2. Promocja i ochrona najcenniejszych walorów obszaru.	
3.3. Rozwój usług turystycznych.	

Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach LSR

PRZEDSIĘWZIĘCIE I

Usługi społeczno-kulturalne dla lokalnej społeczności.

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

Celu ogólnego 1: **Poprawa jakości życia mieszkańców**

Celu szczegółowego 1.1: **Zachowanie tożsamości społeczności lokalnej i rozwój życia społeczno-kulturalnego**

Celu szczegółowego 1.2: **Wzrost aktywności mieszkańców poprzez rozwój kapitału społecznego.**

Uzasadnienie

W ciągu ostatnich kilku lat obserwuje się powrót społeczności lokalnej do tradycji swoich przodków. Wyraża się to m.in. poprzez kultywowanie zwyczajów, które już zanikły na tych terenach czy powstawanie nowych zespołów ludowych przypominających tradycyjne pieśni naszych ojców. W związku z powyższym uznano za zasadne wspieranie działań mających na celu zachowanie tożsamości kulturowej społeczności lokalnej.

Wsparcia wymaga również działalność społeczno-kulturalna na wsi. W ramach tego działania realizowane będą projekty przyczyniające się do poprawy jakości życia mieszkańców poprzez wzrost aktywności społeczności lokalnej, rozwój kapitału ludzkiego oraz poprzez tworzenie tzw. wiejskich ośrodków kultury.

Kwestia, na którą również należy zwrócić uwagę jest estetyka wsi. W związku z tym realizowane będą zadania dotyczące renowacji zabudowy wiejskiej czy zagospodarowanie przestrzeni publicznych.

Podsumowując, w ramach powyższego przedsięwzięcia będą wspierane wszelkie inicjatywy lokalne angażujące społeczność lokalną na rzecz odnowy i rozwoju wsi, zachowania dziedzictwa kulturowego oraz aktywizacji społecznej wszystkich grup mieszkańców.

Grupy docelowe beneficjentów

Osoba prawna: gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego, kościół lub związek wyznaniowy, organizacja pozarządowa.

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013

- „Odnowa i rozwój wsi”
- „Wdrażanie LSR” – małe projekty
- „Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania”

Przykładowe rodzaje operacji

„Odnowa wsi”

- Przebudowa alpinarium w Babsku na potrzeby corocznych „spotkań z muzyką Chopina”
- Adaptacja (przebudowa, remont, modernizacja) remiz strażackich i innych budynków użyteczności publicznej na świetlice wiejskie / wiejskie domy kultury / centra kultury i rekreacji

- Budowa nowych świetlic wiejskich /wiejskich domów kultury/ centrów kultury i rekreacji, wiejskich przedszkoli, Wiosek Dziecięcych, Uniwersytetów Trzeciego Wieku,
- Remont, modernizacja istniejących świetlic wiejskich /wiejskich domów kultury/ centrów kultury i rekreacji
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej we wsiach (np. rynków, placów parkingowych, oświetlenia ulicznego itp.)
- Urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków i innych miejsc wypoczynku
- Wyburzenie i rozbiórka zdewastowanych obiektów budowlanych w celu uporządkowania terenu
- Urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynkowych
- Zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych w celu poprawy estetyki wsi
- Budowa, przebudowa, remont obiektów małej architektury
- Zakup towarów służących przedsięwzięciom związanym z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych lub tradycyjnych zawodów
- Urządzenie placów zabaw

„Wdrażanie LSR” – małe projekty

- Organizowanie / wsparcie organizowanych imprez folklorystycznych i obrzędowych oraz festynów i promujących kulturę, tradycję i historię społeczności lokalnej
- inicjowanie powstawania, rozwoju, wprowadzanie na rynek produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych oraz tradycyjnych sektorach gospodarki
- tworzenie miejsc rekreacji wiejskiej
- Powstanie regionalnych (lokalnych) izb pamięci np. przy szkołach
- Imprezy szkolne promujące dziedzictwo kulturowe regionu
- Prezentacje wyrobów lokalnych twórców ludowych w innych regionach
- kultywowanie tradycyjnych zawodów i rzemiosła
- kultywowanie lokalnych tradycji, obrzędów i zwyczajów
- kultywowanie gwary
- wyposażenie w podstawowe fundusze dydaktyczne

„Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania ”

- konkursy edukacyjne dla dzieci i młodzieży z zakresu wiedzy o tradycji i historii regionu,
- konkursy piosenki ludowej, gawęd ludowych
- opracowanie, druk i dystrybucja materiałów promujących dziedzictwo kulturowe

Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia

Produkty

Odnowa wsi – minimum 5 operacji

Wdrażanie LSR – małe projekty – minimum 24 operacji

Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania - minimum 6 operacji

Spodziewane rezultaty

- odnowione obiekty
- wzrośnie liczba dzieci i młodzieży korzystających z nowych form spędzania wolnego czasu
- zwiększy się liczba miejscowości, które zainicjowały działania związane z integracją mieszkańców
- zwiększy się liczba osób uczestniczących w imprezach integracyjnych i kulturowych
- zwiększy się aktywność mieszkańców, wzrost integracji lokalnej

Oddziaływanie

- Odbędą się imprezy kulturalne angażujące mieszkańców całego obszaru lub wykraczające poza obszar LGD
- Zwiększy się atrakcyjność „Krainy Rawki”

PRZEDSIĘWZIĘCIE II

Kraina aktywnego wypoczynku.

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

Celu ogólnego 1: **Poprawa jakości życia mieszkańców**

Celu szczegółowego 1.1 **Zachowanie tożsamości społeczności lokalnej i rozwój życia społeczno-kulturalnego.**

Celu szczegółowego 1.2 **Wzrost aktywności mieszkańców poprzez rozwój kapitału społecznego**

Celu szczegółowego 1.3: **Promocja regionu.**

Uzasadnienie

Obszar „Krainy Rawki” posiada idealne warunki do rozwoju aktywnej turystyki weekendowej. Jednakże stan infrastruktury sportowej, rekreacji i wypoczynku nie pozwala na pełne wykorzystanie walorów regionu. W ramach przedsięwzięcia będą realizowane działania poprawiające jakość i dostępność obiektów sportowych i rekreacyjnych, zarówno dla mieszkańców obszaru jak i dla turystów. Jednym z celów tego przedsięwzięcia jest także zachęcenie dzieci i młodzieży do aktywności sportowej poprzez stworzenie nowoczesnej bazy sportowej, zatrudnienie profesjonalnych instruktorów oraz zakup nowego sprzętu i wyposażenia. Istotne jest również, aby obiekty te były dostępne w okresie zimowym i wakacyjnym. Jest to szczególnie ważne na obszarach wiejskich, gdzie nie ma odpowiedniego zaplecza sportowego. Działania z tego zakresu przyczynią się również do promowania zdrowego stylu życia wśród mieszkańców „Krainy Rawki”.

Grupy docelowe beneficjentów

Osoba prawna: gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego; organizacje pozarządowe, które posiadają siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzą działalność na tym obszarze; Kościół lub inny związek wyznaniowy, który posiada siedzibę na obszarze objętym LSR lub prowadzi działalność na tym obszarze; Mieszkańcy obszaru LGD (obywatele państwa członkowskiego UE, pełnoletni, zameldowani na pobyt stały na obszarze LGD lub wykonujący działalność gospodarczą na tym obszarze)

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013

„Odnowa i rozwój wsi”

„Wdrażanie LSR – małe projekty”

„Wdrażanie projektów współpracy”

„Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania”

Przykładowe operacje

„Odnowa i rozwój wsi”

- Budowa, przebudowa lub remont obiektów sportowych, ścieżek rowerowych, miejsc rekreacji, placów zabaw,
- Budowa, przebudowa lub remont infrastruktury turystycznej i sportowej w tym: toru motocrossowego, pól biwakowych, kempingów oraz magazynów sportowych

„Wdrażanie LSR – małe projekty”

- Budowa, odbudowa lub oznakowanie małej infrastruktury turystycznej, w tym: punktów widokowych, miejsc wypoczynkowych i biwakowych, tras rowerowych, szlaków konnych, ścieżek dydaktycznych, ponadto ścian wspinaczkowych i miejsc na ogniska
- Organizacja zawodów sportowych
- Zakup sprzętu rekreacyjno-sportowego, wyposażenia rekreacyjno- sportowego
- Przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji informacyjnych
- Utworzenie bazy informacyjnej o imprezach sportowych, stron internetowych itp.

„Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania”

- Działania informacyjno-doradcze w zakresie sportu i rekreacji
- Prowadzenie badań i analiz dotyczących możliwości i wykorzystywania infrastruktury sportowej
- Wykonywanie studiów wykonalności operacji sportowo-rekreacyjnych
- Działania związane z informowaniem i promocją obiektów i imprez sportowo-rekreacyjnych i aktywizacją społeczności lokalnej w tej dziedzinie .

„Wdrażanie projektów współpracy”

- Stworzenie bazy informacji turystycznej,
- Przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji mających na celu promocję regionów partnerskich,
- „Wymiana międzyregionalna” mająca na celu poznanie innych regionów, tradycji i zwyczajów z udziałem zespołów ludowych, grup śpiewaczych, młodzieży, zespołów sportowych.

Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia

Produkty

Wdrażanie LSR – małe projekty - minimum 17 operacji

Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania – minimum 2 operacje

Spodziewane rezultaty

- Zostaną zbudowane lub odnowione obiekty z przeznaczeniem na cele sportowe

- Zostanie zakupiony nowy sprzęt sportowo-rekreacyjny dla potrzeb mieszkańców obszarów wiejskich
- Wzrośnie liczba osób korzystających z infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
- Zwiększy się liczba osób uczestniczących w imprezach sportowo-rekreacyjnych na obszarze LGD

Oddziaływanie

- Zorganizowane zostaną zawody sportowe angażujące mieszkańców całego obszaru lub wykraczające poza obszar LGD
- Wzrośnie dochód gmin
- Wzrośnie atrakcyjność „Krainy Rawki”
- Realizacja przedsięwzięcia będzie miała wpływ na integrację społeczności lokalnej, pozytywny wpływ na młodzież, ludzi uprawiających sport
- Rozszerzenie oferty aktywnego wypoczynku
- Poprawa atrakcyjności turystycznej obszaru

PRZEDSIĘWZIĘCIE III

Kompleksy leśne i zbiorniki wodne –wykorzystanie lokalnych zasobów.

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

Celu ogólnego 2: **Rozwój małej przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy.**

Celu szczegółowego 2.1: **Wsparcie różnicowania w kierunku działalności nierolniczej.**

Celu szczegółowego 2.2: **Promowanie lokalnych produktów i usług.**

Uzasadnienie

W ciągu ostatnich kilku lat daje się zaobserwować w Polsce wzrost popularności turystyki weekendowej. Jest to idealne rozwiązanie dla ludzi, którzy nie mają zbyt wiele wolnego czasu a chcą szybko w pełni zregenerować siły fizyczne i duchowe. Bliskość dużych miast –Warszawy i Łodzi oraz uwarunkowania klimatyczne „Krainy Rawki”, lokalne zasoby w postaci kompleksów leśnych (w tym obszarów chronionych z bogactwem chronionych roślin i zwierząt) i zbiorników wodnych (rzeki, stawy, zbiorniki retencyjne) tworzą doskonałe warunki do rekreacji i wypoczynku weekendowego.

Wyposażenie tego terenu w małą architekturę w tym podesty, ławki, miejsca do grillowania, miejsca biwakowe z niezbędną infrastrukturą sanitarną oraz w ścieżki

dydaktyczne stworzy warunki do wypoczynku lokalnej społeczności oraz zachęci turystów do odwiedzania tego terenu.

„Kraina Rawki” posiada również bogate zasoby drewna i runa leśnego, co w połączeniu z zasobami wodnymi stwarza możliwości rozwoju energii odnawialnej na obszarze LGD.

Grupy docelowe beneficjentów

Osoba fizyczna lub osoba prawna lub jednostka organizacyjna, która nie posiada osobowości prawnej, która prowadzi (podejmuje) działalność jako mikroprzedsiębiorca na terenie gminy wiejskiej, gminy miejsko-wiejskiej z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców; osoba fizyczna ubezpieczona na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jako rolnik, małżonek rolnika lub domownik; organizacje pozarządowe; samorządy terytorialne i ich jednostki organizacyjne.

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013

„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”

„Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” – małe projekty

„Odnowa wsi”

„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

Przykładowe rodzaje operacji

„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

- rozwój lub podjęcie działalności w zakresie m.in. tradycyjnego rzemiosła, rękodzielnictwa, przetwórstwa produktów rolnych lub jadalnych produktów leśnych,
- przebudowa lub remont niemieszkalnych i mieszkalnych obiektów budowlanych łącznie z wyposażeniem, zagospodarowaniem terenu i zakupem środków transportów w celu podjęcia lub rozwoju działalności

„Wdrażanie LSR” – małe projekty

- organizacja szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i warsztatowym
- inicjowanie powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzanie na rynek oraz podnoszenie jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych oraz tradycyjnych sektorach gospodarki
- promocja i rozwój lokalnej aktywności

- wykorzystanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w celu poprawienia warunków prowadzenia działalności kulturalnej

„Odnowa wsi”

- Zagospodarowanie zbiorników lub cieków wodnych do rekreacji

Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia

Produkty

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej oraz Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw – minimum 5 operacji

Wdrażanie LSR – małe projekty – minimum 5 operacji

Spodziewane rezultaty

- wzrośnie liczba miejsc pracy i dochód gmin
- zwiększy się liczba przeszkolonych osób w zakresie wykorzystania zasobów naturalnych obszaru
- wzrośnie liczba przeszkolonych osób odchodzących z rolnictwa
- zwiększenie liczby aplikujących o fundusze unijne
- wzrost aktywności społecznej
- podniesienie świadomości proekologicznej
- promocja edukacji ekologicznej
- wzrost tożsamości lokalnej i kulturowej, przekazywanie kultury ludowej młodym pokoleniom i utrwalenie jej w regionie
- zwiększy się liczba imprez i targów promujących zasoby i produkty lokalne

Oddziaływanie

- wzrost dochodu gmin i mieszkańców przez podejmowanie działalności
- podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu
- rozwijanie spójności obszarowej i międzyregionalnej

PRZEDSIĘWZIĘCIE IV

Jak zacząć zarabiać, czyli 101 pomysłów na własną firmę.

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

Celu ogólnego 2: **Rozwój małej przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy.**

Celu szczegółowego 2.1: **Wsparcie różnicowania w kierunku działalności nierolniczej.**

Celu szczegółowego 2.2: **Promowanie lokalnych produktów i usług.**

Uzasadnienie

Rolnictwo na terenie „Krainy Rawki” stanowi kluczową gałąź gospodarki, jednakże gospodarstwa rolne na tym terenie charakteryzują się dużym rozdrobnieniem w związku z czym nie są w stanie przynieść oczekiwanych dochodów dodatkowo niskie wykształcenie mieszkańców wsi nie pozwala im znaleźć zatrudnienia poza tym sektorem.

Obszary wiejskie stwarzają wiele możliwości rozwoju działalności innej niż rolnicza, dającej dodatkowy dochód mieszkańcom. W związku z powyższym należy wspierać rozwój drobnej przedsiębiorczości, co oprócz dodatkowego dochodu, przyczyni się również do zniwelowania skutków ukrytego bezrobocia na wsi oraz do gospodarczego ożywienia terenu.

Grupy docelowe beneficjentów

Osoba fizyczna lub osoba prawna lub jednostka organizacyjna, która nie posiada osobowości prawnej, która prowadzi (podejmuje) działalność jako mikroprzedsiębiorca na terenie gminy wiejskiej, gminy miejsko-wiejskiej z wyłączeniem miast liczących powyżej 5 tys. mieszkańców; osoba fizyczna ubezpieczona na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jako rolnik, małżonek rolnika lub domownik.

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013

„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”

„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

„Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” – małe projekty

Przykładowe rodzaje operacji

„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”

- budowa i modernizacja bazy noclegowej (hotele, motele) i gastronomicznej -restauracji, barów, pizzerii,
- tworzenie i rozwój gospodarstw agroturystycznych,

- tworzenie stadnin koni
- działalność proekologiczna i wykorzystująca odnawialne źródła energii
- Projektowanie wnętrz i elementów małej architektury, projektowanie i zakładanie ogrodów
- Przetwórstwo rolno – spożywcze w tym: budowa przechowalni, magazynów, chłodni i przetwórni, sortowni, tłoczn soków, produkcja opakowań
- Montaż i serwisowanie przydomowych oczyszczalni ścieków
- szkółkarstwo- rośliny ozdobne, owocowe, dekoracyjne
- usługi w zakresie gospodarki leśnej i obróbki drewna

„Wdrażanie LSR” – małe projekty

- inicjowanie powstawania, rozwoju, przetwarzania, wprowadzanie na rynek oraz podnoszenie jakości produktów i usług bazujących na lokalnych zasobach, w tym naturalnych surowcach i produktach rolnych i leśnych oraz tradycyjnych sektorach gospodarki
- działalność proekologiczna i wykorzystująca odnawialne źródła energii
- montaż i serwisowanie przydomowych oczyszczalni ścieków
- promocja i rozwój lokalnej aktywności z wykorzystaniem zasad gospodarki opartej na wiedzy
- organizacja szkoleń, warsztatów dla osób rozpoczynających i prowadzących działalność gospodarczą

„Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania”

- Organizacja szkoleń dla osób odchodzących z rolnictwa
- doradztwo prawno – gospodarcze i informatyczne

Produkty

Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej oraz Tworzenie i rozwój

mikroprzedsiębiorstw – minimum 5 operacji

Wdrażanie LSR – małe projekty – minimum 2 operacje

Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania - minimum 6 operacji

Spodziewane rezultaty

- zostaną utworzone nowe miejsca pracy
- wzrośnie liczba przeszkolonych osób w zakresie wykorzystania zasobów naturalnych obszaru
- zwiększy się liczba przeszkolonych osób odchodzących z rolnictwa
- zwiększy się liczba imprez i targów promujących zasoby i produkty lokalne
- nastąpi ożywienie gospodarcze terenu

Oddziaływanie

- wzrost dochodu gmin i mieszkańców
- poprawa konkurencyjności gospodarstw i przedsiębiorstw
- podniesienie poziomu aktywności zawodowej
- poprawa jakości produkcji
- rozszerzenie kierunków działalności gospodarczej
- zniwelowanie skutków ukrytego bezrobocia na wsi
-

PRZEDSIĘWZIĘCIE V

Wsiąść do kolejki wąskotorowej... szlak turystyczny „Rawska Ósemka”

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

Celu ogólnego 3: **Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru**

Celu szczegółowego 3.1: **Budowa infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej.**

Celu szczegółowego 3.3: **Rozwój usług turystycznych.**

Celu ogólnego 1: **Poprawa jakości życia mieszkańców.**

Celu szczegółowego 1.1: **Promocja regionu.**

Uzasadnienie

Zabytkowa kolej wąskotorowa jest niewątpliwie jednym z atutów „Krainy Rawki”. Łączy ona ze sobą jej dwa największe ośrodki: Rawę Mazowiecką i Białą Rawską, w związku z czym może pełnić rolę swoistej osi tego regionu. Dlatego też należy podjąć działania mające na celu wykreowanie kolejki jako produktu turystycznego i jego rozreklamowanie.

Kolejnym atutem regionu jest czysta przyroda (lasy, rzeki, pola) oraz bogactwo zabytków sakralnych i świeckich. Doskonałym pomysłem na wykorzystanie powyższego jest

wytyczenie ścieżek turystycznych powiązanych ze szlakiem kolejki wąskotorowej oraz wybudowanie przystanków w najciekawszych miejscach. Pozwoli to na stworzenie nie tylko atrakcyjnej oferty turystycznej, ale również przyczyni się do promocji całego obszaru.

Słabą stroną turystyki w „Krainie Rawki” jest brak infrastruktury turystycznej, tj. miejsc noclegowych i gastronomicznych. W związku z powyższym należy wspierać działania zmierzające do poprawy tej niekorzystnej sytuacji poprzez ułatwianie mieszkańcom prowadzenia działalności gospodarczej w tym zakresie.

Przyczyni się to do aktywizacji obszaru „Krainy Rawki”, zwiększy jego atrakcyjność oraz zamożność mieszkańców.

Grupy docelowe beneficjentów

Osoba prawna: gmina, instytucja dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego; osoba fizyczna lub osoba prawna, lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, która prowadzi (podejmuje) działalność jako mikroprzedsiębiorstwo; organizacje pozarządowe; kościół lub inny związek wyznaniowy, mieszkańcy obszaru LGD (obywatele państwa członkowskiego UE, pełnoletni, zameldowani na pobyt stały na obszarze LGD lub wykonujący działalność gospodarczą na tym obszarze).

Rodzaj działalności prowadzonej przez beneficjenta nie może być wykluczony przepisami programu pomocy de minimis.

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013

- „Odnowa i rozwój wsi”
- „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”
- „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”
- „Wdrażanie LSR” – małe projekty
- „Wdrażanie projektów współpracy”
- „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania”

Przykładowe rodzaje operacji

- „Odnowa i rozwój wsi”
  - budowa lub wyposażenie obiektów małej architektury,
  - budowa, przebudowa miejsc rekreacji,
  - budowa, przebudowa lub remont infrastruktury turystycznej w tym: obiektów gastronomicznych, bazy noclegowej,
  - stworzenie infrastruktury terenowej do jazdy konnej

„Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej" oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw" Rodzaje działalności - usługi turystyczne w tym:

- wynajmowanie pokoi oraz sprzedaż posiłków domowych lub świadczenie innych usług związanych z pobytem turystów w gospodarstwie rolnym
- hotele, schroniska turystyczne, pola kempingowe, miejsca krótkotrwałego zakwaterowania, gdzie indziej nie sklasyfikowane,
- restauracje, placówki gastronomiczne, bary,
- działalność turystyczna

„Wdrażanie LSR - małe projekty"

- budowa małej infrastruktury turystycznej w tym: punktów widokowych, miejsc wypoczynkowych i biwakowych,
- przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji informacyjnych
- promocja lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych
- Utworzenie centrum informacji turystycznej i centrum promocji regionu

Produkty

„Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw" - minimum 2 operacje

„Wdrażanie LSR - małe projekty" - minimum 2 operacje

Spodziewane rezultaty

- Wzrośnie liczba miejsc pracy
- Zostaną odnowione obiekty służące celom turystycznym
- Wzrośnie liczba turystów korzystających z nowej infrastruktury

Oddziaływanie

- wzrost dochodu gmin

PRZEDSIĘWZIĘCIE VI

Cudze chwalicie.... edukacja przyrodniczo-leśna

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

Celu ogólnego 3: **Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru**

Celu szczegółowego 3.1: **Budowa infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej.**

Celu szczegółowego 3.2: **Promocja i ochrona najcenniejszych walorów obszaru.**

Celu szczegółowego 3.3. **Rozwój usług turystycznych.**

Uzasadnienie

Położenie „Krainy Rawki” na terenie takich obszarów chronionych jak rezerваты przyrody, park krajobrazowy, obszary chronionego krajobrazu i obszarze Natura 2000 stwarza doskonałe warunki do rozwoju ekoturystyki, ukierunkowanej na poznawanie unikatowych gatunków ptaków i zwierząt. Wymaga to wybudowania specjalnych ambon, rozwoju sieci ścieżek dydaktycznych, przeszkolenia specjalnych przewodników turystycznych, utworzenia centrum edukacji przyrodniczej, jak również rozwój gospodarstw agroturystycznych nastawionych na ten sektor turystyki. W ramach tego przedsięwzięcia wspierane będą wszystkie działania zmierzające do przyciągnięcia turystów pasjonujących się ornitologią lub ciekawych tajemnic przyrody regionu „Krainy Rawki”, a także przyrodniczych operacji edukacyjnych prowadzonych przez szkoły i przedszkola.

Grupy docelowe beneficjentów

Osoba prawna: gmina, instytucja dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego; osoba fizyczna lub osoba prawna, lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, która prowadzi (podejmuje) działalność jako mikroprzedsiębiorstwo; Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki”, mieszkańcy obszaru LGD (obywatele państwa członkowskiego UE, pełnoletni, zameldowani na pobyt stały na obszarze LGD lub wykonujący działalność gospodarczą na tym obszarze

Rodzaj działalności prowadzonej przez beneficjenta nie może być wykluczony przepisami programu pomocy *de minimis*.

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013

„Odnowa i rozwój wsi”

„Wdrażanie LSR - małe projekty”

„Wdrażanie projektów współpracy”

„Funkcjonowanie lokalnej grupy działania”

Przykładowe rodzaje operacji

„Odnowa i rozwój wsi”

- budowa ścieżek edukacyjnych wraz z niezbędną infrastrukturą (parkingi, miejsca odpoczynku, miejsca na ogniska itp.)
- budowa lub wyposażenie obiektów małej architektury,
- budowa, przebudowa ścieżek rowerowych, szlaków pieszych i miejsc rekreacji,

„Wdrażanie LSR - małe projekty”

- przygotowanie i wydanie folderów oraz innych publikacji informacyjnych
- promocja lokalnej twórczości ludowej, kulturalnej i artystycznej związanej z walorami przyrodniczymi
- utworzenie bazy informacji turystycznej, publikacje

„Wdrażanie projektów współpracy”

- promowanie zdrowego stylu życia
- organizacja szkoleń, warsztatów na tematy związane z ochroną dziedzictwa przyrodniczego

Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia

Produkty

„Wdrażanie LSR - małe projekty” - minimum 6 operacji

„Wdrażanie projektów współpracy” – minimum 1 operacja

Spodziewane rezultaty

- zostaną odnowione obiekty małej architektury
- zostaną wybudowane nowe obiekty małej architektury
- wzrośnie liczba dzieci i młodzieży korzystająca z programów edukacyjnych
- powstanie nowa infrastruktura do obserwacji fauny i flory

Oddziaływanie

- wzrost dochodu gmin i mieszkańców
- promowanie zdrowego stylu życia

- wzrost świadomości ekologicznej i zdrowego stylu życia
- promocja zasobów lokalnych, przyrodniczych i turystycznych
- wpływ na integrację lokalnej społeczności i świadomości przynależności do regionu

PRZEDSIĘWZIĘCIE VII

Ocalić od zapomnienia

Przedsięwzięcie przyczynia się do realizacji:

Celu ogólnego 3: **Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru**

Celu szczegółowego 3.2: **Promocja i ochrona najcenniejszych walorów obszaru.**

Celu szczegółowego 3.3. **Rozwój usług turystycznych.**

Uzasadnienie

Obszar „Krainy Rawki” posiada bogate zasoby dziedzictwa kulturowego. Wskazać tu należy przede wszystkim dwory, pałace dawnych właścicieli ziemskich, kościoły czy historycznie ukształtowane zespoły urbanistyczne jak również godne uwagi miejsca pamięci z czasów napoleońskich, II wojny światowej w tym zabytków związanych z życiem Żydów na ziemi rawskiej. Niestety stan zachowania obiektów zabytkowych nie jest zadowalający lub są one w rękach prywatnych (np. wszystkie dworki i pałace w gminie Biała Rawska). Należy w związku z tym podejmować działania zmierzające do odbudowy, renowacji i zagospodarowania zabytków również w celach turystycznych.

Działania z tego zakresu przyczynią się ponadto do zachowania elementów dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Grupy docelowe beneficjentów

Osoba prawna: gmina, instytucja dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego; osoba fizyczna lub osoba prawna, lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, która prowadzi (podejmuje) działalność jako mikroprzedsiębiorstwo; kościół lub inny związek wyznaniowy; mieszkańcy obszaru LGD (obywatele państwa członkowskiego UE, pełnoletni, zameldowani na pobyt stały na obszarze LGD lub wykonujący działalność gospodarczą na tym obszarze

Rodzaj działalności prowadzonej przez beneficjenta nie może być wykluczony przepisami programu pomocy de minimis.

Komplementarność z działaniami PROW 2007-2013

„Odnowa i rozwój wsi”

„Wdrażanie LSR - małe projekty”

„Funkcjonowanie lokalnej grupy działania”

Przykładowe rodzaje operacji

„Odnowa i rozwój wsi” -

- urządzenie i porządkowanie zabytkowych zespołów parkowych
- rewitalizacja budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków, użytkowanych na cele publiczne,
- odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej,
- Zakup i odnawianie obiektów charakterystycznych dla danego regionu lub tradycji budownictwa wiejskiego i ich adaptacji na cele publiczne
- Odbudowa i zagospodarowanie zespołów dworsko-parkowych i pałacowo – parkowych
- Pielęgnacja istniejących pomników przyrody
- Odbudowa i renowacja kościołów, cmentarzy, obiektów sakralnych, obiektów zabytkowych, przydrożnych kapliczek, miejsc kultu i pamięci narodowej
- Zagospodarowanie obiektów zabytkowych i tradycyjnych (np. remont dworców, młyny wodne, parki przydworskie/przypałacowe)

„Wdrażanie LSR - małe projekty”

- Odbudowa albo odnowienie lub oznakowanie budowli lub obiektów małej architektury wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków
- Odnowienie dachów lub elewacji zewnętrznych budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków

Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia

Produkty

„Wdrażanie LSR - małe projekty” - minimum 5 operacji

Spodziewane rezultaty

- Zostaną odnowione zabytkowe obiekty
- Zachowanie elementów dziedzictwa narodowego i lokalnego dla przyszłych pokoleń

- Zwiększy się liczba turystów korzystających z nowej infrastruktury
- Podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu

Oddziaływanie

- ożywienie gospodarcze terenu
- wzrost dochodu gmin i mieszkańców
- utrwalenie historii i tradycji regionu
- podniesienie świadomości ekologicznej i społecznej
- rozwijanie spójności regionalnej, obszarowej i historycznej

V. Określenie misji LGD.

Misja Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania "Kraina Rawki" nawiązuje do fundamentalnych założeń LGD i stanowi swoistą myśl przewodnią grupy, wyraża filozofię jej funkcjonowania i wyjaśnia sens jej istnienia i działania. Określa ponadto rolę LGD w osiąganiu celów ogólnych wyznaczonych do realizacji w ramach niniejszej Strategii.

Misja będzie realizowana przy zachowaniu zasad partnerstwa i współpracy pomiędzy lokalnymi instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i partnerami prywatnymi, a także przy jak najszerszym udziale mieszkańców w rozwoju lokalnym i procesach decyzyjnych. Misją LGD „Kraina Rawki” jest:

Poprawa jakości życia z wykorzystaniem posiadanych zasobów poprzez rozwój przedsiębiorczości (a w tym turystyki) i kapitału ludzkiego

VI. Wykazanie spójności specyfiki obszaru z celami LSR

Wszystkie cele zaplanowane do realizacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wyznaczone z uwzględnieniem specyfiki obszaru LGD „Kraina Rawki”.

Jak wcześniej wspomniano, elementem specyficznym dla tego terenu są obszary chronionej przyrody wraz z bogactwem unikatowych okazów fauny i flory. Cele szczegółowe

i przedsięwzięcia zapisane w ramach trzeciego celu ogólnego „Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru” służą wzmocnieniu ochrony przyrody poprzez stworzenie ścieżek edukacyjnych, szlaków pieszych czy rowerowych wytyczonych w taki sposób, aby w jak najmniejszym stopniu ingerowały w naturalne środowisko. Dzięki realizacji tych działań uczniowie, mieszkańcy obszaru oraz turyści będą mogli poznać tajniki przyrody „Krainy Rawki”

Kolejnym wyróżnikiem tego terenu są zabytki kultury materialnej i duchowej, a wśród nich kościoły, przydrożne kapliczki, dwory, pałace wraz z zespołami parkowymi. Jak już wspomniano stan ich zachowania nie jest zadowalający.

W związku z tym, należy podjąć działania służące zachowaniu zabytków dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Służą temu cele szczegółowe i przedsięwzięcia zapisane w ramach omawianego celu trzeciego.

Rozdział niniejszej Strategii dotyczący specyfiki obszaru „Krainy Rawki” mówi również o zabytkowej kolejce wąskotorowej oraz o niewykorzystanych możliwościach jakie niesie ona ze sobą. Aby taki stan rzeczy uległ zmianie, w ramach celu trzeciego zapisano przedsięwzięcie „Wsiąść do kolejki wąskotorowej... szlak turystyczny ‘Rawska Ósemka’”.

Natomiast cel ogólny pierwszy „Poprawa jakości życia mieszkańców” wraz z celami szczegółowymi i przedsięwzięciami jest spójny ze specyficzną dla naszego regionu rozwiniętą tożsamością kulturową lokalnej społeczności jak również z jej aktywnością na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Z kolei cele szczegółowe i przedsięwzięcia zapisane w ramach drugiego celu ogólnego „Rozwój małej przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy” uzupełniają się z charakterystycznymi elementami gospodarki obszaru, takimi jak niska opłacalność produkcji rolniczej oraz konieczność szukania dodatkowych źródeł dochodów poprzez różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej.

VII. Uzasadnienie podejścia zintegrowanego i innowacyjnego dla przedsięwzięć planowanych w ramach LSR.

Przedsięwzięcia zapisane w Lokalnej Strategii Rozwoju mają charakter zintegrowany i innowacyjny. Podejście zintegrowane oznacza, że zarówno cele jak i przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają.

Cele strategiczne, operacyjne oraz przedsięwzięcia zapisane w niniejszej Strategii zostały opracowane na podstawie wniosków płynących z przeprowadzonej analizy SWOT, tak więc wynikają z realnych potrzeb mieszkańców regionu „Krainy Rawki”.

Lokalna Grupa Działania wyznaczyła sobie do realizacji trzy główne cele strategiczne, w ramach których wyróżniono cele operacyjne oraz przedsięwzięcia.

Cel ogólny 1

Poprawa jakości życia mieszkańców

Cel szczegółowy 1.1 Zachowanie tożsamości społeczności lokalnej i rozwój życia społeczno-kulturalnego.

Cel szczegółowy 1.2 Wzrost aktywności mieszkańców poprzez rozwój kapitału społecznego.

Cel szczegółowy 1.3 Promocja regionu.

Cel ogólny 2

Rozwój małej przedsiębiorczości i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy

Cel szczegółowy 2.1 Wsparcie różnicowania w kierunku działalności nierolniczej.

Cel szczegółowy 2.2 Promowanie lokalnych produktów i usług.

Cel szczegółowy 2.3 Rozwój energii odnawialnej.

Cel ogólny 3

Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru

Cel szczegółowy 3.1 Budowa infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej.

Cel szczegółowy 3.2 Promocja i ochrona najcenniejszych walorów obszaru.

Cel szczegółowy 3.3 Rozwój usług turystycznych.

Wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia mające służyć realizacji celów szczegółowych, a w konsekwencji celów ogólnych, są ze sobą wzajemnie powiązane i zaplanowane w taki sposób, aby realizacja jednego z nich miała wpływ na realizację kolejnego.

Przykładem może być cel szczegółowy „Wsparcie różnicowania w kierunku działalności nierolniczej.” w ramach pierwszego celu ogólnego. Jego realizacja przyczyni się do wypełnienia celu szczegółowego „Wzrost aktywności mieszkańców poprzez rozwój kapitału społecznego” w ramach pierwszego celu ogólnego.

Z kolei realizacja celu szczegółowego „Promocja i ochrona najcenniejszych walorów obszaru” w ramach trzeciego celu ogólnego, przyczyni się do realizacji celu szczegółowego „Zachowanie tożsamości społeczności lokalnej i rozwój życia społeczno-kulturalnego” w ramach pierwszego celu ogólnego.

W związku z tym, iż Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem trójsektorowym, realizacja poszczególnych celów nie jest możliwa bez zaangażowania przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego.

Wśród najważniejszych podmiotów i aktorów lokalnych zaangażowanych w realizację niniejszej Strategii można wymienić stowarzyszenia, Koła Gospodyń Wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne jak również grupy producentów, media, mikroprzedsiębiorstwa oraz przede wszystkim lokalną społeczność.

Należy również zauważyć, iż realizacja zapisanych celów przyczyni się do wykorzystania lokalnych zasobów, tożsamości i specyfiki regionu „Krainy Rawki”.

Przykładem może być cel ogólny „Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru”, którego realizacja pozwoli na wykorzystanie zabytkowej kolejki wąskotorowej poprzez m.in. uruchomienie stałego kursowania na odcinku Rawa Mazowiecka – Biała Rawska jak również wytyczenie, połączonych z nią, szlaków turystycznych i rowerowych.

W ramach tego działania zaplanowano również utworzenie przystanków w miejscach najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo i kulturowo.

Ponadto w ramach realizacji pierwszego celu ogólnego „Poprawa jakości życia mieszkańców”, jak również w ramach trzeciego celu ogólnego „Wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz przyrodniczego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru”, istnieje możliwość organizowania imprez plenerowych, festynów promujących region „Krainy Rawki”, jego zasoby, kulturę, tradycje oraz historię.

Należy pamiętać także, iż idea programu Leader zakłada innowacyjne podejście do rozwoju obszarów wiejskich. Innowacyjność w tym przypadku należy rozumieć w szerokim znaczeniu tego słowa.

Realizacja planowanych przedsięwzięć pozwoli na wykorzystanie posiadanych zasobów w sposób dotychczas niespotykany na obszarze „Krainy Rawki”.

Za przykład mogą posłużyć ścieżki edukacyjne, które zostaną wytyczone na terenie rezerwatów: „Rawka”, „Babsk” i „Trębaczew” jak również na terenie Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Wymienione wyżej obszary chronione stanowią bogactwo fauny i flory, w tym zwierząt i roślin chronionych. Taki sposób edukacji jest o wiele ciekawszy niż studiowanie podręczników, a ponadto wrażenia z odwiedzenia takich ścieżek zostaną na długo w pamięci uczestników.

Kolejną, niespotykaną dotychczas na tym terenie, formą edukacji są rekonstrukcje wydarzeń historycznych, jakie miały miejsce na naszym terenie jak również organizacja

wypraw poszukiwawczo-eksploracyjnych. Warto przypomnieć, iż region „Krainy Rawki” ma bardzo bogatą historię i związanych jest z nim wiele ważnych wydarzeń historycznych.

Realizacja przedsięwzięć zapisanych w niniejszej Strategii pozwoli również lokalnej społeczności zaangażować się w proces rozwoju obszaru. Współpraca np. przy remoncie świetlic wiejskich jest bardzo dobrym pomysłem na zaangażowanie młodzieży, w końcu to młodzi ludzie będą najczęściej korzystać z tych obiektów.

Leader daje również mieszkańcom odpowiedź na problemy charakterystyczne dla obszarów wiejskich, takie jak emigracja czy ukryte bezrobocie. Rozwiązaniem tego problemu może być zakładanie własnej działalności w postaci gospodarstw agroturystycznych czy zakładów usługowych, tym bardziej, że w przypadku rozwoju turystyki zaistnieje potrzeba stworzenia infrastruktury dla gości odwiedzających „Krainę Rawki”. W związku z powyższym, tzw. „małe firmy” mają ogromną szansę aby się rozwinąć.

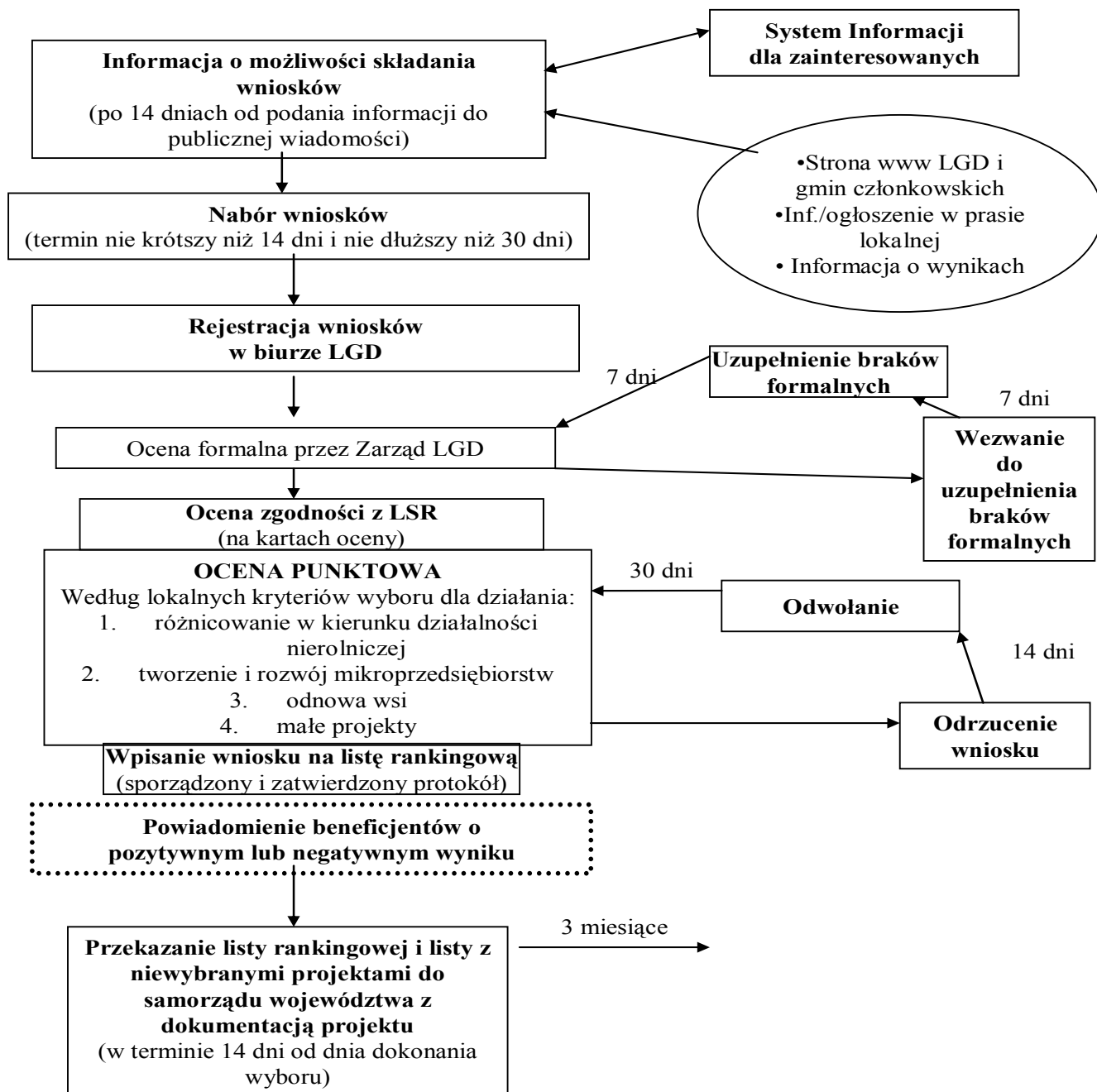
VIII. Określenie procedury zgodności operacji z LSR, procedury wyboru operacji przez LGD „Kraina Rawki”.

Istota Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Kraina Rawki” polega na wskazaniu kierunków działania, które mogą mieć istotny wpływ na rozwój całego obszaru. Zostały one sformułowane w postaci celów ogólnych, celów szczegółowych oraz przykładowych rodzajach operacji.

W celu wyboru operacji, których realizacja w największym stopniu do osiągnięcia założonych celów i poprzez to do rozwoju „Krainy Rawki” zostały opracowane tzw. lokalne kryteria wyboru operacji (załącznik nr 3 do niniejszej Strategii) oraz Karty oceny zgodności operacji z LSR (załącznik nr 4), a także Karta oceny operacji według lokalnych kryteriów (załącznik nr 5).

Lokalne kryteria wyboru w swej istocie określają priorytety LGD jako instytucji finansującej rozwój lokalny. Z uwagi na zróżnicowany charakter operacji, które będą rozpatrywane i oceniane przez Radę, do każdego z działań został opracowany nieco inny zestaw kryteriów.

Schemat oceny i wyboru operacji

- I. Biuro LGD „Kraina Rawki” podaje do publicznej wiadomości informację o możliwości składania wniosków. W przypadku LGD „Kraina Rawki” informacja taka zostanie umieszczona na stronie internetowej Stowarzyszenia, stronach internetowych gmin członkowskich oraz na łamach prasy lokalnej.
- II. Nabór wniosków będzie trwać nie krócej niż 14 dni i nie dłużej niż 30 dni, od dnia podania do publicznej wiadomości informacji o możliwości składania wniosków.
- III. Po zamknięciu naboru wniosków, biuro LGD dokonuje rejestracji złożonych wniosków. Rejestracja zawiera następujące dane: numer wniosku, imię i nazwisko lub nazwę organizacji Wnioskodawcy, nazwę działania do którego aplikuje beneficjent, tytuł projektu, datę złożenia wniosku.
- IV. Kolejnym etapem procedury oceny i wyboru operacji jest ocena formalna wniosku przez Zarząd LGD. (formularz oceny formalnej wraz z kryteriami stanowi załącznik nr 6 do niniejszej Strategii) Ocena wniosku na podstawie kryteriów formalnych ma postać „0-1” tzn. „spełnia – nie spełnia”. Wnioski nie spełniające jednego lub więcej kryteriów są odrzucane na etapie oceny formalnej, bez możliwości ich uzupełnienia.

Dopuszczalny przez Zarząd LGD „Kraina Rawki” zakres uzupełnień dotyczy:

- braku pieczęci Wnioskodawcy,
- braku podpisu;
- braku potwierdzenia za zgodność z oryginałem;
- braku obligatoryjnie wymaganych załączników.

Jeśli w trakcie oceny formalnej zostanie stwierdzony błąd wpisujący się w wyżej wymieniony katalog, Wnioskodawca zostanie poinformowany w terminie 7 dni od dnia rozpatrzenia wniosku o możliwości uzupełnienia Wniosku drogą elektroniczną lub faksem, zgodnie z adresem e-mail i numerem faksu podanym we wniosku. Wnioskodawca ma 7 dni na uzupełnienie braków formalnych. Nieuzupełnienie błędów formalnych w wyznaczonym przez Zarząd LGD terminie będzie skutkowało odrzuceniem wniosku o dofinansowanie na etapie oceny formalnej.

- V. Po dokonaniu oceny formalnej, Zarząd LGD przekazuje Radzie listę Wniosków, które zakwalifikowały się do dalszej oceny. W pierwszej kolejności członkowie Rady oceniają zgodność Operacji z Lokalną Strategią Rozwoju na Karcie zgodności operacji z LSR. W przypadku uznania Operacji za niezgodną z LSR, Wniosek zostaje odrzucony i nie podlega dalszej ocenie.
- VI. Kolejnym etapem jest ocena punktowa wniosku na podstawie Karty oceny operacji według lokalnych kryteriów.

- VII.** Po zakończeniu oceny operacji zostaje sporządzona lista rankingowa w postaci zatwierdzonego protokołu.
- VIII.** Na podstawie sporządzonego przez Radę protokołu, Biuro LGD pisemnie powiadamia Wnioskodawców o wyniku procedury oceny i wyboru operacji.
- IX.** Następnie sporządzona lista rankingowa wraz z listą niewybranych projektów jest przekazywana, w terminie 14 dni od dnia dokonania wyboru, do samorządu województwa wraz z dokumentacją projektu.

Procedura odwołania od decyzji Rady

- 1.** Każdemu wnioskodawcy przysługuje prawo odwołania od decyzji Rady.
- 2.** Odwołanie może być złożone na formularzu udostępnionym przez Biuro LGD.
- 3.** Wnioskodawca po otrzymaniu pisma informującego o nie zakwalifikowaniu operacji do dofinansowania ma prawo w terminie 7 dni kalendarzowych złożyć pisemny wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji. W tym samym terminie wnioskodawcy przysługuje prawo wglądu do protokołu oceny w siedzibie Biura LGD.
- 4.** Na najbliższym posiedzeniu Rady Wniosek o dofinansowanie, w sprawie którego zostało złożone odwołanie, podlega ponownemu rozpatrzeniu.
- 5.** Wniosek o ponowne rozpatrzenie operacji pozostaje bez rozpatrzenia w przypadku gdy:
  - a) został wniesiony po upływie terminu określonego w pkt 3
  - b) został wniesiony przez nieuprawniony podmiot, tzn. nie będący wnioskodawcą, którego wniosek o dofinansowanie operacji podlegał ocenie
  - c) nie zawierał pisemnego uzasadnienia lub innych danych wymaganych we wniosku o ponowne rozpatrzenie.
- 6.** Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie operacji musi zostać szczegółowo uzasadniony.
- 7.** W momencie ponownego rozpatrywania wniosku o dofinansowanie operacji członkowie Rady rozpatrują wniosek na podstawie kryteriów obowiązujących w danym konkursie i tylko w tych jego elementach, których dotyczy uzasadnienie podane przez wnioskodawcę.
- 8.** Wniosek o dofinansowanie operacji, który w wyniku ponownego rozpatrzenia uzyskał liczbę punktów, która kwalifikowałaby go do objęcia dofinansowaniem w danym naborze zyskuje prawo dofinansowania w ramach dostępnych środków.
- 9.** Wniosek o ponowne rozpatrzenie wniosku o dofinansowanie konkretnej operacji może zostać złożony tylko jeden raz.
- 10.** O wynikach ponownego rozpatrzenia wniosku wnioskodawca zostaje poinformowany w terminie 7 dni od dnia posiedzenia Rady, na którym wniosek był rozpatrywany.

Lokalne kryteria wyboru operacji

W przypadku działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” najwięcej punktów wnioskodawca może uzyskać np. za przynależność do grupy producenckiej. Jak wcześniej wspomniano, jest to słaba strona działalności producentów rolnych na obszarze LGD „Kraina Rawki” i dzięki temu być może uda się zmobilizować rolników do większej aktywności w tym zakresie.

Kolejnym, równie wysoko ocenianym kryterium jest powierzchnia gospodarstwa, które posiada lub w którym pracuje wnioskodawca. Jeżeli powierzchnia ta nie przekracza średniej wojewódzkiej (na dzień opracowywania niniejszej Strategii wynosiła ona 7,34 ha dla woj. Łódzkiego), wówczas można uzyskać największą liczbę punktów. Wynika z tego, że LGD chce dać szansę tym mieszkańcom, którzy posiadają niewielkie obszary gospodarstwa aby poszukali innych źródeł dochodu. Na obszarach wiejskich bardzo często jest tak, że z jednego gospodarstwa utrzymuje się kilka rodzin, gdzie przy coraz niższej opłacalności produkcji staje się coraz trudniejsze.

Z kolei w przypadku działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” najwyżej oceniane jest doświadczenie wnioskodawcy w realizacji projektów inwestycyjnych w ciągu ostatnich 3 lat. W tym kryterium paradoksalnie największą zaletą jest brak takiego doświadczenia. LGD chce w ten sposób zachęcić mieszkańców do składania wniosków oraz do działania na rzecz własnego regionu. Kolejne równie wysoko oceniane kryterium to, oprócz przynależności do grupy producenckiej, wygenerowanie wartości dodanej realizacji operacji w postaci pobudzenia aktywności mieszkańców wsi i ludzi młodych oraz wzmocnienia ich więzi z miejscem zamieszkania. Przyjęcie takiego kryterium jest szczególnie istotne ponieważ mamy do czynienia z bardzo licznym odpływem młodych i wykształconych ludzi za granicę lub do większych ośrodków miejskich oferujących większe możliwości rozwoju, wyższy poziom życia oraz lepszą pracę.

Omawiane kryteria znajdują swoje odzwierciedlenie w Karcie oceny operacji według lokalnych kryteriów.

Natomiast na podstawie Karty oceny zgodności operacji z LSR, członkowie Rady weryfikują daną operację pod kątem jej wpływu na realizację celów ogólnych oraz celów szczegółowych wskazanych w niniejszej Strategii. Oprócz zaznaczenia właściwego pola na Karcie, osoba oceniająca będzie musiała w uzasadnieniu wykazać, że ocenianą operację można uznać za rekomendowaną w ramach LSR. Instrukcja wypełnienia Karty zawiera szczegółowe wytyczne kiedy operacja może zostać uznana za zgodną z LSR

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji

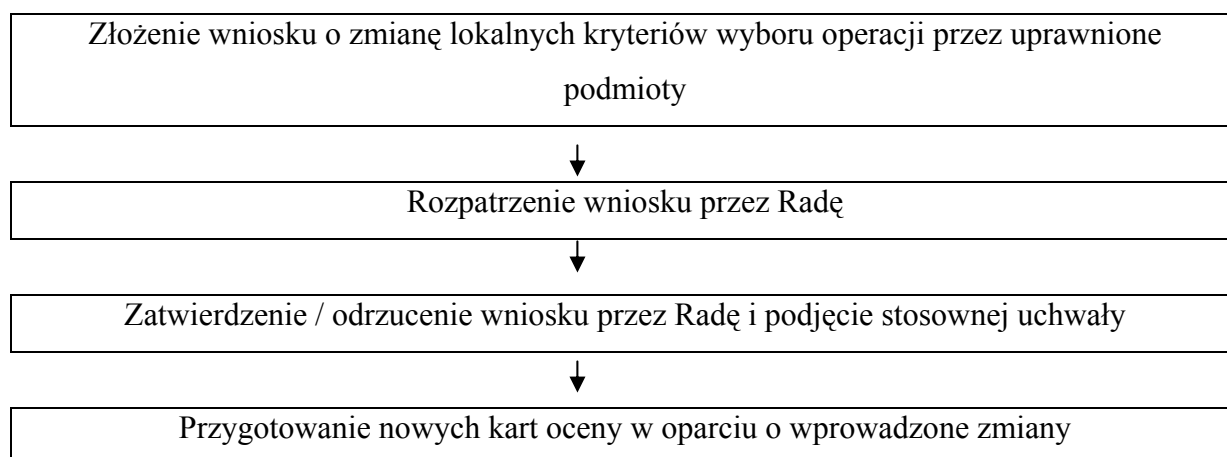
Procedurę zmiany lokalnych kryteriów wyboru reguluje § .... Regulaminu Rady. Uprawnieni na podstawie Regulaminu Rady do wystąpienia o zmianę lokalnych kryteriów wyboru

- członkowie Komisji Rewizyjnej
- co najmniej 10 członków LGD „Kraina Rawki”
- członków Zarządu LGD „Kraina Rawki”
- co najmniej 10 potencjalnych beneficjentów

zgłaszają pisemną propozycje zmian wraz ze szczegółowym uzasadnieniem. Propozycje zmian są rozpatrywane na najbliższym posiedzeniu Rady.

W przypadku uwzględnienia zmiany lokalnych kryteriów wyboru będą one obowiązywać dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian.

Schemat zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji:

IX. Określenie budżetu LSR dla każdego roku jej realizacji.

Poniższa tabela przedstawia budżet Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013 Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki”. Wszystkie kwoty zostały zaplanowane na podstawie określonych wcześniej celów ogólnych i szczegółowych, w tym również na podstawie analizy SWOT, konsultacji społecznych oraz ankiet wypełnianych przez mieszkańców obszaru działania LGD.

Rok	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	RAZEM	Wdrażanie projektów współpracy	Funkcjonowanie LGD, Koszty bieżące	Funkcjonowanie LGD, Nabywanie umiejętności	RAZEM	Razem Oś 4
2008-2009	67 500,00	135 000,00	470 000,00	100 000,00	772 500,00		102 964,00	55 476,00	158 440,00	930 940,00
2010	135 000,00	135 000,00	940 000,00	200 000,00	1 410 000,00	52 248,00	118 964,00	39 476,00	158 440,00	1 620 688,00
2011	135 000,00	135 000,00	470 000,00	200 000,00	940 000,00	52 248,00	118 964,00	39 476,00	158 440,00	1 150 688,00
2012	67 500,00		470 000,00	200 000,00	737 500,00		118 964,00	39 478,00	158 442,00	895 942,00
2013				180 512,00	180 512,00		118 964,00	39 478,00	158 442,00	338 954,00
2014							118 964,00	39 478,00	158 442,00	158 442,00
2015							59 482,00		59 482,00	59 482,00
2008-2015	405 000,00	405 000,00	2 350 000,00	880 512,00	4 040 512,00	104 496,00	757 266,00	252 862,00	1 1010 128,00	5 155 136,00

X. Opis procesu przygotowania i konsultowania LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem strategicznym dla funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania w okresie 2009-2015. W związku z czym jej opracowanie było starannie przemyślane i zaplanowane. Jak już wspomniano, LGD jest partnerstwem publiczno-prywatnym, dlatego też proces opracowywania LSR miał charakter społeczny. Oznacza to, iż zostały zaangażowane wszystkie podmioty, które mają istotny wpływ na rozwój obszaru „Krainy Rawki”. Na każdym ze spotkań byli przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, tj. nauczyciele, pracownicy urzędów gmin, doradcy rolniczy, leśnicy (sektor publiczny), rolnicy, właściciele sklepów, warsztatów, firm (sektor gospodarczy) oraz strażacy, członkowie klubów sportowych, KGW, stowarzyszeń i przedstawiciele izb rolniczych (sektor pozarządowy)

Prace nad Lokalną Strategią Rozwoju dla obszaru „Krainy Rawki” rozpoczęły się w październiku 2007 r. kiedy to została utworzona Grupa Robocza. Jej zadaniem było opracowanie generalnych założeń LSR. Wypracowane założenia dotyczyły działań wdrażanych w ramach Osi IV LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, tj. w ramach Osi 3 działania: Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Odnowa i rozwój wsi oraz Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Natomiast w ramach Osi 4: Lokalne Strategie Rozwoju- poprawa jakości życia oraz różnicowanie działalności na obszarach wiejskich, Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa oraz Nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące LGD.

Kolejnym etapem prac nad Strategią było zorganizowanie – w listopadzie 2007 r. – seminarium nt. „Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2007-2013”. Uczestnikami seminarium, oprócz członków LGD i członków Grupy Roboczej, byli także przedstawiciele lokalnych władz, aktywni mieszkańcy gmin oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na terenie „Krainy Rawki”. Członkowie Grupy Roboczej przedstawili generalne założenia dotyczące LSR. Wynikiem dyskusji, jaka wywiązała się wśród uczestników seminarium, była modyfikacja generalnych założeń. Zwrócono uwagę, iż na obszarze „Krainy Rawki” należy wspierać nie tylko rolnictwo i turystykę, ale również rozwój przedsiębiorczości, tym bardziej, iż na lata 2007-2013 przeznaczono na ten cel znaczne środki do wykorzystania.

Na podstawie zgromadzonych już informacji oraz na podstawie informacji uzyskanych od uczestników seminarium, członkowie Grupy Roboczej, na spotkaniu w grudniu 2007 r., opracowali formularz ankiety, który miał posłużyć jako narzędzie do zapoznania się z opinią jak najliczniejszej grupy mieszkańców.

Również w celu zaangażowania społeczności lokalnej w prace nad Lokalną Strategią Rozwoju, w styczniu i lutym 2008 r. zorganizowano 10 spotkań warsztatowych z mieszkańcami (po dwa w każdej gminie). Podczas tych spotkań mieszkańcy wypełniali ankiety oraz dokonywali analizy SWOT swojego obszaru.

Ponadto w związku z planowanym rozszerzeniem obszaru działania LGD „Kraina Rawki” o Gminę Sadkowice, spotkania informacyjno-warsztatowe zostały zorganizowane również na terenie tej gminy.

Pierwsze spotkanie poświęcono przybliżeniu idei programu Leader, tzn. jakie szanse i możliwości rozwoju niesie dla obszarów wiejskich. Przedstawiono również wyniki dwuletniej działalności LGD „Kraina Rawki”, tj. szczegółowo omówiono działania, jakie zostały zrealizowane w ramach II Schematu Pilotażowego Programu Leader+ jak również wyjaśniono, dlaczego zdecydowano o wyborze tych konkretnych zadań do realizacji i czemu będą służyć.

Podczas kolejnych spotkań, uczestnicy – podobnie jak w pozostałych pięciu gminach- dokonywali analizy zasobów, jakie można wykorzystać do rozwoju społeczno-gospodarczego jak również identyfikowali bariery w rozwoju gminy oraz przedstawiali pomysły w jaki sposób je przełamać.

W miesiącach od kwietnia do czerwca br. odbyły się kolejne spotkania Grupy Roboczej, podczas których opracowano zestawienie wyników ankiet oraz określono cele strategiczne, operacyjne i wskazano przedsięwzięcia służące osiągnięciu poszczególnych celów operacyjnych.

Wyboru celów dokonano na podstawie wyników przeprowadzonych ankiet i dokonanej analizy SWOT.

Członkowie Grupy Roboczej, poszerzonej o przedstawicieli gminy Sadkowice, dokonali również wstępnej analizy finansowej przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w latach 2007-2013.

Również podczas tych spotkań, dokonana została analiza dokumentów planistycznych związanych z obszarem LGD „Kraina Rawki” pod kątem spójności i komplementarności celów LSR z tymi dokumentami. Dokonano analizy przede wszystkim Planów Rozwoju Lokalnego gmin członkowskich, Planów Rozwoju Lokalnego powiatów rawskiego

i skierniewickiego oraz Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego. Z uwagi na usytuowanie na obszarze „Krainy Rawki” obszarów chronionych, zbadano również powiązania LSR z dokumentami dyrekcji Lasów Państwowych. Grupa Robocza ponadto dokonała analizy zgodności założeń niniejszej Strategii z dokumentami programowymi przygotowanymi na okres 2007-2013, takimi jak Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego, Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki, PO Innowacyjna Gospodarka oraz PO Infrastruktura i Środowisko.

Kolejnym krokiem na drodze opracowywania Lokalnej Strategii Rozwoju, było powołanie (w czerwcu 2008 r.) Zespołu Redakcyjnego, którego zadaniem było zredagowanie, na podstawie prac Grupy Roboczej, tekstu LSR.

Po zakończeniu prac Zespołu Redakcyjnego, tj. w listopadzie 2008 r., Lokalna Strategia Rozwoju została poddana konsultacjom społecznym. Treść dokumentu została umieszczona na stronie internetowej www.krainarawki.eu w związku z czym mieszkańcy wszystkich gmin mieli możliwość zapoznania się z nim oraz wyrażenia swojej opinii. Informacje o konsultacjach zostały również zamieszczone w ogólnodostępnych miejscach publicznych na terenie każdej z gmin.

Po zakończeniu konsultacji oraz uwzględnieniu istotnych uwag, Lokalna Strategia Rozwoju została przyjęta na Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia LGD „Kraina Rawki w dniu 11 grudnia 2008 r.

XI. Opis procesu wdrażania, monitorowania, oceny i aktualizacji LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem określającym cele i działania na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jego jakości. Proces wdrażania Strategii jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu Planu towarzyszyć będzie jego ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

W związku z powyższym wdrożenie Strategii wymaga tworzenia odpowiednich warunków organizacyjnych do skutecznej realizacji ustalonych planów. Wiąże się z tym wysiłek wielu osób.

Z uwagi na fakt, iż ideą podejścia Leader jest aktywizowanie i zachęcanie lokalnej społeczności do większego zaangażowania na rzecz rozwoju lokalnego, wdrażanie LSR

odbywać się będzie z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru „Krainy Rawki”.

W celu zachęcenia i zmotywowania mieszkańców do korzystania ze środków zapisanych w Lokalnej Strategii Rozwoju będą organizowane warsztaty i szkolenia, dzięki którym mieszkańcy będą wiedzieli jak opracować projekt i przygotować wniosek o pomoc.

Za zarządzanie procesem wdrażania LSR odpowiedzialny będzie Zarząd Stowarzyszenia. Przeprowadza on nabór wniosków o przyznanie pomocy, pozyskuje informacje o postępach w wydatkowaniu środków LSR oraz o zawartych umowach o przyznaniu pomocy.

Istotną funkcję we wdrażaniu Lokalnej Strategii Rozwoju odgrywać będzie Rada (organ decyzyjny Stowarzyszenia), do którego kompetencji należeć będzie ocena operacji pod względem ich zgodności ze Strategią oraz wybór operacji do finansowania zgodnie z lokalnymi kryteriami wyboru.

Każda Strategia rozwoju powinna być dokumentem „żywym”, tj. takim, który stwarza możliwość dokonywania określonych modyfikacji wraz z upływem czasu i osiągnięcia kolejnych faz realizacji.

Długi horyzont czasowy (do 2013) wymaga elastycznego planowania, w wyniku którego buduje się programy i zadania, które jednak z różnych powodów trzeba aktualizować.

Poprzez ustalenie jasnych i przejrzystych ram postępowania postanowiono co pół roku monitorować oraz raz na dwa lata aktualizować Lokalną Strategię Rozwoju.

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu realizacji projektu i jego zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest ocena prawidłowości i efektywności działań oraz sprawne i elastyczne reagowanie na zmiany. Ważnym elementem tego procesu jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju oraz poszczególnych elementów dokonywać będzie Zarząd LGD „Kraina Rawki” na podstawie ustalonych wskaźników.

Monitoring wdrażania strategii ma na celu kontrolę postępu realizacji planowanych przedsięwzięć, osiągniętych wyników oraz porównaniu ich zgodności z treścią wizji rozwoju obszaru „Krainy Rawki” jak również ocenę stanu zaawansowania konkretnych projektów, umożliwiającą bieżącą identyfikację trudności w ich realizacji, weryfikację zgodności z założonymi celami oraz efektywność wykorzystania przeznaczonych na ich realizację środków.

Monitoring realizacji mniejszej Strategii powinien umożliwiać podejmowanie działań interwencyjnych, jeżeli monitoring wskazuje na możliwość niepowodzenia realizacji projektu.

Za proces monitorowania odpowiedzialny będzie Zarząd LGD „Kraina Rawki”. Jako metodę raportowania przyjmuje się raporty pisemne na temat postępów realizacji projektu sporządzane przez poszczególnych wykonawców. Raporty te będą zawierać opis wykonywanych zadań wraz ze wskaźnikami. Obowiązek sporządzania raportów zostanie zapisany w umowie z Wykonawcą.

Na podstawie otrzymanych raportów, Zarząd LGD na koniec każdego roku sporządzi tzw. sprawozdanie ogólne. Termin opracowania raportu ogólnego zostanie zsynchronizowany z terminem dorocznego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia, podczas którego Zarząd przedstawi raport z monitoringu realizacji Strategii za miniony rok.

Z kolei ewaluacja będzie obejmować następujące aspekty projektu :

- adekwatność projektu (jakie problemy miały zostać rozwiązane dzięki realizacji celów projektu?)
- przygotowanie projektu i jego planu (czy projekt jest logicznie zaplanowany i spójny wewnątrznie?)
- efektywność projektu (jakie są koszty projektu oraz czas realizacji tj.: nakłady w stosunku do osiągniętych rezultatów?)
- skuteczność projektu (czy dzięki realizacji projektu osiągnięto zakładaną zmianę? jaki jest stosunek rezultatów do zakładanych celów?)
- oddziaływanie projektu (skutek jaki wywiera projekt w szerszym środowisku oraz jego wkład w realizację szerszych celów.)
- trwałość projektu (prawdopodobieństwo, że osiągnięte zmiany/ korzyści będą nadal kontynuowane).

Ewaluacji podlegać będzie także jakość partnerstwa oraz sprawność funkcjonowania LGD.

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Komisja Rewizyjna.

Wyniki ewaluacji Komisja Rewizyjna będzie zobowiązana przedstawić w formie raportu zawierającego następujące elementy:

- wykaz przedsięwzięć zrealizowanych w minionym roku kalendarzowym, z krótkim opisem merytorycznym i informacją finansową o każdym z nich,
- opis bezpośrednich efektów przedsięwzięć i porównanie ich z efektami, które były zakładane w fazie projektowania,

- analizę dotyczącą wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów określonych w LSR,
- wnioski w formie uwag i rekomendacji dotyczących zmian w sposobie funkcjonowania LGD, które zapewnią wyższą efektywność działania LGD i lepsze osiągnięcie celów zakładanych w LSR.

Termin opracowania raportu, podobnie jak w przypadku monitoringu, zostanie zsynchronizowany z terminem dorocznego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia.

Treść raportu, zgodnie z zasadą jawności działania LGD, będzie również podana do wiadomości publicznej.

Przedstawiony przez Komisję Rewizyjną raport będzie przedmiotem dyskusji podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia, natomiast wnioski wynikające z raportu będą przekładane na stosowne uchwały Walnego Zebrania Członków.

Metodologia

Proces ewaluacji wykorzystywać będzie dwa podejścia, które wzajemnie się uzupełniają, tj. ilościowe jakościowe.

W przypadku podejścia ilościowego wykorzystywane będą tzw. dane zastane tj.: sprawozdania, raporty, wyniki monitoringu.

Natomiast w przypadku podejścia jakościowego dane niezbędne do przeprowadzenia ewaluacji pochodzić będą z analiz opinii czy też wyników obserwacji.

XII. Określenie powiązań LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju zawiera kierunki działań, które w najbliższych latach przyczynią się do rozwoju obszaru „Krainy Rawki”. W związku z powyższym jest ona spójna zarówno z dokumentami strategicznymi dotyczącymi obszaru objętego Strategią, jak również z dokumentami programowymi przygotowanymi na okres 2007-2013.

Wśród dokumentów planistycznych dotyczących obszaru „Krainy Rawki” należy wskazać Plany Rozwoju Lokalnego sześciu gmin: Biała Rawska, Cielądz, Kowiesy, Rawa Mazowiecka, Regnów i Sadkowiec.

Zarówno w Planach Rozwoju Lokalnego gmin jak i Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnego „Krainy Rawki” duży nacisk położony został na działania z zakresu rolnictwa, przedsiębiorczości, turystyki i rekreacji oraz odnowę i rozwój wsi oraz aktywizację społeczności lokalnych.

Operacje zapisane do realizacji w ramach powyższych celów wzajemnie się uzupełniają.

Wśród najważniejszych przedsięwzięć spójnych zarówno z PRL gmin jak i LSR należy wskazać wspieranie tworzenia grup producenckich, promocję produkcji zdrowej, ekologicznej żywności, wsparcie dla tworzenia specjalistycznych gospodarstw. Wszystko powyższe będzie miało wpływ na poprawę konkurencyjności gospodarstw obszaru „Krainy Rawki”.

Z kolei z zakresu przedsiębiorczości działania wzajemnie się uzupełniające to m.in. pomoc lokalnym producentom rolnym i przedsiębiorcom w uczestnictwie w imprezach wojewódzkich i krajowych (targi, wystawy), organizacja szkoleń dla rolników na temat prowadzenia działalności pozarolniczej oraz korzystania z funduszy strukturalnych.

Turystyka i rekreacja jest kolejnym celem w ramach którego wyznaczone w LSR przedsięwzięcia są spójne z PRL gmin członkowskich. Kluczowe działania z tego zakresu to: wykorzystanie kolejki wąskotorowej i istniejących szlaków rowerowych jak również wytyczenie nowych, zagospodarowanie istniejących oraz budowa nowych zbiorników retencyjnych, ponadto stworzenie i wypromowanie kalendarza stałych imprez kulturalnych i sportowych.

W ramach działania odnowa i rozwój wsi, możemy wskazać następujące spójne operacje: budowa i rozbudowa boisk sportowych i sal gimnastycznych jak również przebudowa, remont, wyposażenie i adaptacja istniejących budynków na świetlice wiejskie i centra kultury i rekreacji.

Kolejne dokumenty planistyczne związane z obszarem objętym LGD, z którymi powiązana jest LSR to Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Rawskiego Strategia Rozwoju na lata 2007-2013 oraz Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Skierniewickiego na lata 2007-2013.

W przypadku obydwu wyżej wymienionych dokumentów, operacje wzajemnie się uzupełniające dotyczą przede wszystkim turystyki, tj. wykorzystanie posiadanych zasobów (piękne krajobrazy, kolejka wąskotorowa) w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej regionu jak również rozwoju gospodarczego regionu głównie w oparciu o rozwój sadownictwa i ogrodnictwa oraz wsparcie osób odchodzących z rolnictwa.

Równie ważnym dokumentem planistycznym, z którym spójna jest Lokalna Strategia Rozwoju jest Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego (SRWŁ) na lata 2007-2013.

Cele i przedsięwzięcia zapisane w LSR wpisują się w założenia rozwoju regionu łódzkiego. Spójność widać we wszystkich sferach wskazanych w Strategii Województwa Łódzkiego, tj. społecznej, ekonomicznej oraz funkcjonalno-przestrzennej.

Cele wyznaczone do realizacji w sferze społecznej SRWŁ przyczynią się do podniesienia poziomu wykształcenia mieszkańców, podniesienia poziomu jakości życia jak również do wzrostu aktywności społecznej.

Lokalna Grupa Działania „Kraina Rawki” poprzez realizację takich przedsięwzięć jak m.in.: modernizacja i budowa infrastruktury sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, budowa świetlic wiejskich i centrów kultury i rekreacji jak również poprzez wsparcie dla rozwoju różnych form przedsiębiorczości (zwłaszcza dla małych firm) przyczyni się do realizacji wyżej wymienionych celów na poziomie lokalnym, na poziomie „Krainy Rawki”.

Kolejną sferą, która ma kluczowe znaczenie dla rozwoju województwa jest sfera ekonomiczna. Działania realizowane w jej ramach przyczynią się m.in. do podniesienia konkurencyjności gospodarki województwa, stworzenia nowoczesnej, prorozwojowej i innowacyjnej bazy gospodarczej jak również do budowy społeczeństwa informacyjnego. Wpłyną również na trwałe i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich oraz wykreowanie wizerunku regionu przyjaznego i atrakcyjnego dla podejmowania współpracy, inwestowania i życia mieszkańców.

W Lokalnej Strategii Rozwoju również został położony nacisk na rozwój sfery ekonomicznej obszaru „Krainy Rawki”. W tym celu zostały zapisane do realizacji takie działania jak m.in. wsparcie dla małych i średnich firm w zakresie turystyki i rekreacji jak również innych usług dla ludności oraz wsparcie dla działań różnicujących działalność rolniczą. Ponadto wsparcie dla rolnictwa ekologicznego, specjalizacji gospodarstw a także dla tworzenia grup producentów rolnych. Zaplanowano również pomoc doradczą dla osób szukających zatrudnienia poza rolnictwem.

Sfera funkcjonalno-przestrzenna jest kolejną, wskazaną w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego. Celem głównym jest natomiast stworzenie rzeczywistego regionu społeczno-ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą. Zdecydowano o podjęciu działań z tego zakresu, z uwagi na fakt, iż mieszkańcy województwa mają stosunkowo dobrze rozwiniętą świadomość terytorialną na poziomie lokalnym lub co najwyżej subregionalnym, natomiast słabsze jest u nich poczucie tożsamości regionalnej. Na poziomie regionu odbywać się to będzie m.in. poprzez budowanie wspólnoty

kulturowej, utrwalanie wspólnych norm, zwyczajów a także aktywizację i integrację społeczności lokalnej. Przyczyni się do tego również edukacja o charakterze regionalnym.

W Lokalnej Strategii Rozwoju „Krainy Rawki” zostały zapisane działania, które są komplementarne w stosunku do tych realizowanych na poziomie województwa. Odnowa wsi i zachowanie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym odbywać się będzie poprzez działania mające na celu ochronę krajobrazu i zabudowy wsi oraz rewitalizację obiektów zabytkowych jak również zachowanie i kultywowanie tradycji lokalnych. Ponadto poprzez działania promujące rozwój instytucji kultury na obszarze LGD „Kraina Rawki”.

Omawiana sfera zawiera również ważny cel strategiczny, tj. poprawę warunków życia mieszkańców regionu poprzez poprawę jakości środowiska. Realizacja działań z tego zakresu zapewni lepszą jakość życia kolejnym pokoleniom oraz zwiększy atrakcyjność województwa jako miejsca do zamieszkania i pracy.

W tej dziedzinie za spójne należy uznać takie działania jak m.in.: podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz promocja edukacji ekologicznej.

Kolejnym dokumentem planistycznym o zasięgu wojewódzkim, z którym powiązana jest Lokalna Strategia Rozwoju „Krainy Rawki” jest Regionalny Program Operacyjny Polityki Leśnej Państwa opracowany przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Łodzi. Program zawiera kierunki rozwoju planowej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej w regionie łódzkim do roku 2010.

W dokumencie powyższym wyróżniono trzy obszary problemowe, tj. w zakresie funkcji ekologicznych, socjalnych i gospodarczych wraz z ich odpowiednim uszczegółowieniem.

W Lokalnej Strategii Rozwoju zostały zapisane działania spójne z zakresem funkcji socjalnych lasu, a mianowicie – rekreacyjne użytkowanie i zagospodarowanie lasu.

W związku z rosnącym natężeniem ruchu turystycznego na terenie lasów województwa łódzkiego, Program Operacyjny zakłada dalsze zagospodarowanie obszarów leśnych pod kątem rekreacyjnym, turystycznym i edukacyjnym. Przedsięwzięcia wskazane w omawianym dokumencie to m.in. urządzenie ścieżek edukacyjnych i dydaktycznych (aktualnie ich łączna długość wynosi 158 km), pól biwakowych oraz wytyczanie szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych i do jazdy konnej).

Należy tutaj zauważyć, iż działania zapisane w Lokalnej Strategii Rozwoju, w ramach celu operacyjnego „Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej wsi” uzupełniają się wzajemnie z działaniami wyznaczonymi na poziomie województwa. Zapisane

tutaj bowiem zostały takie działania jak wytyczenie, budowa i zagospodarowanie szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych, zagospodarowanie terenu krajobrazu chronionego na potrzeby turystyki i rekreacji – ścieżki edukacyjne etc. jak również utworzenie pól biwakowych i campingowych.

Oprócz wymienionych wyżej dokumentów planistycznych dotyczących obszaru wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju, można również wskazać dokumenty programowe przygotowane na okres 2007-2013, z którymi spójna jest niniejsza Strategia.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013, zarówno RPO jak i niniejsza Strategia w operacjach wskazują potrzebę ochrony przyrody i kształtowania postaw ekologicznych, poprawę atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej regionu jak również kształtowanie i rozwijanie kulturowej tożsamości regionalnej.

Jednym z takich dokumentów jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki, który jest jednym z programów operacyjnych służących realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013.

Program Operacyjny realizuje działania w obszarach związanych m.in. z zatrudnieniem, edukacją, integracją społeczną oraz rozwojem zasobów ludzkich na terenach wiejskich.

Lokalna Strategia Rozwoju jest komplementarna z ww. Programem Operacyjnym w ramach działań z zakresu inicjatyw lokalnych na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich, inicjatyw lokalnych na rzecz aktywnej integracji oraz z zakresu oddolnych inicjatyw edukacyjnych na obszarach wiejskich.

Z kolei celem Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko – na poziomie krajowym - jest podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia społeczeństwa, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej.

Cele programu zostaną osiągnięte za pomocą realizacji 15 osi priorytetowych, z których jeden mówi o ochronie przyrody i kształtowaniu postaw ekologicznych.

XIII. Wskazanie planowanych działań przedsięwzięć lub operacji

realizowanych przez LGD w ramach innych programów wdrażanych na obszarze objętym LSR.

W okresie 2009-2015 przewiduje się możliwość wykorzystania innych źródeł finansowania na działania zbliżone do celów LSR, w tym w szczególności:

- PO „Kapitał Ludzki”,
- Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
- Fundusz dla Organizacji Pozarządowych,
- Fundacja Wspomagania Wsi

Realizowane projekty w ramach powyższych Programów będą stanowić uzupełnienie działań na rzecz rozwoju obszaru „Krainy Rawki”

Przed nakładaniem się pomocy w ramach PROW i innych programów współfinansowanych ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej, LGD stosować będzie następujące mechanizmy zabezpieczające:

- każdy dokument przedstawiany do refundacji ze środków publicznych opisany będzie w sposób umożliwiający identyfikację dokładnych wartości finansowanych z danego źródła finansowania, a więc będą w sposób trwały umieszczone informacje z jakiego programu te koszty zostały poniesione. W przypadku kosztu współfinansowanego z dwóch lub więcej programów będzie podana informacja o tym jaką część kosztów finansują poszczególne programy. Podział kosztów będzie merytorycznie uzasadniony. Dokument zostanie opatrzony pieczęcią z opisem typu „Zrefundowano ze środków .....
- księgowość organizacji będzie prowadzona w sposób umożliwiający wyodrębnienie wszystkich wydatków refundowanych z różnych źródeł,
- przewiduje się prowadzenie osobnych subkont dla każdej pozyskanej dotacji,
- z każdą osobą zatrudnioną przez LGD zawarta zostanie umowa precyzująca zakres obowiązków i zadań, w której będzie wyraźnie wskazany program, na rzecz którego te zadania i obowiązki będą wykonywane oraz podana wysokość wynagrodzenia finansowanego ze środków tego programu,
- w przypadku osób zaangażowanych jednocześnie w realizację dwóch lub więcej programów w umowie o pracę z tą osobą zostanie wskazany wymiar czasu pracy jaki ta osoba jest

zobowiązana przeznaczyć na wykonywanie zadań i obowiązków związanych z realizacją poszczególnych programów. Łączny wymiar czasu pracy będzie zgodny z Kodeksem Pracy, - w przypadku finansowania pracy zatrudnianych pracowników z różnych źródeł w ramach danego etatu przewiduje się prowadzenie kart pracy, odpowiednio dla każdego programu, z którego refundowane będzie wynagrodzenie.

XIV. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich.

Realizacja celów strategicznych przyjętych do realizacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju, a także celów operacyjnych i przedsięwzięć w znaczący sposób przyczyni się do rozwoju obszaru LGD „Kraina Rawki”.

Zadania w niniejszej Strategii będą miały wpływ na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodu, wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej wsi oraz na wykorzystanie zasobów i tradycji lokalnych do rozwoju przedsiębiorczości jak również na promocję całego obszaru. Na rozwój obszarów wiejskich pozytywnie wpłynie również wzrost poziomu aktywności lokalnej.

W ramach działań związanych ze wsparciem przedsiębiorczości na wsi zaplanowano pomoc doradczą, organizację szkoleń i działania promocyjne zarówno dla osób już prowadzących działalność gospodarczą jak i dla tych, którzy po raz pierwszy chcą założyć własną firmę. Pomoc informacyjna, szkoleniowa oraz promocyjna może pomóc w rozwinięciu działalności gospodarczej, ułatwić dostęp do rynku, poprawić jakość produkcji oraz stworzyć nowe miejsca pracy.

Szczególne uwagi zostaną poświęcone wsparciu tworzenia grup producenckich w celu dostosowania produkcji do wymogów rynkowych, poprzez wspólne wprowadzenie towarów do obrotu, w tym przygotowywanie do sprzedaży, jej centralizacji i dostawy do odbiorców oraz ustanowienia wspólnych zasad dotyczących informacji o produkcji.

Drugim kluczowym obszarem, na rozwój którego będzie miała wpływ realizacja niniejszej strategii jest turystyka. Obszar „Krainy Rawki” posiada idealne warunki (klimatyczne, krajobrazowe i lokalizacyjne) do rozwinięcia tzw. turystyki weekendowej.

Niestety, posiadane zasoby nie zostały dotychczas wykorzystane. W tym celu, już w ramach II Schematu PPL+, został opracowany projekt stworzenia szlaków turystycznych powiązanych z istniejącymi już szlakami w regionie, kolejką wąskotorową oraz innymi lokalnymi atrakcjami.

Realizacja zadań z tego zakresu będzie miała wpływ na tworzenie pozarolniczych źródeł dochodu (gospodarstwa agroturystyczne) jak również tzw. małych firm tworzących infrastrukturę turystyczną w „Krainie Rawki”.

Istotną rolę w rozwoju obszaru LGD odgrywać będzie promocja. Obejmować ona będzie w szczególności takie działania jak m.in. wydawanie folderów i broszur informacyjnych, udział w targach, wystawach, imprezach promocyjnych oraz artykuły w prasie lokalnej i umieszczanie informacji na stronie internetowej www.krainarawki.eu

Nie można mówić o rozwoju jakiegokolwiek obszaru, tym bardziej wiejskiego, bez uwzględnienia poziomu aktywności jego mieszkańców. Na terenie „Krainy Rawki” mieszka bardzo dużo ludzi, którzy chcą aktywnie włączyć się w działania na rzecz swojej „małej ojczyzny”. W związku z czym zawiązuje się coraz więcej stowarzyszeń, Kół Gospodyń Wiejskich oraz zespołów ludowych, które kultywują tradycje regionu i przekazują je młodym pokoleniom.

Lokalna Grupa Działania poprzez swoje działania chce wspierać i promować takie inicjatywy poprzez wspieranie działalności artystów ludowych, zespołów artystycznych, KGW, jednostek OSP (w zależności od potrzeb może to być np. zakup wyposażenia czy instrumentów).

Lokalna Strategia Rozwoju zakłada ponadto usprawnienie funkcjonowania biura LGD. Dotychczas wykorzystywane było ono przez członków Stowarzyszenia w celach administracyjnych oraz stanowiło punkt informacyjny dla rolników zainteresowanych pozyskaniem środków z funduszy strukturalnych. W latach 2007-2013 zaplanowano przede wszystkim zmianę lokalizacji biura (lepsze warunki lokalowe) jak również zwiększenie liczby pracowników (dotychczas był zatrudniony jeden pracownik na pełen etat).

W nowym okresie programowania, oprócz zadań zapisanych w PROW 2007-2013, biuro będzie punktem konsultacyjnym dla osób zakładających lub prowadzących już własne firmy oraz dla osób, które będą podejmowały działania mieszczące się w głównych celach strategicznych przyjętych w LSR. Biuro będzie również wykorzystywane jako punkt informacji o firmach i ich ofertach handlowych oraz punkt informacji turystycznej.

Realizacja powyższych działań pozytywnie wpłynie na rozwój przedsiębiorczości i turystyki w naszym regionie a w konsekwencji na rozwój obszarów wiejskich.

XV. Informowanie o LSR.

Zaplanowano szereg działań informacyjnych. Najważniejszą rolę będzie tu spełniało biuro LGD, które będzie też pełniło rolę punktu informacji zarówno dla społeczności lokalnej jak i dla wszystkich zainteresowanych działalnością LGD „Kraina Rawki”

Drugim stałym elementem będzie strona www, która będzie pełniła rolę głównego źródła informacji o wdrażaniu LSR, będą tam zamieszczone m.in. terminy naboru wniosków, wyniki oceny złożonych projektów dokumenty konkursowe, formularze wniosków oraz informacje na temat bieżących działań podejmowanych przez Stowarzyszenie Ponadto informacje o Lokalnej Strategii Rozwoju będą zamieszczane również na stronach internetowych wszystkich sześciu gmin członkowskich.

Informacje o realizacji LSR będą przekazywane również poprzez cykl audycji i artykułów w mediach – w szczególności na poziomie lokalnym. Ta technika informowania będzie miała zasięg również i ponadregionalny. Daje to szansę na dotarcie do największej liczby osób. Stowarzyszenie będzie starało się o nawiązanie stałej współpracy z dziennikarzami, tak by szeroko rozpowszechnić cele LSR.

Informacje o LSR będą również przekazywane podczas targów, festynów czy jarmarków, w których uczestniczyć będzie LGD „Kraina Rawki”.

XVI. Informacja o dołączanych do LSR załącznikach.

Załącznik nr 1 – Regulamin funkcjonowania Rady

Załącznik nr 2 – Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład Rady

Załącznik nr 3 - Lokalne kryteria wyboru operacji

Załącznik nr 4 – Karta oceny formalnej operacji

Załącznik nr 5 – Karta oceny operacji według lokalnych kryteriów

Załącznik nr 6 – Regulamin naboru pracowników